Riksdagens protokoll
1991/92:67

Torsdagen den 20 februari

Kl. 12.00–17.00

Protokoll
1991/92:67

Meddelande om information från regeringen

Anf. 1 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Såsom framgår av föredragningslistan lämnar arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund i eftermiddag information om arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdomar. Informationen lämnas efter debatten om regeringens ekonomiska politik.

1 § Anmälan om kompletteringsval till krigsdelegationen och valberedningen

Förste vice talmannen meddelade att moderata samlingspartiets riksdagsgrupp på grund av uppkomna vakanser efter Görel Bohlin anmält Carl Bildt som ny ledamot i krigsdelegationen och Knut Billing som ny ledamot i valberedningen.

Förste vice talmannen förklarade valda till

ledamot i krigsdelegationen
Carl Bildt (m)

ledamot i valberedningen
Knut Billing (m)

2 § Avsägelser

Förste vice talmannen meddelade att *Ingela Thalén* (s) avsagt sig uppdraget att vara ledamot i socialutskottet.

Kammaren biföll denna framställning.

Förste vice talmannen meddelade att *Mona Sahlin* (s) avsagt sig uppdraget att vara ledamot i arbetsmarknadsutskottet.

Kammaren biföll denna framställning.

1 *Riksdagens protokoll 1991/92. Nr 67*

3 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 14 februari.

Anf. 2 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Till de båda första interpellationerna finns nu anmälda sammanlagt nio extra talare.

Eftersom det är önskvärt att vi hinner avsluta alla interpellationsdebatterna före de muntliga frågorna kl. 14.30 vill jag vädja till de anmälda talarna att såvitt möjligt koncentrera sina anföranden i debatten.

4 § Svar på interpellation 1991/92:89 om hemkunskapsämnet

Anf. 3 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Inga Berggren har frågat mig vilka överväganden som ligger bakom direktiven till läroplanskommittén beträffande hemkunskapsämnet.

Läroplanskommittén skall generellt pröva vilka ämnen som bör ingå i timplanen. En sådan analys måste bygga på en bedömning av de krav som bör ställas dels utifrån skolans ansvar att förbereda eleverna för rollen som samhällsmedborgare, dels utifrån skolans ansvar för att förbereda för fortsatta studier i gymnasieskolan. Av direktiven framgår också att denna bedömning skall ske mot bakgrund av en analys av ämnesstrukturen i ett internationellt perspektiv.

Enligt direktiven bör kommittén utgå från att en garanterad undervisningstid skall anges för vissa ämnen. Dessa har valts ut mot bakgrund av en analys av de områden som, enligt min och regeringens uppfattning, måste utvecklas inom dagens skola för att möta framtidens krav. Det handlar då dels om de krav som bl.a. internationaliseringen ställer, dels om ambitionen att stärka ämnenas ställning.

Språkprogrammen skall stärkas, vilket innebär att kommittén måste avsätta tid för dessa. Valfriheten för både föräldrarna och eleverna skall öka. Utrymmet för intresseval bör öka i hela grundskolan. Kommittén skall därför inom ramen för timplanen avsätta tid för både elevernas personliga val och för den profilering den enskilda skolan väljer. Detta innebär att det är nödvändigt att kommittén överväger vilka ämnen som skall vara obligatoriska för alla, motsvarande gymnasieskolans kärnämnen, och vilka som kan erbjudas på den tid som avsätts i timplanen för personliga val och för skolornas egen profilering. Avsikten är att denna prövning skall kunna ske relativt fritt utifrån de resonemang jag tidigare nämnt och, vilket gäller för kommitténs arbete i dess helhet, utifrån efarenheter av nu gällande läroplan, resultat av forskning, utvecklingsarbete och utvärderingar.

Inga Berggren vill i sin interpellation få svar på frågan om vilka överväganden som ligger bakom direktiven om att hemkunskap inte skall få garanterad undervisningstid. Först och främst är direktiven inte utformade så. Detta är en möjlighet som läroplanskommittén fått i uppdrag att belysa konsekvenserna av. Ett viktigt skäl att över huvud taget ha en läroplanskommitté är att den skall få tänka fritt och klokt. När sedan kommittén redovisar ett förslag

i den ena eller den andra riktningen, får vi läsa deras motiveringar och bilda oss en uppfattning. Jag vill alltså inte nu föregripa denna analys i annan mening än att konstatera att det nuvarande hemkunskapsämnets innehåll, om ämnet inte blir obligatoriskt vid den slutliga bedömningen, till vissa delar då sannolikt bör ingå i andra ämnen. Jag tänker t.ex. på de nuvarande huvudmomenten konsumentekonomi och miljö.

Jag vill avslutningsvis också betona att jag har stort förtroende för att elever och föräldrar kan och vill ta ett större ansvar för utbildningen. Jag är övertygad om att de kan göra rationella val. Att ett ämne blir möjligt att välja innebär inte heller att det försvinner från skolan eller att det allmänt anses mindre viktigt.

Anf. 4 INGA BERGGREN (m):

Herr talman! I dag börjar något nytt! Dels används "frågetalarstolarna" för första gången vid en interpellationsdebatt, dels är det premiär för mig att tala i kammaren.

Jag vill börja med att tacka Beatrice Ask för svaret.

Det är bra att utgå från en garanterad undervisningstid som ett mått på mängden kunskap som eleverna skall presenteras. Då råder det inget tvivel om vilket mål som skall uppnås. Att läroplanskommittén har getts utgångspunkter för att utveckla dagens skola och för att möta framtidens krav är också mycket väsentligt. Skolan skall naturligtvis inte vara en isolerad ö i de snabba förändringarnas tid. Jag delar även så statsrådets uppfattning att läroplanskommittén skall få tänka fritt och klokt. Inte desto mindre vill jag redan i detta skede framföra en del synpunkter.

Vi lever i en förändringens och omdaningens tid. Den nya regeringens strävan att skapa Europas bästa skola ligger därför väl i tiden. I direktiven till läroplanskommittén slås det fast att det är skolans och föräldrarnas delade ansvar att förbereda barn och ungdomar för rollen som samhällsmedborgare. Dock är det skolans huvuduppgift att ge goda kunskaper och färdigheter.

Detta är också en syn jag fullt och fast delar.

Funderingar, tankar och frågor – inte bara *en* utan många – har väckts av de formuleringar i direktiven där det talas om att "vissa av de nuvarande obligatoriska ämnena förs över till de ämnen som kan erbjudas inom ramen för elevernas personliga val eller inom ramen för den profilering den enskilda skolan väljer." Med stor säkerhet kan påstås att det inte bara är jag som uppfattat detta som att det finns tankar på att hemkunskap, slöjd och barnkunskap inte skall ges garanterad tid i den nya läroplanen.

Mitt syfte med denna interpellation är helt enkelt att få i gång en nyanserad och fördjupad debatt i första hand om ämnet hemkunskap.

Varför är det då så viktigt med hemkunskap?

Jo, jag har uppfattningen att det föränderliga samhället kommer att ställa än större krav på vårt kunnande om kost och hälsa, ekonomi och miljö, i teori och praktik. När jag talar om vårt kunnande inbegriper jag naturligtvis både män och kvinnor.

För individen och den stora världen blir grundläggande kunskaper inom dessa områden allt viktigare. För familjen och den lilla världen är färdigheter

som att planera ekonomi, inköp och utföra vardagslivets varierande uppgifter en stor tillgång – inte minst ur perspektivet att förvärvsfrekvensen bland kvinnor i Sverige är mycket hög. Dessutom har förvärsarbetstiden totalt per vecka minskat de senaste decennierna. Den dominerande bilden är att fritiden är hemmets sfär för både föräldrar och barn. Det är också mot hemmet och aktiviteter hemma som man huvudsakligen orienterar sig, antingen det gäller arbete eller fritid.

Benämningen hemkunskap kan ge sken av ett enkelt ämnesinnehåll som lätt kan läras ut. Ingenting kan vara felaktigare. Jag kan dock hålla med om att det är förknippat med svårigheter att hitta en beteckning som enkelt uttrycker vad det handlar om. Kanske "Home Economics" bättre beskriver ämnet. För mig handlar det om att eleverna skall få kunskaper om att rationellt och ekonomiskt sköta hemmet och boendet och om att använda sina egna och våra gemensamma resurser med förnuft.

Ett annat sätt att fånga in vad saken gäller är att likna varje hushåll vid ett företag i miniatyr, ett företag som har en viss summa pengar som skall användas på bästa möjliga vis. För detta krävs en allsidig utbildning, där teori och praktik kompletterar varandra.

För företaget hushållet är det lönande att ha hushållsekonomiska kunskaper. Det blir viktigt att kunna utnyttja sina resurser. Då menar jag både tid och pengar och de individuella produktionsförutsättningarna som finns i företaget. De skall utnyttjas så att de svarar mot prioriterade behov och önskningar om standard och livsinnehåll.

Fel och onödig konsumtion ger inte bara privatekonomiska bekymmer utan påverkar både marknaden och miljön. Det är vi som konsumenter som avgör vilken produktion som efterfrågas och som därmed blir lönsam. Det är vi som genom våra val av varor påverkar mängden av avfall och sopor. Att kunna planera ekonomi och inköp sparar tid och pengar åt både hushållen och samhället. Det är min bestämnda uppfattning. Därför bör utbildningen i hemkunskap ges garanterad tid i grundskolan.

Anf. 5 INGER RENÉ (m):

Herr talman! Jag tänkte i mitt inlägg riktat till statsrådet Beatrice Ask inte ta upp betydelsen av motorisk träning i skolan eller hur viktiga de tre ämnena barnkunskap, hemkunskap och slöjd är för att föra vårt kulturarv vidare, än mindre dessa ämnens ämnesinnehåll. Jag vet att interpellationen egentligen bara rör ämnet hemkunskap. Men de synpunkter jag har att föra fram rör dessa tre ämnen samfällt.

Jag vill, i stället för att gå in på ämnesinnehållet, ta upp dessa ämnens betydelse när det gäller inlärning. Det är ju vad det är fråga om i skolan – inte att lärare skall lära ut, utan att elever skall lära in eller lära sig. Då behövs fler sinnen än dem man använder när man lyssnar eller när man använder papper och penna. Man behöver så att säga minneskrokar att hänga upp sina kunskaper på. Dessa minneskrokar, som gör inlärningen meningsbärande och begriplig, formas när vi använder lukt, smak och känsel förutom våra ögon och öron.

Jag anser att alla lärare i grund- och gymnasieskolan i första hand är matte- och språklärare. Genom att använda språk och matte i sammanhang som

både luktar och smakar och där det dessutom har betydelse för resultatet om man har läst och räknat rätt, ökar motivationen. Man kan ta på resultatet, när man har räknat rätt i ett recept och när man har tytt beskrivningen rätt. Man kan ta på det, lukta och smaka, och kanske erbjuda andra att smaka på resultatet. Räknar man fel eller läser fel, får man en oätlig soppa i stället för t.ex. de läckra bullarna. Den felräkningen eller felläsningen går inte att sudda bort. Självfallet anstränger man sig extra då.

Det eleverna gör i dessa tre ämnen gör de dessutom ofta inte bara för sig själva. Resultatet kommer också deras kamrater till del. Det är ännu ett skäl att anstränga sig maximalt.

För språkens, svenskämnets och mattens skull är det av stor vikt att dessa tre ämnen garanteras tid i timplanen. Det är inte heller en tillfällighet att i den nya lärarutbildningen kombineras t.ex. matte och hemkunskap eller matte och franska. Det blir naturligtvis en extra dimension i inlärningen om man har exempelvis en hemkunskapslektion på franska, där man verkligen använder språket i dess rätta sammanhang.

Ett annat skäl till dessa ämnens vikt är deras historia. Hemkunskapsämnet infördes i svenska skolor för snart hundra år sedan. Skälet var familjeekonomiskt. Det var vid industrialismens genombrott, när familjer flyttade från landsbygd till stad och både man och hustru arbetade utanför hemmet. De nedärvda kunskaperna om hushållning blev mer och mer urvattnade. Det bidrog till att många hem kom att lida av misär. För att ersätta den försvunna kunskapsöverföringen började man undervisa unga flickor i ämnet hemkunskap – förr i tiden var inte jämställdheten så särskilt genomförd. Det var för att de helt enkelt skulle klara sin och familjens ekonomiska situation.

Skillnaderna mot hur det är i dag är naturligtvis mycket stora. Jag vill ändå påstå att vi har någonting att lära av dåtidens synsätt.

Stora pengar går i dag igenom våra hushåll. Den förmåga vi har var och en att hushålla påverkar inte bara den egna familjeekonomin utan också landets ekonomiska situation.

Jag kan ta ett exempel. För några år sedan satt jag i min kommuns socialnämnd. Jag tyckte att konsumentverkets normer för hushållskostnader var mycket höga. Jag lät min familj vara experimentpersoner och försökte leva efter konsumentverkets normer. Vi var på den tiden fem personer i familjen. Jag klarade inte det, dvs. jag klarade inte att göra av med så mycket pengar som jag enligt konsumentverkets normer borde göra.

De kunskaper jag har tycker jag skall komma alla till del. Vi skall alla känna att vi har makt över vår egen vardagssituation, genom att vi kan klara av vår vardagsekonomi. För att öka inlärningsmöjligheterna när det gäller basfärdigheterna att läsa, tala och räkna och för våra familjers ekonomiska situation hoppas jag att läroplansgruppen kommer fram till att dessa tre ämnen är ovärderliga för svenska skolbarn.

Anf. 6 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Jag tänker inte diskutera enskilda ämnen innan jag har fått någon analys och något konkret förslag. Jag delar Inger Renés uppfattning vad gäller vikten av att hitta en formel för ämnesuppsättningen som ger eleverna både fakta och möjligheter att tillämpa kunskaperna.

Regeringen är väl medveten om att inlärningen ökar när eleverna får utveckla alla sinnen. Det är någonting som präglar direktiven.

Jag vill gärna uppmärksamma riksdagen på att de tre ämnen där vi har begärt förslag på kursplaner är svenska och matematik, som kan sägas vara traditionella teoretiska ämnen, och musik, som anses mer praktiskt. Denna etikettering tycker jag delvis är felaktig. Jag ställer inte upp på indelningen av enskilda ämnen på schemat i dag.

Man hävdar ett en del ämnen är praktiska och en del teoretiska, men det är en myt att hemkunskap skulle vara enbart ett praktiskt ämne eller att biologi skulle vara enbart teoretiskt. Hemkunskap innehåller, som en del har påpekat här, lagstiftning och mycket av teori och faktapluggande, även om man har tillämpning av olika kunskaper på lektionerna.

Ett ämne som biologi är likartat uppbyggt. Det handlar om faktakunskaper, men också om t.ex exkursioner och fågelstudier.

Inger René sade att hon har en mängd kunskaper som hon har haft stor nytta av, och det har vi alla. Men att få med alla dessa moment som obligatoriska i undervisningen är omöjligt. Den ekvationen kommer inte att gå ihop. Vi kommer att tvingas göra mycket bestämda prioriteringar när vi så småningom skall införa en ny läroplan. Det brukar inte minst i riksdagen ofta påpekas att det finns mycket som är viktigt men som inte inryms i skolarbetet. Det är därför som jag menar att man skall vänta på analyserna av läroplanskommitténs arbete innan man har en bestämd uppfattning.

Anf. 7 INGA BERGGREN (m):

Herr talman! I mitt första inlägg koncentrerade jag mig på de allmänt hushållsekonomiska aspekterna på ämnet hemkunskap. Låt mig nu ta upp frågan om kost och hälsa.

Att sambanden mellan kost och hälsa är stora är väl känt i dag. När det gäller att förebygga cancer och hjärt–kärl-sjukdomar är denna kunskap viktig. Bästa sättet att åstadkomma beteende- och attitydförändringar är att föregå med goda exempel, att helt enkelt utföra en handling, i det här fallet att laga god, spännande och näringsriktig mat.

Grundläggande kunskaper behöver vi alla. Bokstäver måste vi kunna för att bl.a. kunna skriva våra namn. För att kunna räkna våra pengar måste vi ha lärt oss siffrorna. Näringsämnen måste vi känna till för att må bra. Så långt är allt gott och väl, men hur är det med tillämpningen och övningen av kunskaperna? Låt mig ta ett exempel.

Många tidningar har telefon- eller brevrådgivning, bl.a. då det gäller frågor om mat, kost och ekonomi. Där redovisas erfarenheter av kvinnor och män som har teoretiska kunskaper och stor medvetenhet om exempelvis sambanden mellan kost och hälsa, men det som man frågar och undrar över är hur de egna kunskaperna skall tillämpas – helt enkelt: Hur gör jag? I brist på färdighetskunskap stillar man sitt samvete genom att gå till hälsobutiken eller apoteket.

I Beatrice Asks svar kan jag skönja följande tankelinje: om ämnet vid den slutgiltiga bedömningen inte blir obligatoriskt, kommer sannolikt vissa delar av hemkunskapen att ingå i andra ämnen. Dessa delar är konsumenteko-

nomi och miljö, som då skulle bakas samman med andra, obligatoriska ämnen. Är det rätt uppfattat?

Som jag ser det tappar man under sådana förhållanden helheten och det naturliga sammanhang där dessa ämnen trots allt hör hemma.

Jag vill ställa ytterligare två frågor. Vilken är statsrådets egen uppfattning om hemkunskapens framtid? Skall ämnet vara obligatoriskt för alla eller frivilligt, grundat på personligt val? Dessutom vore det intressant att höra statsrådet utveckla sina tankar om hur den tid bör användas som skall avsättas för skolornas egen profilering.

Anf. 8 INGER RENÉ (m) :

Herr talman! Jag håller med statsrådet Beatrice Ask om att det är trängsel på timplanen, men vid en lycklig förening kan faktiskt ett plus ett bli tre. Jag menar att om två ämnen – och jag nämnde t.ex. franska och hemkunskap – kan befrukta varandra, vinner man någonting i stället för att förlora någonting. Jag tycker att det skulle vara värdefullt om man undersökte den möjligheten.

Anf. 9 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Beatrice Ask sade i den allmänpolitiska debatten att flera talare förstorade upp frågan om hemkunskap, slöjd och barnkunskap, som enligt direktiven bara skulle bli litet närmare belyst. Men det går inte att komma ifrån att dessa ämnen har pekats ut i direktiven. De är därmed de enda som regeringen vill ha belysta och som – får man förmoda – kan tänkas bli frivilliga.

Hemkunskap infördes som ett frivilligt ämne för flickor 1897 och blev obligatoriskt för flickor och pojkar 1950. Man kan se ett samband mellan behovet av hemkunskap och kvinnors yrkesarbete. Om hemkunskap skulle bli ett frivilligt ämne tar vi ett steg tillbaka, och det gör vi i så fall när behovet av ämnet är större än någonsin. De flesta av Sveriges kvinnor yrkesarbetar i dag. Den gemensamma tiden för föräldrar och barn i hemmet är begränsad, och hemkunskap och s.k. praktiska ämnen gäller inte privatsaker som man har ansvar för bara i hemmet och som förälder, utan i ämnet hemkunskap ges kunskaper för vilkas förmedlande det fordras utbildad personal, precis som i vilket ämne som helst.

De viktiga frågorna här är: Vad är kunskap? Vilken skola skall vi ha? Vilka människor skall vi ha? Skall vi ha en elitskola med stark segregation eller en skola för alla, som ger en bred kunskap som bas för fortsatta studier och ett bra liv?

Det har diskuterats en hel del om vilka ämnen som är praktiska eller inte. Det är inte vad vi kallar hemkunskap som är det viktiga, utan innehållet och undervisningssättet. Kombinationen av praktiskt och teoretiskt arbete förbättrar inlärningen på ett sätt som man borde ta efter i andra ämnen.

Dessutom ligger undervisning i hemkunskap i ett block, vilket gör att eleverna hinner tränga in i ämnet. Också detta borde man ta efter vid schemaläggningen i skolan. Kombinationen av praktiskt och teoretiskt illustreras bra i följande kinesiska ordspråk: Det jag hör, det glömmer jag, det jag ser, det kommer jag ihåg, det jag gör, begriper jag.

Undervisningen i hemkunskap har som mål att utbilda elever till kompetenta beslutsfattare i frågor som rör deras vardagsliv. Det är förmågan att hantera vardagsbesluten, att ha kontroll över sin och familjens vardag, som bygger upp självkänslan och leder till personlig frihet som har direkt inverkan på utvecklingen i samhället.

Hemkunskap skall ge kunskap på många angelägna områden: privat ekonomi, resurshushållning, miljö, kost och hälsa samt naturligtvis jämställdhet. Det handlar om kunskap som de traditionella akademiska ämnena har mycket svårt att erbjuda. Om det här ämnet skulle försvinna som obligatoriskt ämne, skulle Sveriges elever förlora viktiga kunskaper. Vi behöver kreativa, skapande människor för att bli konkurrenskraftiga i EG-sammanhang. Det räcker inte med språkkunskaper. Teknisk-praktisk kunskap är viktig för att utveckla personligheten, och därför måste detta ämne även i framtidens skola vara obligatoriskt.

Anf. 10 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! När jag läser svaret på interpellationen om hemkunskapsämnet i grundskolan blir jag en aning förbryllad. Skolministern talar i svaret om att möta framtidens krav, bl.a. internationaliseringen. Så långt har skolministern rätt, men jag anser att skolministern gör en något felaktig bedömning om hon enbart lyfter fram språkämnena.

Vad hjälper aldrig så goda språkkunskaper om man inte har goda kunskaper i frågor som rör vardagslivet? Morgondagens samhälle kräver handlingsberedskap i just vardagslivet. När t.o.m. EG:s utbildningsministrar i en resolution säger att konsumentundervisningen skall ingå i den obligatoriska skolundervisningen, med syftet att skapa ekonomiskt ansvariga konsumenter i det nya Europa, skall Sveriges skolelever få sina grundkunskaper i ämnet hemkunskap försämrade!

När nära en fjärdedel av vår totala konsumtion går till mat är det inte längre givet att grundskolans läroplan skall ge eleverna kunskaper om livsmedlens inköp, om deras användning och om deras betydelse för folkhälsan!

Ämnet hemkunskap vill jag benämna som ett tvärvetenskapligt ämne. Här kan elever på ett praktiskt sätt tillämpa andra inlärda fakta som matematik, biologi, kemi och svenska språket, och inlärningsförmågan i de teoretiska ämnena kan förbättras. Men det handlar också om den privata ekonomin, hushållning med resurser, miljö, kultur och jämställdhet. Många forskare menar också att den praktiska tillämpningen är det allra bästa sättet att åstadkomma såväl beteende- som attitydförändringar.

För att klara den arbetsintensiva situation som många hushåll befinner sig i gäller det att kunna kombinera yrkesarbete och hemarbete på ett så vettigt sätt som möjligt. Här är vardagskunskaperna mycket väsentliga.

Det skulle vara olyckligt om hemkunskapen skulle få den placering på rangskalan som jag tycker mig utläsa av skolministerns svar, nämligen att vissa delar av hemkunskapen sannolikt får ingå i andra ämnen eller bli frivilligt ämne. Gör man så, har man verkligen klassat ner inhämtandet av vardagskunskaper.

Till årets riksdag har en lång rad motioner väckts om hemkunskapen i grundskolan. Det tycker jag vittnar om att det finns ett brett stöd i Sveriges

riksdag för att hemkunskap skall tilldelas garanterad tid på grundskolans schema. Eftersom jag har den förhoppningen att skolministern tillhör de lyhördas skara, vill jag säga att skolministern omgående bör vidarebefordra dessa signaler till den arbetande läroplanskommittén.

Anf. 11 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Först och främst blir jag litet arg. Som yrkesarbetande kvinna med små barn känner jag mycket väl till vilken vikt vardagsproblemen har. Jag är också alldeles övertygad om att min son och andra unga män och kvinnor behöver mycket kunskap på det området.

Marianne Carlström tog upp det förhållandet att de flesta kvinnor i dag arbetar. Det är riktigt. Det är också riktigt att kvinnor i dag är mer välutbildade än tidigare. Därför tror jag att de tillsammans med barnens fäder och barnen själva har förmåga att i någon liten utsträckning välja vilka moment och ämnen som skall ingå i barnens utbildning. Om det gäller det ämne som vi nu diskuterar eller något annat får vi återkomma till, men jag tror att det är rimligt att ha den uppfattningen att moderna människor – föräldrar, barn och ungdomar – inte behöver riksdagens beslut om varje timme på schemat.

När vi diskuterar obligatorium och frivillighet som princip, är det ju inte sagt att obligatorium och frivillighet behöver gälla generellt under skoltiden. Det kan gälla vissa delar av utbildningstiden. Läroplansarbetet omfattar – som jag hoppas att alla är medvetna om – grundskola, gymnasium och komvux. Det är ett ganska vidsträckt område, om man så säger.

Stina Gustavsson var förbryllad över mina slutsatser i direktiven. Jag vill bara påpeka att direktiven inte är någonting som jag har fantiserat ihop. Det är regeringen som har antagit direktiven, och i regeringen ingår även centerpartiet. Jag tror att det finns många uppfattningar om ämnen och vad innehållet borde vara i den framtida läroplanen. Det är därför regeringen har valt att ge kommittén mycket vida ramar, så att vi skall få ett så bra underlag som möjligt att diskutera utifrån.

Jag tror att det är viktigt att man i den diskussionen inte tror att jag skriver ner mina egna personliga idéer om ämnen. Jag tänker inte heller stå här i talarstolen och säga vad jag tycker om än det ena, än det andra ämnet. Jag tror att det skulle uppfattas som att skolministern har en bestämd uppfattning, och det vore helt fel.

Såsom också har framförts i den här diskussionen, är min uppgift att lyssna – på forskning, vetenskap, experter, riksdagsledamöter och allmänhet – innan jag lägger fram en proposition för riksdagen. Så mina personliga uppfattningar avslöjar jag nog bara hemma.

Anf. 12 STINA GUSTAVSSON (c):

Herr talman! Jag förstår mycket väl hur skolministern måste agera. Men jag förstår också att det ändå är skolministern som ger övriga i regeringen signaler om hur ett direktiv skall utformas.

Jag måste säga att jag efter det senaste inlägget från vår skolminister är väldigt glad över att riksdagens ledamöter i så stor utsträckning har reagerat när det gäller hemkunskapsämnet och även slöjdämnet. Jag förstår att vi be-

höver agera, om det också i framtiden skall finnas obligatoriska ämnen som heter t.ex. hemkunskap och slöjd.

Anf. 13 MARIANNE CARLSTRÖM (s):

Herr talman! Beatrice Ask blir upprörd såsom yrkesarbetande, får vi höra, och anser att alla i dag är så välutbildade att de inte behöver ha hemkunskap som obligatoriskt ämne. Jag blir förbluffad över det, för här handlar det om ett ämne som har stort stöd ute bland människor. Det gäller ett område där det fattas kunskaper hos väldigt många.

I höstas kunde man läsa i tidningarna att till de yrken som har en framtid hör dietist. En dietist får gripa in så att säga när skadan redan är skedd. I hemkunskap handlar det om förebyggande arbete när det gäller kosten, hushållens ekonomi, osv.

Människors möjligheter att vara välutbildade är också hotade. Även i det fallet handlar det om utbildningsdepartementets budget.

Här är det också en fråga om skillnader i kunskapssyn, i synen på hur man inhämtar kunskaper. Jag har som hushållslärare flera gånger råkat ut för elever som matematiskt kan skriva tre fjärdedelar, men de vet inte vad tre fjärdedels deciliter är. Man kan inte flytta hemkunskapen till matematiken, men man kan praktisera matematik i hemkunskap, och man kan praktisera svenska där. Jag anser att alla Sveriges elever behöver den här kunskapen.

Anf. 14 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Mot bakgrund av talmannens uppmaning kommer jag att koncentera mitt anförande, men jag vill ändå visa att det finns de som vill utveckla möjligheterna till valfrihet och individuell utveckling mer än vad statsrådet har gjort.

På det här området som på så många andra är det viktigt att öka valfriheten och i all synnerhet mångfalden. Det är inte självklart att allt skall förbli vid det gamla. Tiden är begränsad, och på något sätt måste man ge plats för det nya. Skolan måste anpassas till förändringarna i samhället och på arbetsmarknaden. Statsrådet är på rätt väg – men gå längre!

Låt inte bara hemkunskap, barnkunskap och slöjd omfattas av det mera moderna och individanpassade tänkande som nu växer fram! Läroplansutredningen bör pröva varje ämne, dvs. hur många timmar och hur mycket kunskaper som kan göras frivilliga. Varje verksamhet som vill vara aktuell och som vill kunna anpassas till tiden måste omprövas, förnyas och ändras. Lägg till nytt, ta bort mindre aktuellt, disponera om! Hur skall man annars få plats med det nya och kunna anpassa sig till efterfrågan och behov?

Självklart skulle de flesta ämnen bli kvar i obligatorisk form vid en sådan prövning, men ställning skall ändå alltid tas till varje verksamhetsplanering, precis som man gör när man verksamhetsplanerar i privata sektorn.

Min utgångspunkt är att elevens goda sidor bör få utvecklas och förstärkas, och det sker bäst genom att man ger utrymme för det vederbörande är duktig på. Då stärks självförtroendet, det blir en bättre individuell insats, det blir högre kvalitet på den kollektiva insatsen, och det blir högre inkomster för såväl individ som samhälle.

En individuell anpassning till eleven måste innebära att elever kan ha

ganska olika scheman. Vi är alla olika. Vi har olika preferenser, olika utvecklingsmöjligheter. Statsrådet går i rätt riktning, men även musik och teckning kunde få vara frivilliga, som jag ser det, och kanske även vissa kunskaper över basnivå i vissa andra ämnen, under förutsättning att eleven vidareutvecklar sina bästa områden.

Det är också viktigt att eleverna har goda möjligheter att utveckla förmågan att använda sina händer, att tillverka något, att se någonting konkret växa fram. Det ger de flesta människor tillfredsställelse. Varför tvinga den som är duktig i slöjd att syssla med musik, om vederbörande är helt omusikalisk och inte har någon motivation att ta till sig undervisningen? Nej, ta vara på människors egen kreativitet! Låt dem utveckla sina goda sidor! Framtidens spjutspetsar är inte stöpta i samma form.

Anf. 15 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Skolministern säger i sitt svar att det är viktigt att läromedelskommittén får tänka fritt och klokt. Ja, det tycker jag också att den borde få göra. Därför tycker jag att det är mycket oklokt av ministern att peka ut just ämnena hemkunskap, slöjd och barnkunskap på det sätt som skett i direktiven. Jag vill därför att ministern redovisar vad det är som ligger till grund för detta ställningstagande. Vad är det för forskning som säger att detta skulle leda till ett bättre resultat i dagens skola?

Sedan har ministern också vid ett flertal tillfällen och i olika debatter faktiskt uttryckt sin personliga ståndpunkt när det gäller andra delar av skolan i dag. Nu säger ministern att det inte är hennes uppgift att redovisa sina personliga synpunkter. Men det var, hoppas jag, en personlig synpunkt från ministern när hon uttalade att det är dags att sätta betyg på eleverna redan i lågstadiet. Det uttalandet, tillsammans med den debatt som har förts i dag, tyder på att skolministern behöver specialundervisning i hur elever fungerar och hur undervisningen bedrivs i dagens skola. Lärare och övrig personal som arbetar ute i dagens skola och som dagligen träffar barn gör en helt annan bedömning än vad ministern gör.

Herr talman! I förrgår fick jag ett brev från en grupp lärare i Sundsvall. Anledningen till att de skrev till mig var regeringens nya direktiv till läromedelskommittén. De framhåller i sitt brev att de inte vill ha en skola som kommer att tillverka robotmänniskor utan känsla för kultur, skapande och kreativitet. De uttrycker också i sitt brev stor och stark oro för att en skola utan dessa tre ämnen, som är föremål för dagens debatt, kommer att bidra till en utslagning av de mer praktiskt inriktade eleverna.

Jag vill verkligen instämma i Inger Renés beskrivning av vikten av att just dessa tre ämnen får vara med vid inlärningen. All forskning visar ju att eleverna behöver både praktiska, estetiska och mer teoretiska ämnen för sin allsidiga utveckling. Därför tycker jag och många med mig att det är ett steg tillbaka att göra dessa tre ämnen – slöjd, hemskunskap och barnkunskap – frivilliga. Modern hjärnforskning visar också att båda hjärnhalvorna måste vara med för att vi skall få kreativa och harmoniska människor.

Herr talman! Inom de ämnen som är föremål för dagens debatt har det under årtionden framgångsrikt arbetats med könsrollsfrågor. Tas hemkunskap, slöjd och barnkunskap bort som obligatoriska ämnen, spolieras detta

arbete. Och vad säger jämställdhetsministern Birgit Friggebo, skolministerns regeringskollega, om detta?

Skolministern har i andra sammanhang uttalat sig om vikten av att vi bevarar våra kulturtraditioner. Menar skolministern att direktiven till läroplanskommittén underlättar detta?

Till sist, herr talman! Skolministern säger att regeringen har höga ambitioner när det gäller utbildningen. Läroplansdirektiven och regeringens budgetproposition talar dock ett annat språk. Det står helt klart att regeringens ambition och talet om Europas bästa skola inte gäller alla elever.

Anf. 16 MARGARETA VIKLUND (kds):

Herr talman! Jag håller med statsrådet om att det är viktigt att själv kunna ta ett större ansvar för sin utbildning och sitt ämnesval. Men nu är det ju så, att vissa ämnen har högre status än andra, varför man kanske också behöver ha en viss fingervisning för att kunna välja.

Arbetet i hem och familj, och med barn, har inte hög status i vårt samhälle. Kvinnor eller män som har valt att vara hemma och helt ta hand om sina barn får t.ex. i dag ingen ATP, och förlorar ofta rätt till ATP-år. Ändå är den nära omsorgen så viktig. Detta gäller också i en barnfamilj där båda föräldrarna förvärvsarbetar och inte har den tid eller möjlighet som de kanske önskar att ägna åt hushållsarbete.

I vilken situation en människa än hamnar i livet är det därför viktigt att ha en basal konsumentkunskap, inkl. kunskap om sambandet mellan kost, hälsa och miljö, dvs. hemkunskap. Sådan kunskap handlar också om kulturtradition och jämställdhet, och behöver därför också i fortsättningen vara en viktig del av undervisningen i grundskolan. För att kunna värdera fakta, kritiskt granska larmrapporter om bl.a. olika tillsatser till livsmedel, luftföroreningars påverkan på animala och vegetabila födoämnen, och för att kunna inse konsekvenserna av beslut om ämnens gränsvärden för skadlig påverkan, är det nödvändigt att få en handlingsmodell – så att man vet hur man skall ställa sig till olika varor och det informationsutbud som sköljer över oss.

För att hitta i dagens och morgondagens stora utbud av varor, som bl.a. inträdet i EG kommer att medföra, är det också viktigt att ha konsumentkunskap. Och för de människor som skall ta över och vidarebefordra samhällets funktioner och kulturella traditioner är det av stor vikt att ha en baskunskap om de områden som berör det nära arbetet i hem och familj. Det kan handla om överlevnad.

I ämnet hemkunskap finns arbetsglädje. Där kan eleverna i teori och praktik koordinera sina kunskaper i matematik, datorteknik, biologi, miljö och annat. Kreativitet, motorik, koncentrations- och koordinationsförmåga tränas på ett naturligt sätt i det ämnet. I hemkunskap lär sig barnen också att själva klara av sina vardagssituationer, vilket är en viktig kunskap när föräldrarna t.ex. förvärvsarbetar. Det är också värdefullt att senare ha med sig denna kunskap ut i vuxenlivet. Ämnet hemkunskap är viktigt.

Försök har visat att intresse och förståelse för måltidernas sammansättning har ökat avsevärt, när elever med t.ex. datorns hjälp har gjort pris- och näringsberäkningar. I hemkunskap kan eleverna medvetandegöras och kon-

kret praktisera hushållning med resurser. De får också insikter i det egna ansvarets betydelse för att förbättra miljön.

Det är viktigt att förmedla den svenska matkulturen till både invandrare och svenskar, liksom det även är viktigt att svenska barn och ungdomar lär känna invandrarnas matkultur. I ämnet hemkunskap möts olika kulturer.

För att man skall förebygga ohälsa – cancer, hjärt- och kärlsjukdomar – är det betydelsefullt att också sambandet kost–hälsa belyses. Av bl.a. den anledningen behöver eleverna ha grundkunskaper om våra vanligaste råvaror och livsmedel, och hur de tillagas. Hemkunskapsläraren är en nyckelperson i skolans och samhällets folkhälsoarbete.

Att göra hemkunskap till ett frivilligt ämne skulle kanske visa eleverna att skolan och samhället ger det ämnet en lägre dignitet än de obligatoriska ämnena. Detta får i sin tur konsekvenser för samhällets syn på traditionellt kvinnoarbete, jämställdhet och kultur. Att föra över ämnet hemkunskap till gruppen av frivilliga ämnen, som de nya direktiven för läroplanskommitténs arbete föreslår, vore kanske inte så lyckligt. Det skulle också kunna få konsekvenser för människornas attityder, liv och hälsa.

Herr talman! I det fortsatta läroplansarbetet är det viktigt att se på ämnet hemkunskap i många dimensioner.

Anf. 17 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Det finns mycket i det Beatrice Ask nu sade och som hon tidigare har sagt och skrivit som jag till 100 % ställer upp på. Det gör att jag utgår från att det måste ha gått en rysning genom kroppen när en tidigare partikollega från Stockholm här anförde sin människosyn och sin kunskapssyn.

Jag instämmer i det Beatrice Ask har sagt, nämligen att direktiven inte är styrande i riktning mot att dessa ämnen inte skulle vara obligatoriska. Ett misslyckat pressmeddelande har givit anledning till den debatt som har förevarit. Man kan tänka sig att detta misslyckade pressmeddelande nu ändå styr diskussionen och de överväganden som läroplanskommitténs ledamöter måste göra.

Den svenska grundskolan har en klar ambition att lära för livet. Den är inte bara till för att förbereda för högre studier, utan den skall förbereda för det verkliga livet. Eleverna skall utveckla sin hjärna, sina känslor och utvecklas socialt, kulturellt och motoriskt. I detta totalperspektiv är slöjd, hemkunskap och barnkunskap ämnen som behövs för att eleverna skall kunna leva livet.

Man lär eleverna att förstå och hantera sin vardagsverklighet. Dessa ämnen inbjuder, som många talare här har sagt, på ett naturligt sätt till laborationer och praktiskt arbete. De är också utmärkta för att förebygga och bryta de könsrollsmönster som trots allt finns.

Till detta vill jag lägga elevernas egen kunskap om vad den egna kroppen behöver. Det lär de sig också i hemkunskapen. I dag är det så illa att det finns rapporter från skolhälsovården som säger att t.o.m. pojkar har järnbrist. Det har aldrig hänt förut.

Järnbrist har på grund av menstruationer osv. varit en flicksjukdom. I dag visar en folkhälsorapport att pojkar har järnbrist. Detta vill man härleda till

att de äter för dåligt och vet för litet om vad den egna kroppen behöver. Det säger också folkhälsogruppen i sin rapport, och det bör vara ett argument som kan vägas in i läroplanskommitténs diskussion.

När pressdiskussionen har varit het har Beatrice Ask vid något tillfälle sagt att alla viktiga ämnen inte behöver vara obligatoriska. Nej, det håller jag med om. Men jag vill då veta vilka andra ämnen Beatrice Ask tänker på. Är det möjligt att göra något språkämne icke-obligatoriskt, att göra matematik icke-obligatoriskt eller något annat viktigt ämne?

Jag tycker det är bra att vi allihop har respekt för läroplanskommitténs obundna arbete. Men Beatrice Ask har ändå i sitt svar i dag tafsat litet grand på den respekten. Hon säger, att även om ämnet inte blir obligatoriskt vid den slutliga bedömningen, bör konsumentekonomi och miljökunskap kunna täckas. Det är väl ändå ett ställningstagande som statsrådet gör?

Till sist. Det finns en sentens som lyder: Att lära utan att göra är som att älska utan att röra.

Anf. 18 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Elvy Söderström sade: Skolministern har minsann uttalat sig om sin personliga uppfattning i andra frågor, exempelvis betygsfrågan. Det är alldeles riktigt. Jag har kanske också lärt något av det och om de svårigheter som uppenbarligen finns att lyssna när jag markerar att det är en uppfattning som jag själv har och att regeringen har sagt någonting annat. Det fungerar inte, och därför måste jag försöka att hålla mig till vad regeringen har sagt. Det kommer inte att vara enkelt, eftersom skolan är ett vittomfattande fält.

Det är viktigt att vi får en öppen och fri läroplansdebatt där olika synpunkter kan komma fram i arbetet utan att det uppfattas som att jag har en mycket bestämd uppfattning om det ena eller andra.

Sedan till könsrollsfrågorna, som jag anser oerhört centrala. Det är ett av skälen till att vi i direktiven till läroplansarbetet har markerat att det är nödvändigt att analysera om det ligger någonting i det forskare säger, att vi bl.a. i naturvetenskap och teknik borde arbeta något tidigare med flickorna. Det finns en del skrivningar som visar att vi tar det här på allvar.

Dessutom har vi en annan problematik som jag hoppas att riksdagen är intresserad av, nämligen det faktum att flickor inte hörs lika bra i skolan och att de inte ges lika mycket tid. Det finns mycket att göra här.

Elvy Söderström har helt fel när det gäller kulturarvet. Det står mycket om kulturarvet i direktiven.

Jag skall läsa innantill: Skolan verkar i en värld där kunskaps- och informationsmassan förändras snabbt. Det ställer höga krav på skolans flexibilitet och variation. Men det kräver också att större vikt läggs vid kunskaper som är beständiga över tiden som språk och matematik samt de kunskaper som bygger upp elevens egen identitet i hembygden, det svenska språket och kulturarvet i vid mening. – Det står att detta behöver få en framträdande plats i undervisningen osv. Det här är ingenting som regeringen har glömt bort.

Margitta Edgren frågar om min syn på vilka ämnen som bör vara obligatoriska resp. frivilliga. Egentligen önskar jag att vi kunde nöja oss med att tala om att människor skall lära sig läsa, skriva och räkna samt vissa andra mo-

ment och att det är obligatoriskt. Sedan skulle man ha krav på vissa ramar och på att vissa typer av ämnen skulle ingå, men att man hade mycket stor valmöjlighet. Det tycker jag vore idealet. Men jag tror att det är mycket svårt att komma så långt med den organisation som skolväsendet har.

Jag vet att de flesta mycket kunniga pedagoger som i dag lyckas bra med sina elever inom klassens ram ger elever mycket vida möjligheter att välja moment och arbeta på det sätt som passar den enskilde eleven. Då lyckas man mycket bättre.

De ämnesföreträdare som nu lutar sig tillbaka och tror att det bara är fråga om slöjd, hemkunskap och barnkunskap som man eventuellt kan diskutera att göra till tillvalsämnen bör nog vakna så snabbt som möjligt. De behöver också delta i diskussionen och presentera vad de undervisar i och på vilket sätt de vill utveckla dessa ämnen.

Anf. 19 INGA BERGGREN (m):

Herr talman! Låt mig nu göra en liten utblick till andra sidan jordklotet, närmare bestämt till Japan. Vi jämför oss från och till med Japan. Det kan gälla utvecklingen inom elektronikens område eller produktiviteten. Ibland möter man också påståenden om att vi som människor har vissa likheter. Dessutom är förvärvsfrekvensen i Japan, precis som i Sverige, hög för kvinnor.

Vart vill jag nu komma med detta? Jo, det är intressant att konstatera att man i Japan just nu står i begrepp att införa obligatorisk utbildning i "Home Economics" för både pojkar och flickor på gymnasienivå. Varför det? Jo, i Japan har man kommit fram till den slutsatsen att "Home Economics" är viktig för dagens ungdomar.

Undersökningar har nämligen visat att ungdomar är dåliga på "homemaking" och att det finns skillnader mellan pojkar och flickor. Flickorna klarar sig bättre än pojkarna eftersom de tidigare har läst hemkunskap medan pojkarna inte har gjort det. Efter hand som förvärvsfrekvensen hos kvinnorna har stigit, har det inte funnits utrymme att få kunskaperna i hemmet. Det kanske är någonting för oss i Sverige att fundera över.

Flera gånger under den senaste tiden och även i dag har statsrådet tagit upp frågan om de tekniska ämnena. Statsrådet har poängterat att dessa ämnen kanske kan tidigareläggas, och då speciellt för flickor. Det är intressant. Det tycker jag att man skall pröva. Varför då inte också diskutera möjligheten att låta flickor börja tidigt med de tekniska ämnena samtidigt som pojkarna börjar med hemkunskap? Det kan i mångas öron tyckas befängt. Med detta vill jag ha sagt hur oerhört viktigt det är att värna om den rätta balansen och prioriteringarna mellan obligatoriska och frivilliga ämnen.

För mig gäller det då att man skall rusta för framtiden när det gäller dagens skola, på det sättet att man skall förbereda de unga för de snabba förändringarna och internationaliseringen. Jag tror att det är många i Sverige i dag som välkomnar de högt ställda ambitioner som den borgerliga regeringen har uttalat om att skapa Europas bästa skola. Många i vårt avlånga land anser också att det bör vara en självklarhet att det skall ges utrymme för att i grundskolan utbilda både språkkunniga, självständiga människor och kunniga konsumenter, som också är miljömedvetna individer.

Anf. 20 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Min grundinställning är att människor mer skall kunna påverka sin utbildning. Jag anser således att de som vill ha mer slöjd, barnkunskap och hemkunskap skall ha möjlighet att få det. Det är valfrihet, Margitta Edgren. Det gäller att ge människor information om de olika ämnenas betydelse.

Det är rent oförskämt att påstå att mitt anförande, som går ut på att den enskilde individen i högre grad än i dag skall kunna påverka sin utbildning, skulle vara ett uttryck för en underlig människosyn. Tvärtom vill jag ge den enskilde individen mer inflytande. Antingen hade Margitta Edgren svårt att följa med, eller också delar hon synen att politikerna även fortsättningsvis skall fatta detaljbeslut över de enskilda människorna. I båda fallen är hon att beklaga.

Den anda som regeringsförklaringen innehåller – dvs. ökat inflytande för individen över sitt liv – är uttrycket för en uppfattning som jag delar, och det vore roligt om folkpartiets representant stämde in.

Anf. 21 ELVY SÖDERSTRÖM (s):

Herr talman! Det var bra att ministern så snabbt kom till insikt om att det inte går att sätta betyg på lågstadiet. Det finns ett ordspråk som säger att man lär så länge man lever, och ibland brukar jag säga att man lär så länge man har elever. Detta är mycket positivt. Jag hoppas att insikten kommer lika snabbt om vikten av att dessa tre ämnen som vi i dag diskuterar får vara kvar.

I fråga om kulturarvet håller jag med ministern om att detta är oerhört viktigt, och jag vill understryka att ministern har uttalat sig om detta vid ett flertal tillfällen. Jag kan berätta att det är just i ämnena slöjd och hemkunskap som man på ett praktiskt och teoretiskt bra sätt kan arbeta med att föra kulturarvet vidare. Man jobbar t. ex. med gamla traditioner, tillverkningsmetoder och sådant i ämnet slöjd.

Jag fick inte klart för mig hur det var med jämställdhetsarbetet, och ministern kanske kan passa på att fråga jämställdhetsminister Birgit Friggebo vad hon anser om vikten av att ha kvar dessa tre ämnen för att värna jämställdheten.

Anf. 22 MARGITTA EDGREN (fp):

Herr talman! Det fanns mycket om valfrihet i statsrådets inlägg som jag naturligtvis håller med om, och det gäller även till viss del drömmen om skolan. Men det är utopiskt att tro att små barn i första klass skall kunna ta ställning till om de vill ha samhällskunskap eller historia. Det är en dröm, och frågan är om den ens är angelägen att göra till verklighet – jag är mycket tveksam till det.

Valfriheten skall öka, och jag är glad för att jag fick veta att det inte bara är barnkunskap, slöjd och hemkunskap som är mål för diskussionen om tillval eller obligatorium.

Herr talman! Till Charlotte Cederschiöld vill jag säga att jag inte fattar dåligt – såvitt jag har förstått hittills under min 50-åriga levnad. Jag vill bara att vi tar den diskussionen sedan. Den människosyn som Charlotte Ceder-

schiöld gav uttryck för i sitt anförande innebär bl. a. att den som i småskolan inte har musiköra skall välja bort musik. Där finns ingenting av dynamik, ingenting av process, dvs. ingen tro att man kan förbättra sig över tiden. Den som är duktig i ett ämne skall alltså bli ännu duktigare, och den som är dålig i ett ämne skall fortsätta livet igenom att vara dålig på det. Jag delar inte den människosynen.

Anf. 23 Statsrådet BEATRICE ASK (m):

Herr talman! Får jag avslutningsvis säga att jag uppskattar det enorma intresse som finns här i salen för åtminstone en del av de ämnen som man i våra skolor undervisar i. Jag ser fram mot flera diskussioner om andra ämnen, då inte minst utbildningsutskottets ledamöter kommer att känna sig styrkta av att få höra olika synpunkter och få olika idéer på det här området, när de så småningom skall börja behandla förslagen till en ny läroplan.

När det gäller hemkunskap vill jag påstå att jag vid det här laget vet mycket om just det ämnet – liksom om slöjd och andra ämnen – och därför säger jag att också andra ämnesföreträdare bör presentera sina ämnen på ett bra sätt för parlamentariker av alla de slag.

Jag vill bara kort påpeka för Elvy Söderström att jag inte sade att jag har ändrat min personliga uppfattning, men jag har insett att det ibland kan vara bättre att avstå från att framföra den om regeringen har en annan uppfattning. Det är uppenbarligen mycket svårt för alla att inse att det kan finnas en differens där, men jag tycker att det är självklart. Det finns de som tycker att det är konstigt att fyra partier inte tycker lika jämt och ständigt, och ännu konstigare att enskilda människor har olika uppfattningar. Jag har lärt mig i politiken att rikedomen är att man inte alltid tycker lika men att man arbetar sig fram till en gemensam uppfattning och står för den i det praktiska arbetet.

Jag tror inte heller att man kan ha fritt val i första klass. Det är inte så mycket att välja på där, utan huvuddelen av tiden ägnas åt de grundläggande färdigheterna. Men det är viktigt att även de yngsta barnen får känna att de kan påverka undervisningen. Glädjande nog visar de undersökningar som har gjorts att barn i de första klasserna uppfattar att de har möjlighet att påverka, men det blir klent ställt med det när de blir litet äldre. Det är en synpunkt som finns med i läroplansdirektiven från regeringen, nämligen att elever i takt med stigande ålder och mognad skall få ett ökat inflytande och ansvar för sina studier. Det är det som är anledningen till att vi nu brottas med försök att ge eleverna litet tid som de har möjlighet att förfoga över. Jag tror att det är oerhört angeläget att vi har en vital och intensiv diskussion om hur detta skall åstadkommas. Jag ser, som sagt var, fram mot fortsatta debatter.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1991/92:96 om en aktiv kamp mot rasismen och invandrarfientligheten

Anf. 24 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Thage G Peterson har frågat statsministern om en alternativ kamp mot rasism och främlingsfientlighet. Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Sedan Thage G Peterson framställde sin interpellation den 31 januari lämnade regeringen den 4 februari information i riksdagen om åtgärder mot våld och främlingsfientlighet. Senare samma dag svarade statsministern på två frågor om en enad kamp mot främlingsfientlighet och rasism och jag själv på en fråga om åtgärder inom samma område. Även tidigare har både statsministern och jag här i kammaren svarat på interpellationer inom detta område. Andra regeringsledamöter har också svarat på frågor i ämnet.

I de uttalanden som regeringen gjort vid dessa tillfällen har det gjorts klart och tydligt var statsministern liksom regeringen i övrigt står när det gäller rasism och främlingsfientlighet. Jag hänvisar därför interpellanten till dessa uttalanden.

Sedan dess har dessutom statsministern bl. a. framträtt i TV söndagen den 9 februari och deklarerat sin hållning gentemot rasism och främlingsfientlighet. Statsministerns uppfattning bör därför vara klar för alla.

Regeringen avser självfallet att även i fortsättningen aktivt följa det som sker när det gäller rasism och främlingsfientlighet. Statsministern kommer i denna sin egenskap naturligtvis att ha en ledande roll i arbetet.

Anf. 25 THAGE G PETERSON (s):

Jag har ställt en interpellation till statsminister Carl Bildt, där jag frågar honom om "*han* är beredd att ta ledningen för en aktiv kamp mot rasism och invandrarfientligheten i Sverige".

Det är således en interpellation till Carl Bildt som person. Det är därför mycket märkligt att kulturminister Birgit Friggebo svarar på denna interpellation. Jag är en aning konfunderad över att Birgit Friggebo anser sig kunna uttolka och företräda Carl Bildts känsla och innersta vilja. Är verkligen arbetet inom regeringen så fördelat att det är hon som skall svara på personliga frågor till statsministern? Dessutom är min fråga både felaktigt och ofullständigt återgiven i Birgit Friggebos svar.

Svaret på min interpellation hade kunnat vänta tills Carl Bildt hade kommit hem från USA, om han inte hade hunnit svara före avresan. Interpellationen har faktiskt legat obesvarad i 21 dagar och den inlämnades innan regeringen började agera i de här frågorna. Jag hade inte motsatt mig ett svar senare. Problemen med rasism och flyktingfientlighet löses inte över en natt. Tyvärr kommer de att vara lika aktuella när Carl Bildt kommer hem.

Det är, herr talman, heller inget ovanligt att en statsminister överlåter interpellationssvar till sina regeringskolleger, när frågorna inte berör honom personligen. Men min interpellation är personlig, och den kan därför inte överföras till annat statsråd. Den handlar inte i första hand om regeringens program och åtgärder mot rasism och invandrarfientlighet eller om invand-

rarpolitiken i stort. Om jag hade velat ställa en interpellation om detta hade jag kanske ställt den till Birgit Friggebo.

Jag menar, herr talman, att det är nonchalant av Carl Bildt att inte själv svara.

Det är ledsamt att Carl Bildt inte tar chansen att skingra dimman kring sin egen person om var han står i de här frågorna. Många är undrande över hans bristande engagemang och hans låga profil. Många är undrande över hans bristande glöd när han talar om rasismen och invandrarfientligheten. Och det gör många människor osäkra när landets statsminister uppträder osäkert när han talar med omskrivningar och bortförklaringar, ja närmast bagatelliserar dessa allvarliga frågor.

Statsministern fick släpas fram till TV för att hålla ett tal till nationen. Det var innehållsmässigt ett mycket bra tal, som jag på flera punkter blev glad över. Jag är helt säker på att Carl Bildt saknar varje form av sympati för rasism, antisemitism och främlingsfientlighet. På den punkten har jag ingen som helst undran. Men jag har faktiskt mött många som är oroliga för att statsministern nu anser att han har gjort sitt; talat färdigt i de här frågorna. Det uteblivna svaret på min interpellation, hans uteblivna personliga ställningstagande, tyder tyvärr på detta!

Jag är naturligtvis glad och tacksam för att regeringen nu äntligen börjat att agera mot rasism och främlingsfientlighet. Men Birgit Friggebos mycket korta budskap i dag antyder att regeringen nu anser sig ha gjort tillräckligt. Men det tycker inte jag! Därför kvarstår min fråga riktad till Carl Bildt personligen: "Är statsministern beredd att ta ledningen för en aktiv kamp – inte alternativ kamp som Birgit Friggebo återger det – mot rasismen och invandrarfientligheten i Sverige?" Jag är tacksam om kulturministern vill framföra den till honom när han kommer hem.

Vi har alla ett ansvar för att bekämpa rasism och främlingshat. Ingen enda demokrat i vårt land har fått fribrev från den uppgiften. Vi måste reagera med kraft och ge klara och entydiga besked om var vi står. Ingen skall få leva i okunnighet om, att vi inte accepterar att rasism och främlingshat får breda ut sig ännu mer i vårt land.

Det är ovärdigt vår demokrati att vissa av våra medborgare tvingas leva i skräck och oro. Det känns djupt deprimerande att polisen – trots att man, som man säger, gör allt för att klara av mordet, överfallen och våldet – inte har gjort några framsteg. Vi får därför inte vara främmande för att ge polisen extra resurser.

Vi måste slå tillbaka mot de lögner och halvsanningar som sprids mot invandrare och flyktingar, men också ta debatten med dem som sprider lögnerna. Det behövs en dialog också med dem.

Vi måste benämna våldet och trakasserierna med de rätta orden: det är inget annat än rasism och ett hat mot människor som inte ser så svenska ut som vi. Vi får inte vara rädda att gå en match mot dem som sprider lögner, fördomar och förakt. Det är, herr talman, i ledningen för detta renhållningsarbete jag vill se landets statsminister.

Anf. 26 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Också jag hade sett fram emot att nu, när vi fått litet ytterligare perspektiv på den senaste tidens händelser, få en diskussion med Carl Bildt.

Det innebär inte att jag inte uppskattar att få diskutera dessa frågor med Birgit Friggebo, som egentligen skulle ha svarat på en interpellation som jag har ställt i dag, men som besvaras senare av justitieministern. Men anledningen till att jag tycker det är viktigt att ytterligare diskutera med statsministern är att han i den debatt Birgit Friggebo hänvisar till undviker att ta upp frågorna om rasism och rasfördomar och undviker att göra klara fördömanden av dessa tendenser. Han föredrar i stället att tala om våld, illdåd och om viss förföljelse, som han inte explicit talar om som rasistisk eller präglad av rasfördomar.

Jag skulle också ha velat ta upp med honom att han säger att han tror att en påverkan av detta inte är en fråga om lagar, utan gäller debatt och dialog och den information som kan finnas. Han säger på ett annat ställe: Det är min bestämda övertygelse att främlingsfientliga attityder kan bekämpas bara genom fri och öppen debatt, genom ökad kunskap om vår egen och andra länders historia och kultur.

Detta är alltför återhållsamma ställningstaganden och innebär en bagatellisering av den situation som varit i vårt land och som fortfarande råder och av händelseutvecklingen.

Jag tycker det finns all anledning för Birgit Friggebo, som nu har uppgiften att tala på statsministerns vägnar, att yttra sig om detta.

Den andra frågan jag hade velat ta upp med statsministern är denna: Är regeringen, och framför allt då statsministern, beredd att på hög nivå ta internationellt initiativ för att bekämpa främlingsfientlighet och rasism, nynazism och högerextremism? Är han beredd att ta ett intitiativ för att få till stånd en gemensam och mer generös flykting- och invandrarpolitik i hela Europa?

Det är bra att det är Birgit Friggebo som är här i dag, eftersom jag vill erinra om att Birgit Friggebo, och inte minst Bengt Westerberg, under oppositionstiden gång på gång krävde initiativ på den här höga nivån. Hur ställer sig Birgit Friggebo i dag till att man tar ett sådant initiativ? Jag tycker att det skulle vara verkningsfullt i den här situationen.

Jag skulle vilja ta upp några andra frågor med Birgit Friggebo. Först gäller det handläggningen av flykting- och invandrarärendena. En förbättrad och snabbare hantering kan ske bl.a. genom att invandrarverket befrias från alla utlänningsärenden som inte kan prövas efter enkel handläggning. I likhet med vad som skett genom införandet av utlänningsnämnden, bör även en särskild första instans upprättas för ärenden av detta slag som fordrar en mer ingående utredning.

Det är, och har varit, mycket olyckligt när det gäller skapandet av främlingsfientlighet att invandrarverket för många framstått som en instans som står i motsatsställning till asylsökande och invandrare, i stället för att vara det verk som skall vara aktivt och positivt för invandrarnas och flyktingarnas inpassning i det svenska samhället.

Det är välkommet att regeringen föreslagit ett anslag på tio miljoner för

att motverka rasism och främlingsfientlighet. Av allt att döma lades det här förslaget fram på ett tidigt stadium, före den senaste och allvarligaste utvecklingen. Tycker Birgit Friggebo att detta är ett tillräckligt belopp med hänsyn till den mycket allvarliga akuta situationen? Vi är en del socialdemokrater som tycker att det med hänsyn till den senaste utvecklingen borde vara betydligt högre.

Anf. 27 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Till att börja med tycker jag att det är märkligt att de båda föregående talarna är så indignerade över att kulturministern svarade på interpellationen. Jag tycker att Birgit Friggebos svar skall tillmätas samma dignitet som om statsministern lämnat svaret. Annars är det ju nästan en form av diskriminering av kulturministern.

Orden invandrare och invandring har under det senaste året fått en värdeladdad negativ innebörd för många människor. Det borde inte vara så. Flertalet människor i vårt land har mycket balanserade uppfattningar i invandrarfrågan. Galningar, liksom människor med avvikande värderingar och beteenden har det alltid funnits, även i civiliserade samhällen. När värderingar och åsikter leder till trångsynthet mot dem som är annorlunda eller, ännu värre, när de leder till kriminella handlingar skall vi självfallet fördöma och beivra detta. Men mot kriminella hjälper sällan upplysning eller allmän debatt. Här måste polis och rättsväsende se till att vi alla kan känna den trygghet som ett rättssamhälle skall ge.

Herr talman! Interpellanten Thage G Peterson skräms, liksom jag, av det våld vi ser i samhället – inte minst under senare tid mot invandrare. Men Thage G Peterson tycks anse att det mesta av den invandrarfientlighet som han beskriver, skulle kunna botas med hjälp av att "ledande personer för det officiella Sverige gör klara och entydiga deklarationer mot främlingshatet".

Vidare säger Thage G Peterson att våldet mot invandrare är en skamfläck på Sverige. Men Thage G Peterson ser inte, eller vill inte se, de problem som gett grogrund för den invandrarfientlighet som han anser finns hos delar av det svenska folket. Kanske för att han har varit med om att skapa de system som i dag skapar motsättningar mellan människor. Man blir inte invandrarfientlig bara för att någon säger att man skall vara det. Man blir inte heller av med invandrarfientligheten bara för att någon säger att man inte skall vara invandrarfientlig.

Herr talman! Jag anser inte att ett begränsat antal illdåd, mordbränder eller mord – begångna kanske endast av en handfull kriminella – skall kunna tas till intäkt för att Sverige eller svenskarna skall ställas vid skampålen för invandrarfientlighet. Jag tycker att Thage G Peterson borde vara mer varsam med ordens valör när han använder ordet främlingshat.

Något främlingshat finns enligt min uppfattning inte i Sverige. Men allt fler ifrågasätter de system som byggts upp i samhället. Allt fler söker information. Allt fler vill veta mer. Att då peka finger åt svenska folket och göra folket medskyldigt till galningars beteenden anser jag vara en oförskämdhet mot vanliga svenska medborgare.

Viktigast av allt är att prioritera invandrarnas sociala anpassning. Vi kan ha olika uppfattning i denna fråga, men skall vi främja ett gott förhållande

mellan olika grupper i samhället måste invandrarna anpassa sig socialt dit de kommer. De som invandrade till t.ex. USA fick lära sig att anpassa sig till dem som fanns där förut. Det är aldrig någon som tyckt att det varit något konstigt med det. Man har kunnat behålla vissa kulturella särdrag, men i stort sett har man anpassat sig till det samhälle som man kom till. Det borde ju vara likadant i Sverige.

Vad är det då för social anpassning jag har i tankarna? Först och främst måste man lära sig sitt nya språk och dessutom bibringas baskunskaper i samhällskunskap. Man har ju kommit till ett nytt land med språk och seder som man inte förstår. För att konflikter mellan invandrare och svenskar skall undvikas är det viktigt att man lär sig språket och det nya landets seder. Svenskundervisningen måste göras obligatorisk. Det är den inte i dag. Många hemmavarande invandrarkvinnor som saknar arbetslivskontakt har i dag inga som helst kunskaper i svenska. Hur skall de någonsin kunna smälta in i svensk miljö?

Koppla närvaroplikten i svenskundervisningen till invandrarens sociala förmåner! Reducera de sociala förmånerna om man inte lär sig svenska språket! Villkora uppehålls- och arbetstillstånd till ett godkänt prov i svenska och samhällskunskap! Provet skall inte vara svårare än att man med 30 timmars undervisning per vecka under några månader skall kunna klara sitt prov. Invandraren får ett konkret mål. Det tror jag är bra. I dag kan man ju bli svensk medborgare utan att kunna svenska språket. Är det så vi vill ha det, svenskar som inte kan svenska?

När jag är inne på ämnet språk måste jag även beröra hemspråksundervisningen. Vissa anser att den är bra – andra inte. De flesta är överens om att hemspråksundervisningen inkräktar på annan undervisning i skolan i dag. Detta är ju ett administrativt problem och kan kanske lösas. Men barnen – de flesta är ju barn – har kanske svårt att kunna tillgodogöra sig både den ordinarie skolundervisningen och hemspråksundervisningen. Man kanske inte orkar både – och.

Att hemspråksundervisningen skall belasta skattebetalarna kan ju i högsta grad ifrågasättas. Om invandraren vill prioritera undervisning i sitt hemspråk får han eller hon försöka klara detta utan statsunderstöd. Denna idé går kanske på tvärs mot dem som hävdar att man aktivt och med statligt stöd skall eftersträva ett mångkulturellt samhälle. Men i vår omvärld ser vi ju otaliga exempel på motsättningar när befolkningsgrupper benhårt håller på sin etniska och kulturella särart.

I den sociala anpassningen skulle också ingå att vuxna invandrare pryade någon timme varje dag på olika arbetsplatser där de fick träffa svenskar, träna sin knaggliga svenska och framför allt bryta isoleringen och få litet samhällskontakter. De kunde hjälpa till på dagis, sjukhus, parkförvaltningar m.m. Det finns säkert många goda idéer på meningsfull verksamhet för våra nya svenskar.

När man talar med föreståndare för invandrarförläggningar eller med flyktingsamordnare pekar de entydigt på ett huvudproblem, de långa väntetiderna på asylutredning. De som sitter och väntar – ibland flera år – på en asylutredning lever i ovisshet och sysslolöshet. Detta skapar problem. Ibland skapar dessa problem konflikter inom och mellan invandrargrupperna,

ibland leder problemen till brottslighet. Se därför till att alla resurser sätts in på att snabbutreda asylärendena! De långa väntetiderna är dagens mest akuta problem.

Långsiktigt måste vi inleda en sund debatt. Problemen måste upp till ytan. Vi måste föra fram förslag på konkreta lösningar. Vi måste också kunna diskutera invandringens volym. Mediadebattörerna måste inse sitt ansvar och sluta att försöka ge vanliga svenskar dåligt samvete. Det kan ge en motsatt effekt än den man avsett. Vi skall visa tolerans mot människor med annat utseende, annat beteende och annat språk, men vi skall också visa tolerans mot de svenskar som har andra uppfattningar. Den som ifrågasätter systemen skall inte misstänkliggöras som rasist. Det snarare skärper än minskar motsättningarna i vårt samhälle.

Låt invandrarna få vara glada och stolta över att de kommit till ett land som vårt! Låt oss alla få vara stolta över vårt land!

Anf. 28 STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Thage G Peterson skriver i sin interpellation att det förekommer en ökande rasism och en ökande främlingsfientlighet ute i Europa och att de också tenderar att öka i Sverige. Jag tror att vi ibland förvillar bort begreppen i den här debatten. Jag tror inte rasism i ordets egentliga bemärkelse finns i Sverige. Jag tror inte att någon här anser sig för mer än någon annan när det gäller hudfärg, ras eller religion.

Även om man ibland kan få den uppfattningen har vi i Sverige faktiskt inte Frankrikes Le Pen, Storbritanniens organisation the National Front eller de små men högljudda partier som i dag beklagligt nog poppar upp i Tyskland. Vi har ändock en viss hysteri i den här debatten. Jag tror att vi gör debatten och ändamålet med den en stor otjänst om vi lägger oss på den nivå som vi i dag har gort i Sverige. Kändisar uttalar sig i pressen om att de skall flytta till andra länder, eftersom de inte tycker om det klimat som råder i dag i Sverige. De namnger länder som verkligen har problem med främlings- och invandrarfientlighet. Problemen är i dessa länder av en sådan omfattning att vi i Sverige inte ens kan drömma om dem.

Vi borde alla kunna vara överens – jag tror att det gäller hela svenska folket – om att alla som befinner sig i Sverige skall ha samma rättigheter och skyldigheter. Om man är brun, gul, svart eller vit är totalt ointressant. Omdömen om människor skall basera sig på hur de agerar som personer.

I denna debatt har det också förekommit förslag om att man skall kriminalisera s.k. rasistiska organisationer. Tidigare har vi i Sverige varit helt överens om att vi inte skall göra så. Vilket var skälet? Jo, vi har på ett ypperligt sätt lyckats se till att dessa organisationer har förblivit små. Jag tror att det sämsta man kan göra är att sätta en martyrstämpel på dem. Dessa organisationer talar för sig själva och diskriminerar sig själva genom att ibland uppträda i televisionen. De är genom sitt eget agerande det bästa avskräckande exemplet på att de inte bör få flera medlemmar.

De här organisationerna har varit små under 30-, 40-, 50-, 60-, 70- och 80-talet. Om vi inte gör dem till martyrer är jag övertygad om att de kommer att vara små även i framtiden.

I Sverige har det under de senaste månaderna genomförts ett antal beklag-

liga attentat mot människor och flyktingförläggningar. Vi vet fortfarande inte vem som bär skulden för den största delen av debatten. Vi vet inte vem den här personen är. Innan vi vet det skall vi kanske vara litet försiktiga och inte kasta ur oss alltför hårda omdömen. Det här handlar förhoppningsvis om någon eller några förvirrade galningar. Hade denne någon eller dessa några blivit fast efter sitt första eller andra dåd, tror jag inte att vi skulle ha fått den här debatten om rasism i Sverige. På grund av att polisen tyvärr har misslyckats är situationen som den är.

Vi får inte heller glömma att man inte kan kalla allt för rasism eller främlingsfientlighet. Vi har sett att brott har begåtts av invandrare och människor som har fått asyl i Sverige. Vi har sett interna uppgörelser. Det finns också exempel på brott som i massmedia först har benämnts som rasistiska. Senare har det visat sig att så inte var fallet. Man skall naturligtvis inte generalisera. En del brott har begåtts av människor med tvivelaktig bakgrund. Jag tycker dock att vi skall skruva ned tonläget litet grand.

Herr talman! Det vore frestande att här ta upp en debatt om asylpolitiken. Men jag tycker att detta är så viktigt att vi kan spara det till ett annat tillfälle. Det finns förvisso saker som man kan kritisera. Det är dock svårt att komma fram med de synpunkterna. En del debattörer vill gärna stämpla dem som framför den minsta kritik mot dagens asylpolitik. Den kan vi emellertid återkomma till vid ett senare tillfälle.

Låt mig avslutningsvis än en gång understryka att alla som vistas i Sverige skall vara berättigade att känna fysisk och psykisk trygghet.

Anf. 29 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Det har många gånger sagts från denna talarstol av många partirepresentanter och regeringsledamöter att vi aldrig kan acceptera det som nu sker. Men det är inte något nytt som har börjat ske de senaste veckorna eller de senaste månaderna. Det har funnits länge, fast det har blivit mer synligt just nu.

Trots den mycket mörka bakgrunden tycker jag att det är glädjande att attityderna nu förändras. Vi kan notera att motståndet mot invandrare minskar och att attityderna blir mer generösa och positiva. Ett par undersökningar under senare tid har visat på detta.

Allt fler säger att det har varit en fördel för Sverige att invandrarna har kommit hit. Allt fler säger att vi skall vara generösa och att de som kommer hit skall få stanna. Det är en märkbar attitydförändring som har skett sedan åren 1990 och 1991.

Jag tror att denna attitydförändring beror på att många människor har tvingats att ta ställning till var de egentligen själva står. Vi borde glädja oss åt denna förändring. Det är någonting man kan ta tag i.

Jag tycker därför att det är att beklaga att Thage G Peterson i något slags partipolitiskt nit försöker misstänkliggöra en del av dem som deltar i kampen mot främlingsrädslan, främlingsfientligheten och rasismen. Thage Peterson säger att det fortfarande finns behov av att skingra dimman om var statsministern står i denna fråga.

Jag har här en lång lista på de aktiviteter som statsministern har deltagit i sedan december månad när det gäller dessa frågor. Han höll också något så

ovanligt som ett tal till nationen. De flesta kommentarerna kring detta gick ut på att det var bra talat ifrån Carl Bildts sida. I det läget ägnar sig socialdemokrater åt formfrågor.

Thage G Peterson vet mycket väl att det inte går att ställa några personliga frågor till regeringens medlemmar för att få fram det ena eller det andra statsrådets innersta vilja och djupa känsla. De fråge- och interpellationssvar som lämnas här är deklarationer ifrån regeringens sida.

I morgon har alla vi som är humanister möjlighet att visa var vi står. Vi kan delta i de manifestationer som kommer att äga rum runt om i vårt land. Statsministerns kansli har t.ex. rekommenderat de olika departementen att ha en liten samlingsstund någon gång mellan kl. 10.00 och 11.00 i morgon, där någon säger några ord och där man håller en tyst minut. Statsministern deltar mycket aktivt i kampen för solidaritet med de nya svenskarna.

Hans Göran Franck säger bl.a. att statsministern aldrig använder ordet rasism. Jag har här med mig statsministerns tal till nationen där han sade: "Ett står klart. Den humanism som vi står för och den rasism som de står för är lika oförenliga som eld och vatten."

Det internationella arbetet för att, inte minst i Europa, få en gemensam generös syn på flyktingpolitiken pågår. Vi för diskussioner inom Europarådets och EG:s ram och med de nordiska länderna. Vi försöker skapa en gemensam politik som har en generösare utgångspunkt än det rena konventionsflyktingbegreppet. Det sker på regeringens uppdrag. Man är ännu inte färdig att ta ställning till detta, t.ex. inom EG:s ram, eftersom länderna har litet olika uppfattningar. Man har inte heller kommit så långt i processen. Men vi deltar aktivt i den, och våra erfarenheter hittills av de samtal som förs är positiva.

Hans Göran Franck tog också upp frågan om invandrarverket. Vi har aviserat en utredning som skall se över själva flyktingmottagandet, och denna utredning kommer mycket snart att tillsättas. Frågor som skall tas upp är hur man kan förbättra flyktingarnas möjligheter att ta egna initiativ när det gäller boendet och att försörja sig med eget arbete. Över huvud taget gäller det att få fram en mer flexibel mottagningsorganisation, där också frivilligorganisationerna kan delta.

Räcker 10 miljoner? Nej, det gör det självfallet inte. Det förekommer också insatser från flera andra departement. Civildepartementet har t.ex. inom ramen för ungdomsdelegationen satsat 5 milj.kr., och regeringen kommer i morgon att presentera en rad andra åtgärder som skall vidtas.

Lars Moquist tog upp litet mer allmänna synpunkter om invandrarpolitiken. En sak jag har sagt flera gånger här i riksdagen är att vår uppfattning är att man skall undanröja de missförhållanden som finns, t.ex. att de som väntar på tillstånd inte får arbeta, att mottagandet inte är tillräckligt flexibelt och att det kostar för mycket pengar. Ny Demokrati utnyttjar de här missförhållandena till att sprida motvilja mot invandrarna. Vår uppgift är att undanröja missförhållandena.

Till sist, herr talman, skulle jag vilja vända mig till Sten Andersson i Malmö, som förnekar att det över huvud taget finns rasism i detta land. Det går nu omkring människor och skjuter andra människor. Det har begåtts mord, en del har dött, och det kan inte vara en tillfällighet att det bara råkar

vara människor som kommer från andra länder som står framför mördarens pistol. Självfallet finns det rasism i Sverige. Vad man kan diskutera är omfattningen. Min uppfattning är att det inte är särskilt många som är renodlade rasister. Men främlingsfientlighet och främlingsrädsla i sig är också problem som vi måste hantera.

Anf. 30 THAGE G PETERSON (s):

Herr talman! Jag skall börja med ett påpekande angående vad Lars Moquist sade. Jag är litet överraskad över att inte kulturministern, som har det politiska ansvaret i regeringen för dessa frågor, bemötte honom på den punkten. Lars Moquist hävdade att det inte finns något främlingshat i Sverige. Av hela mitt hjärta skulle jag vilja hoppas och tro att det vore så. Tänk om Lars Moquist hade rätt i vad han sade! Men tyvärr är det inte så. De som allra bäst kan vittna om hat, trakasserier, mobbning och våld är ju invandrare och flyktingar, och de talar ett annat språk än Lars Moquist.

Jag delar naturligtvis den glädje som kulturministern känner över att attityderna till invandrare och flyktingar enligt olika undersökningar har blivit mer positiva. Alla vi som kämpar mot rasism och invandrarfientlighet, och det är ju majoriteten av riksdagens ledamöter och även många andra, känner naturligtvis glädje över detta.

Birgit Friggebo gjorde, till min ledsnad faktiskt, ett ordentligt övertramp. Hon gjorde gällande att jag har tagit upp de här frågorna av något slags partipolitiskt nit. Birgit Friggebo säger att det inte går att ställa en personlig fråga till statsministern, men det är inte någon formfråga när jag i min interpellation vill veta om han är beredd att ställa sig i ledningen för kampen mot rasism och invandrarfientlighet. Jag avslutade mitt anförande med att säga att det är i ledningen för detta renhållningsarbete mot lögner, fördomar och förakt som jag vill se landets statsminister. Jag berömde honom också för innehållet i hans TV-tal. Hur kan då Birgit Friggebo ha mage att från riksdagens talarstol säga att jag av partipolitiskt nit skulle ställa mig frågande till olika saker och ha ställt min interpellation? Jag är mycket överraskad över detta övertramp som kulturministern har gjort. Vill verkligen Birgit Friggebo göra gällande att den interpellation jag har ställt till statsministern i dessa viktiga frågor skulle vara baserad på endast en sak, nämligen min önskan att starta ett gräl med Birgit Friggebo på partipolitiska grunder?

Under hela min tid som industriminister lade jag alltid till ett avsnitt mot rasism och invandrarfientlighet i samband med att jag var ute och talade industripolitik, näringspolitik och regionalpolitik. Under min tid som talman höll jag tal på många platser och koncentrerade huvudbudskapet kring arbetet mot rasism och främlingsfientlighet. Det är då litet hårresande att Birgit Friggebo har mage att rikta denna beskyllning mot mig.

Jag kan lugna Birgit Friggebo på en punkt. Det är inget problem för mig att det är Birgit Friggebo som har svarat på min interpellation. Problemen ligger väl närmast hos Birgit Friggebo, eftersom hon har åtagit sig uppgiften att uttolka och företräda Carl Bildts känslor och innersta vilja.

Anf. 31 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag vill om morgondagen gärna säga samma sak som Birgit Friggebo har sagt, nämligen att det är en mycket viktig manifestation som

skall äga rum. Jag skall själv vara talare i morgon, och jag hoppas att många andra ställer upp och medverkar både som talare och på annat sätt. Det är en manifestation som framför allt invandrarorganisationerna står bakom, och de utgör en mycket viktig del i kampen mot rasism och rasfördomar.

Vad gäller dessa avarter är det viktigt att klargöra att det rör sig om dels rasism, dels rasfördomar, dels en främlingsfientlighet som tar sig uttryck i att människor har en utpräglat negativ inställning till invandrare och flyktingar. Det blir därför ibland litet konstigt när man i debatten om dessa frågor inte gör skillnad på dessa tre olika ting och sedan plötsligt säger att det inte finns någon rasism här i landet samtidigt som man säger att vi inte aktivt skall bekämpa rasism och organiserad rasism, eftersom rasisterna då blir martyrer. Det är ju märkvärdigt att de som inte existerar plötsligt kan bli martyrer.

Det har tidigare gjorts en del undersökningar om dessa saker, och jag menar att det nu kan finnas anledning att göra ytterligare någon representativ undersökning om framför allt orsakerna till rasism, rasfördomar och främlingsfientlighet.

Visst har vi rasistiska organisationer i Sverige. Vi har Vitt ariskt motstånd, vi har den nysvenska rörelsen, vi har Nordiska rikspartiet, och vi har ett flertal andra organisationer. Ett tiotal organisationer av det här slaget finns redovisade också i officiella skrifter.

Anf. 32 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Kulturministern sade att Ny Demokratis agerande skapar motvilja i befolkningen mot invandrare. Nej, så är det inte, Birgit Friggebo. Det är systemen som skapat motsättningarna och den attityd som i dag finns mot invandrare. Systemen har inte Ny Demokrati varit med om att skapa – det har Birgit Friggebo och andra som har suttit i riksdagen och andra som har haft möjligheter att påverka den politik som vi nu för gjort.

Jag förstår att Birgit Friggebo tar upp den tråden, men det som Birgit Friggebo hävdar är då egentligen bara ett försvar för det bestående systemet. Men det är som sagt ni som har fastställt de regler som gäller.

Jag kan försäkra att vi i Ny Demokrati vill se till att de här problemen lyfts upp till ytan, vi vill se till att det förs en allmän debatt, och vi vill vara med och skapa möjligheter för att här i landet få till stånd en invandrarpolitik som är positiv både för dem som nu bor på asylförläggningar, flyktingslussar, osv., och för dem som kan komma till Sverige i framtiden.

Thage G Peterson sade att jag för fram ett slags drömversion av hur samhället ser ut när jag säger att det inte finns något främlingshat. Jag menar att det man kallar främlingshat inte finns, men visst finns det stämningar av viss främlingsfientlighet. Men jag tror att de mer består av främlingsrädsla, dvs. att man så att säga är ovan vid attityder som människor har som kommer från andra kulturer. Jag tror att det i mångt och mycket är det det gäller.

Många kanske tror att det inte finns särskilt många invandrare med i vår organisation inom Ny Demokrati. Jag kommer från Kalmar, och där har jag byggt upp en liten organisation, med betoning på ordet liten. I Kalmar län har vi en kommunansvarig för var och en av de tolv kommunerna, och i fyra av de kommunerna har vi invandrare som är ansvariga. Det gäller kommunerna Borgholm, Nybro, Hultsfred och Oskarshamn. Det är invandrare som

inte kommer från Norden – låt vara att de inte kommer så väldigt långt ifrån; de kommer från Tyskland och det gamla Sovjetunionen.

Men det kan vara bra att veta att det finns människor med invandrarbakgrund som tycker att det finns idéer som är värda att kämpa för inom Ny Demokrati. Vi vill lyfta upp problemen till ytan – det är det väsentliga i den här saken.

Anf. 33 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag har inte uttryckt någon åsikt som innebär att jag skulle förmena Thage G Peterson att ställa sin interpellation. Jag har inte heller ifrågasatt det faktum att han har gjort det – det är en självklarhet. Vad jag däremot var litet förundrad inför var att Thage G Peterson här och nu fortsätter att hävda att det skulle finnas behov för statsministern att inför denna kammare skingra dimman kring var han står och att många människor fortfarande är osäkra om var statsminister Carl Bildt står i dessa frågor. Det anser jag mig ha rätt att vara förundrad över efter alla tal och manifestationer här i kammaren, i olika etermedia och ute på gator och torg och även träffar med olika invandrargrupper.

Jag känner inte något behov av att analysera människors känslor och innersta vilja. Jag ser i det politiska livet till vad politikerna faktiskt gör, vad de faktiskt säger, vad de faktiskt är beredda att satsa på när det gäller pengar, lagstiftning, förordningar och liknande. Där känner jag, även om jag tillhör ett annat parti, inte något som helst behov av att kritisera statsministern.

Lars Moquist tog upp frågan om hur invandrarpolitiken faktiskt fungerar. Ni i Ny Demokrati kritiserar ofta missförhållanden som finns, t.ex. att flyktingar inte får arbeta. Sedan påstår ni att ni är de enda som har insett att det finns missförhållanden och påstår att alla andra partier i riksdagen – de gamla partierna – motsätter sig förändringar.

Lars Moquist hade t.o.m. mage att påstå att jag skulle ha varit med och fattat en massa beslut här i riksdagen för att befästa den organisation och de regler som finns, när det verkliga förhållandet är att vi från oppositionens sida under många år har föreslagit just förändringar. Ni använder de missförhållanden som finns till att plädera för en begränsning av generositeten visavi flyktingarna.

Vi som nu sitter i regeringen och som under många år har varit kritiska går nu till rätta med missförhållandena, vad avser väntetiderna för flyktingarna, vad avser deras möjligheter att försörja sig, vad avser flyktingmottagandet som sådant. När ni bekriver missförhållandena är det för att ge signaler till de människor som vill begränsa invandringen till Sverige, som vill vara mindre generösa. Där skiljer ni ut er. Sedan använder ni missförhållandena för att misstänkliggöra alla andra politiker, och det är det som jag har vänt mig emot.

Anf. 34 THAGE G PETERSON (s):

Herr talman! Carl Bildts frånvaro i debatten mot rasism och hans osäkerhet när han väl har tagit till orda är ju ingenting som jag har hittat på. Jag förstår inte riktigt varifrån Birgit Friggebo har fått det. Hela svenska folket undrade ju var statsministern höll hus, varför han dröjde så länge med att ta

till orda. Är Birgit Friggebo osäker på detta kan hon ju gå till tidningsreferaten, till tidningsledarna, debattartiklarna och insändarsidorna.

Rasismen är ett randfenomen i det svenska samhället, sade vår statsminister, som Birgit Friggebo kanske kommer ihåg. Randproblem och detaljer – nej, verkligen inte! Vi som har kämpat mot rasism och invandrarfientlighet vet ju att det är ett farligt, smygande gift som måste bekämpas från första stund och från första tecken. Annars får rasismen fotfäste, och då hotas demokratin inifrån. Jag förstår inte vad Birgit Friggebo har emot en sådan deklaration.

Naturligtvis har vi ett gemensamt ansvar. Jag instämmer i det som Carl Bildt skrev i Expressen: Tala svenska folk! Tig inte när grannar eller barn lägger sig till med en halvrasistisk jargong! – Jag delar den uppfattningen.

Men ledande politiker skall bilda opinion och ta ledningen i kampen mot det som är orättfärdigt, som är farligt i utvecklingen, det som vi inte kan acceptera i vårt samhälle. Det ansvaret, menar jag, Birgit Friggebo, får inte politiker, och framför allt inte ledande politiker, smita ifrån.

Det betyder inte att vi kan lösa rasismens och främlingshatets problem här i kammaren – det måste vi ha ut till debatt. Vi måste ha mängder av människor med i den kampen.

Jag vill gärna, som jag har gjort i min interpellation, ge vice statsminister Bengt Westerberg en eloge för att han inte har svävat på målet i de här frågorna. Det hedrar honom. Han är regeringens räddning på det här området.

Jag noterar att Birgit Friggebo inte återkom till den beskyllning som hon i sitt tidigare inlägg riktade mot mig när hon sade att jag tagit till orda i dessa viktiga och allvarliga frågor i något partipolitiskt nit. Det var, herr talman, ett ordentligt övertramp.

Jag hävdar att jag vill bli respekterad när jag driver dessa frågor. Jag vill delta i kampen mot rasism och invandrarfientlighet. Varför får jag inte göra det på ärliga grunder, Birgit Friggebo, utan att bli beskylld för att göra det i några, som jag upplevde att Birgit Friggebo menade, skumma avsikter? Det var ett mycket onödigt övertramp, Birgit Friggebo.

Anf. 35 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det är enligt min mening hög tid att Europas statsministrar tar sitt ansvar inför den mycket farliga utvecklingen i vår världsdel. Jag vidhåller att jag saknar det starka engagemanget i denna fråga i Carl Bildts vision om Europa. Det är också angeläget att detta får en framskjuten plats i regeringens utrikespolitiska förkunnelse. Det är sällan – om det ens har skett någon gång – som regeringschefen offentligt tar upp dessa frågor på ett markant sätt. Det är andra frågor som han huvudsakligen intresserar sig för.

Europa måste samarbeta för att finna en gemensam hållning. I hela Europa måste vi aktivt bekämpa främlingsfientlighet och invandrarhat, rasfördomar och rasism, nynazism och högerextremism, som nu i många av våra länder likt ogräs sprider sig och riskerar att underminera våra egna samhällens demokratiska struktur och värderingar. En gemensam kamp i dessa frågor har sitt stöd i ett gemensamt generöst förhållningssätt i invandrar- och flyktingpolitiken. Sverige måste ha en egen strategi för att driva på samarbetet i en generös och solidarisk anda.

Till slut vill jag säga att jag har noterat att Birgit Friggebo i sitt anförande här i riksdagen den 4 februari sade att hon med kraft fördömer de yttringar av främlingsfientlighet och rasism som vi har sett breda ut sig under den senaste tiden. Motsvarande yttrande fanns inte i statsministerns tal.

Anf. 36 LARS MOQUIST (nyd):

Herr talman! Birgit Friggebo säger att vi i Ny Demokrati tar patent på att vara de enda som har sett missförhållandena. Det är i alla fall 380 000 nydemokrater som kanske har sett missförhållandena. Men jag tror att det är många fler i samhället som har sett missförhållandena och som också talar om att det finns missförhållanden när det gäller invandrarpolitiken.

Jag tycker att kulturministern gör det alltför lätt för sig genom att skylla allt som är fel på socialdemokraterna. Okej, socialdemokraterna kanske har huvudansvaret för detta, men jag tror att socialdemokraterna studsar när de får skulden för allt elände. Det sägs ju ofta att beslut har fattats i bred enighet. Nu vill kulturministern undandra sig ansvaret och ge socialdemokraterna skulden för besluten genom att säga att det inte är folkpartiet som har varit med och fattat dessa beslut utan att folkpartiet på alla sätt har försökt se till att det skulle bli en annan tingens ordning.

Jag tycker att detta är litet oförskämt mot socialdemokraterna. Jag kan inte säga precis i vilka frågor som folkpartiet har gått emot den socialdemokratiska politiken när det gäller invandrarfrågor, men jag skall försöka sätta mig in i denna problematik.

Jag vill ställa en konkret fråga, eftersom Birgit Friggebo säger att folkpartiet inte har varit med om att fatta besluten och inte skall bära huvudansvaret för att det ser ut som det gör. Hur är det med svenskundervisningen? Har ni varit med om att se till att det inte är ett obligatorium för invandrare att läsa svenska? Vi tycker att det skall vara ett obligatorium, så att man ser till att alla invandrare får möjlighet att lära sig svenska och att det också sätts en press på alla invandrare att de måste se till att få svenskundervisning. Eftersom det inte är på detta sätt i dag, antar jag att det är socialdemokraterna som får skulden för att svenskundervisningen inte är ett obligatorium. Därför vore det intressant att få veta om folkpartiet har försökt åstadkomma någon förändring på denna punkt.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1991/92:92 om avdrag för underhållskostnader för jordbruksbostäder

Anf. 37 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Lars Björkman har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att föreslå för att underlätta för ägare till jordbruksfastigheter att underhålla sina bostäder. Han anser att det med nuvarande skatteregler är betungande att renovera de ofta stora och gamla mangårdsbyggnaderna. Han föreslår att avdragsrätten återinförs.

Bakgrunden till Lars Björkmans fråga är att rätten till avdrag för under-

håll och reparationer av bostäder på jordbruksfastigheter togs bort genom skattereformen. Tidigare medgavs årliga värdeminskningsavdrag för bl.a. ny-, till- och ombyggnad. Kostnader för reparationer och underhåll kunde dras av direkt. Å andra sidan beskattades ägaren för värdet av bostadsförmånen.

Enligt det nya systemet är mangårdsbyggnaden på en jordbruksfastighet privatbostad om den används som bostad för ägaren eller ägaren närstående personer. Någon inkomstbeskattning sker normalt inte under löpande innehav. Det är då varken fråga om att redovisa några intäkter eller att få avdrag för kostnader.

Rätten till avdrag för reparationer och underhåll har i olika sammanhang fortsatt att diskuteras efter genomförandet av skattereformen. I betänkandet (SOU 1991:64) Att förvalta kulturmiljöer aktualiseras också frågan. Utredningen föreslår att avdragsrätten återinförs för kulturhistoriskt värdefulla mangårdsbyggnader.

Frågor som berör rätten till avdrag för underhåll av mangårdsbyggnader på jordbruksfastigheter bereds för närvarande inom finansdepartementet. Jag är inte beredd att ange när resultatet av det arbetet kan föreligga.

Anf. 38 LARS BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lundgren för svaret, och jag tolkar det så positivt som möjligt.

Bakgrunden till min interpellation är den situation som vi i dag har inom jordbruket och därmed också på landsbygden. Vi står inför en omställningsperiod där driftsförändringar med neddragningar i produktionen och nedläggningar är en ganska vardaglig företeelse. Den dåliga lönsamhet för dem som fortfarande finns kvar i dessa verksamheter innebär att sannolikt ganska många kommer att övergå till alternativa produktionsgrenar.

Regeringen har visserligen, vilket jag tycker att vi skall hålla den räkning för, genom positiva åtgärder förändrat skattereglerna, inte minst för jordbrukare och i någon mån därmed förbättrat situationen. Regeringen har genom att ta bort skatten på arbetande kapital, genom att den skall ta bort skogsvårdsavgiften, genom att lindra förmögenhetsbeskattningen, osv., gjort det litet mer drägligt för dessa driftsformer.

Med samhällets aktiva stöd och goda minne minskar emellertid aktiviteten genom det omställningsstöd och det omställningsarbete som pågår. Många inom jordbruket fast boende överväger helt naturligt att helt avveckla eller att som tätortsboende sköta sina fastigheter på ett extensivt sätt. Det innebär att avståndet mellan grannarna ute på landsbygden kommer att öka, vilket i sin tur innebär att den sociala gemenskapen minskar i motsvarande omfattning. Detta kommer att locka fler att av olika skäl välja att bosätta sig i tätort. De får då närhet till service, och de får också förhoppningsvis en social trygghet som kan vara svår att känna ute i ensamboendet. Det tyngsta skälet är kanske att det i dag är ekonomiskt säkrare att investera i en om- och tillbyggnad i en bostad i en tätort än att göra det i en bostad i glesbygden. Värdeökningen i byggnader i tätorter är ju ofta positiv, medan det omvända förhållandet gäller när man satsar pengar ute i glesbygden. Det känns svårt att motivera stora investeringar.

Parallellt med den utveckling som jag har beskrivit har samhället och staten klara önskemål om att vi skall bevara en levande landsbygd. Det är en ärlig ambition, det är jag helt övertygad om, och den delas av alla partier. Och i regeringsförklaringen kan vi också läsa att regeringen klart har tagit ställning i dessa frågor.

Man satsar statsmedel på olika sätt. Vi har NOLA-stöd, vi har naturvårdssatsningar och andra satsningar som man har gjort för att upprätthålla det befintliga boendet och därmed också se till att det öppna landskapet i någon mån fortfarande är en realitet.

I svaret hänvisar statsrådet till ett utredningsbetänkande, där de frågor som jag har tagit upp belyses. Statsrådet hävdar att man på sikt sannolikt kommer att införa en avdragsrätt för de underhållskostnader som jag har pekat på, dock med begränsningen att den endast skall gälla för kulturhistoriskt intressanta och värdefulla mangårdsbyggnader. Jag tycker att det vore en bra åtgärd, och det visar att man förstår problematiken. Jag tycker också att det styrker min argumentering, men man har enligt mitt sätt att se saken stannat på halva vägen. Det skulle bli en svår gränsdragning när det gäller vad som är kulturhistoriskt intressanta byggnader, vilket skick byggnaderna skall befinna sig i osv. Det leder kanske till ännu värre konsekvenser genom att vi med 90-talets syn på kulturhistoria kommer att bevara någonting som i framtiden kallas Skansen-objekt. De byggnader som i dag är levande, och det är trots allt fortfarande merparten av byggnaderna på landsbygden, får man sämre förutsättningar för att underhålla och satsa pengar på. Detta tycker jag är oacceptabelt, och jag hoppas naturligtvis att regeringen kommer att se på dessa frågor.

Vi förstår ju vad den långsiktiga effekten av det här handlandet blir. Vi lämnar en lucka i vårt kulturarv efter oss, och det torde många komma att betrakta som en allvarlig miss.

Min förhoppning, herr talman, är att det arbete som bedrivs inom finansdepartementet kring dessa frågor, något som statsrådet också har hänvisat till, skall ges en sådan omfattning att man understödjer den naturliga livskraft som ligger i att människor fortfarande vill bo kvar i glesbygden. Det kan ske i första hand genom generella lättnader av den typ som jag har föreslagit, så att man tillåter avdragsrätt för underhåll av bostäder, och i andra hand – det är underförstått – genom selektiva åtgärder. Detta skulle kräva mindre administration och ge större effektivitet åt vidtagna åtgärder. Det mest positiva vore, som jag upplever det, att den redan i dag ansträngda statskassan inte skulle belastas ytterligare.

Herr talman! Med hänvisning till regeringsförklaringens ord om att hela Sverige skall leva hoppas jag självfallet att det arbete som bedrivs i regeringskansliet leder fram till en positiv lösning av de problem som jag har belyst.

Anf. 39 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Det är bra med valfrihet också när det gäller talarstolar.

Beträffande avdragsrätt för underhåll och reparationskostnader är principen den att för konventionellt beskattade fastigheter, som hyresfastigheter, finns en avdragsrätt. För tidigare schablontaxerade fastigheter, som småhus, togs avdragsrätten bort i samband med att schablonbeskattningen infördes.

Samtidigt bibehölls under perioden fram t.o.m. 1990 avdragsrätten för mangårdsbyggnader på jordbruksfastigheter.

Jag skulle kunna ange två skäl till att det var på det här viset. Det ena var att man såg mangårdsbyggnaderna som en del av jordbruksfastigheten och en del av driften, det andra att man betraktade saken som ett problem med tanke på att det ibland var svårt att särskilja reparationer på ekonomibyggnader och på mangårdsbyggnader. Då kunde det vara praktiskt att ha kvar avdragsrätten. Denna kombinerades med den förhållandevis högre intäktsberäkningen för småhus.

För att man skulle uppnå enhetlighet togs avdragsrätten bort i samband med riksdagsbeslutet om skatteomläggningen 1990. Nu har frågan ändå av naturliga skäl kommit upp, för om vi ser på en del av de större mangårdsbyggnaderna finner vi att det blir uppenbara problem att hantera det framtida underhållet. Det är svårt att göra detta utan en avdragsrätt, och förslag härvidlag har också framlagts i ett betänkande, som för närvarande bereds i regeringskansliet. Man kan naturligtvis i detta sammanhang fråga sig om inte samma problem finns när det gäller andra mangårdsbyggnader med tanke på att de ofta till ytan är betydligt större än normala småhus i tätbebyggda områden.

Det finns andra effekter som gör att det här skulle kunna vara intressant och bra, men om systemet infördes borde det kombineras med en högre intäktsberäkning, vilket skulle skapa ytterligare en del komplikationer i skattesystemet.

Jag är alltså inte beredd vare sig att ange vilket resultat arbetet kommer att medföra eller när resultatet kan föreligga. Jag noterar att det med tanke på att avdragsrätten avskaffades föregående år är ganska sannolikt att många, som hade ett akut behov att vidta reparationsåtgärder, gjorde reparationerna redan 1990, så jag tror att vi har några månader eller litet längre tid på oss att fundera. Sedan skall vi återkomma med besked i det här avseendet.

Anf. 40 LARS BJÖRKMAN (m):

Herr talman! Vi är fullständigt överens beträffande den historiska beskrivningen och varför frågan är aktuell. Men jag har litet svårt att hänga med i ett avsnitt av statsrådets resonemang; han är ju annars känd för en så klar logik när det gäller dessa frågor. I det ena fallet, när det gäller kulturhistoriska byggnader, tycks det vara nästintill en självklarhet att här skall avdrag få göras för åtgärder som sätts in. Men när det, enligt den bedömning man så småningom kommer att göra, gäller andra typer av byggnader skall samma regler inte tillämpas, utan då måste det till ett andrum.

Jag kan, herr talman, självfallet acceptera ett andrum, om siktet är inställt på att frågan skall lösas. Men jag hoppas att det i det här fallet inte är fråga om ett andrum som utnyttjas endast för att skjuta upp ett ställningstagande.

Jag vill något förstärka min argumentation genom att tala om – det är en sak som statsrådet själv väl känner till – att det aldrig kan jämställas att man har en privatbostad i en tätort och att man bor på en aktiv jordbruksfastighet, detta av det enkla skälet att om någon har djurhållning och bedriver ett aktivt lantbruk är det helt enkelt tvingande att man kan hålla produktionen

under uppsikt. Då går det inte att ha kilometeravstånd till verksamheten. Därmed borde det egentligen vara en av de självklara produktionsfaktorerna att byggnaden läggs in i verksamheten och därmed inte betraktas som enbart privatbostad.

Jag är också medveten om, herr talman, att förmånsvärderingen kommer att följas upp. Men när staten uttalar sig för att man generöst vill bidra till att hålla det här landet levande även när det gäller glesbygden och då detta tagits in i regeringsförklaringen, så är det väl ganska blygsamt att hoppas att man kommer att behandla också förmånsvärderingen generöst. Jag hoppas alltså att man gör på detta sätt i stället för att med tranfereringar via statsbudgeten se till att verksamheten med bidrag på artificiell väg upprätthålls ute i glesbygden.

Anf. 41 Statsrådet BO LUNDGREN (m):

Herr talman! Jag vill bara framhålla att jag inte har givit några besked vare sig när det gäller kulturbyggnader eller när det gäller andra mangårdsbyggnader. Jag har noterat problemställningar, och jag har noterat att ärendet bereds i regeringskansliet samt att frågan kommer att tas upp så småningom och att den då kommer att bli föremål för diskussion är jag medveten om, men jag är inte beredd att säga när det sker. Jag är inte heller beredd att i förväg säga vad utfallet blir.

Överläggningen var härmed avslutad.

Ajournering

På förslag av andre vice talmannen beslöt kammaren kl. 14.19 att ajournera förhandlingarna till kl. 14.30.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30.

7 § Muntliga frågor till regeringen

Vice statsminister Bengt Westerberg (fp), kulturminister Birgit Friggebo (fp), statsrådet Görel Thurdin (c), civilminister Inger Davidson (kds) och utbildningsminister Per Unckel (m) hade infunnit sig i kammaren för att svara på muntliga frågor.

Gymnasieskolan

Anf. 42 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Jag vill ställa en fråga til Per Unckel. Ungdomsarbetslösheten ökar väldigt kraftigt. Inför nästa höst kan vi räkna med ytterligare till-

skott till gruppen arbetslösa ungdomar. Min fråga lyder: Är regeringen, mot bakgrund av den ökande arbetslösheten, beredd att tillföra medel, så att vi snabbare kan genomföra den treåriga gymnasieutbildningen?

Anf. 43 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Regeringen har presenterat sin bedömning av utbyggnadstakten för gymnasieskolan i den budgetproposition som riksdagen just nu behandlar. Där har regeringens stöd till kommunerna för det tredje året i gymnasieskolan baserats på den bedömning som regeringen har gjort av kommunernas utbyggnadsplaner.

Ty följande är regeringens bedömning baserad på vad kommunerna har kapacitet att göra. Skulle det visa sig att kommunerna kan bygga ut gymnasieskolan i snabbare takt under kommande år, eftersom kommunerna har valmöjligheter i fråga om när de själva vill introducera den nya gymnasieskolan, bör detta rimligtvis också föranleda en annan syn på i vilken utsträckning statsbidrag skall utgå.

Anf. 44 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Om kommunerna nu snabbar på sin planering för att bygga ut gymnasieskolan till en treårig utbildning, kan de då med tillförsikt vända sig till regeringen för att erhålla medel till denna angelägna utbyggnad?

Anf. 45 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Som jag sade är regeringens bedömning i budgetpropositionen baserad på vad vi vet att kommunerna har sannolika möjligheter att kunna genomföra till hösten, dels av en utbyggnad av gymnasieskolan med det tredje året, dels naturligtvis med en fortsättning på de ÖGY-försök som pågår parallellt med introduktionen av den nya gymnasieskolan. Jag har nu inte anledning att ompröva regeringens bedömning av den takt som kommunerna har kapacitet att bygga ut gymnasieskolan med.

Vuxenutbildningen

Anf. 46 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Olika företrädare för regeringen har gett olika besked i fråga om nedskärningen av statsbidraget till den kommunala vuxenutbildningen. Medan vice statsministern kan tänka sig en omprövning av det olycksaliga beslutet framhärdar moderaternas statsråd i ett nej till förändring.

Vid dagens offentliga utfrågning om komvux i utbildningsutskottet, sade dock utbildningsdepartementets företrädare att allt beror på utvecklingen. Min fråga till utbildningsministern blir därför: Beror regeringens eventuella benägenhet till omprövning av komvuxnedskärningen på utvecklingen på arbetsmarknaden eller på utvecklingen inom regeringen?

Anf. 47 Utbildningsminister PER UNCKEL (m):

Herr talman! Regeringen har också i detta fall i budgetpropositionen redovisat sin bedömning av vad som är nödvändiga besparingar, med utgångspunkt i det faktum att den förra regeringen har kört sönder landets ekonomi.

Vi har då gjort bedömningen att inom skolans område går den högre utbildningen, forskningen och ungdomsskolan först. Vi har därför känt oss nödsakade att föreslå riksdagen att genomföra besparingar bl.a. på den kommunala vuxenutbildningen och på folkbildningen.

Denna fråga är nu föremål för riksdagens prövning. Det ankommer knappast på mig att lägga mig i de bedömningar som riksdagens utskott och kammare kan komma att göra under våren.

Sändningsrätt för radio

Anf. 48 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! I tisdags meddelade kulturministern att sändningsrätten för kommersiella radiostationer skall bjudas ut på auktion. Min fråga är: Varför skall yttrandefriheten gå på auktion i folkpartiets Sverige?

Anf. 49 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Vad jag gjorde i tisdags var att presentera mina åsikter om hur jag tycker att det skall gå till när vi skall fördela sändningsrättigheterna i den nya privata radion. Den kommer att bli kommersiell och finansieras med reklam. Man kommer alltså att kunna ha en ordentlig ekonomisk bas för att bedriva denna verksamhet.

Jag har för min del ansett att det enklaste urvalssystemet är att bedöma hur mycket man vill betala för denna sändningsrätt. Alternativet är att vi politiker skall lägga upp programinnehåll och göra bedömningen av om nyheter är mer värda än jazzprogram, om barnprogram är mer värda än tävlingsprogram, eller vad det nu handlar om.

Anf. 50 ÅKE GUSTAVSSON (s):

Herr talman! Det råder ingen skillnad i uppfattningen oss emellan på den punkten att det skall finnas en ordentlig ekonomisk bas för verksamheten. Men uppfyller ett koncessionssökande det kravet får det anses vara nog. Det resonemang som Birgit Friggebo för innebär att detta blir förbehållet ett rikt etablissemang. Därför kvarstår min fråga: Varför skall yttrandefriheten gå på auktion i folkpartiets Sverige?

Anf. 51 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Vi har gjort oss förtjänta av att ha en fin yttrandefrihet i Sverige vad gäller pressen. De som har råd att skaffa sig tryckpressar och starta en tidning är också de som gör det. Det brukar inte Åke Gustavsson lägga sig i. Att det skulle vara en skillnad när det gäller etermedierna kan jag inte inse.

Alternativet är alltså att vi politiker skall bestämma vilken typ av program som skall sändas ut i etern, med tanke på att det finns begränsat frekvensutrymme som i dag. I framtiden blir det kanske en bättre tingens ordning, så att vi kan ha en helt fri radio.

Anf. 52 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Jag har en fråga till jämställdhetsministern. I början av året fick vi beskedet att statens stöd till bostadsfinansieringen skulle utredas av Georg Danell och ett antal sakkunniga. Bostadsfinansieringssystemets utformning kommer att få stor betydelse för bostadspolitiken och kommer att påverka både arbetsmarknaden och utvecklingen av det sociala livet.

Nu har vi en utredning med grabbarna Georg, Ingemar, Staffan, Olle, Urban och Per-Åke. Vad säger jämställdhetsministern? Tycker Birgit Friggebo att det finns ett kvinnoperspektiv på bostadsfinansieringen?

Anf. 53 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag säger: Fy!

Anf. 54 SONIA KARLSSON (s):

Herr talman! Tack för det. Borde inte regeringen kunna påverka när nu riksdagen har antagit riktlinjer om en jämn könsfördelning i olika statliga organ? Det vore bra om regeringen försökte påverka.

Anf. 55 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Mina kolleger säger att det är en enmansutredning, men det är inget försvar. Till min glädje, skulle jag vilja säga, har vi uppnått en jämnare könsfördelning när det gäller statens myndigheter. Man har satt upp ett mål att minst 30 % skall vara kvinnor år 1992. Det har man med god marginal överträffat.

Jag tycker att det exempel som här dras fram inte är ett särskilt bra exempel på jämställdhetspolitik. Men jag vill försäkra att jag inom regeringen nu ordentligt bevakar de frågor som har med sammansättningen av arbetsgrupper och statliga utredningar att göra. Detta måste vara ett misstag i arbetet.

Vårdnadsbidrag

Anf. 56 STEFAN ATTEFALL (kds):

Herr talman! Jag vänder mig till socialministern. Enligt en uppgift i Dagens Nyheter säger socialministern att han inte tror att ett förslag till vårdnadsbidrag kan presenteras förrän till nästa val. Eftersom detta uttalande skulle strida mot regeringsdeklarationen, skulle jag vilja ha en förklaring av socialministern. En följdfråga blir: När tror socialministern att vi kan få ett förslag till vårdnadsbidrag på riksdagens bord?

Anf. 57 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Det är felaktigt återgivet. Jag räknar naturligtvis med att vi i enlighet med regeringsförklaringen skall kunna lägga fram ett förslag före nästa val.

Öresundsbron

Anf. 58 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Jag skulle vilja ställa en fråga till Görel Thurdin angående Öresundsbron och den miljökonsekvensbeskrivning som så hett diskuterats under de senaste dagarna. Tror Görel Thurdin att det finns möjligheter att få en seriös beskrivning på den korta tid som återstår, två månader? Kommer man då att också belysa vilka effekter en bro får för Östersjön?

Anf. 59 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag kan inte avgöra hur pass mycket man hinner med under den tid som återstår fram till dess att ansökan skall lämnas in till miljödepartementet. Det enda jag kan garantera är att det skall få ta den tid i miljödepartementet som krävs för att nödvändigt underlag skall kunna tas fram för ett beslut.

Anf. 60 INGELA MÅRTENSSON (fp):

Herr talman! Kommer man då också att belysa vilka effekter en bro kan få för Östersjön?

Anf. 61 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Det är alldeles klart att detta skall belysas. Man skall dessutom belysa effekterna i förhållande till alternativet att bron inte skall byggas. Det framgår av riksdagsbeslutet och det avtal som är påskrivet.

Karensdagar

Anf. 62 LEIF BERGDAHL (nyd):

Herr talman! Jag skulle vilja vända mig till socialministern med anledning av den massiva kritik mot karensdagar som riktats från olika håll på senare tid. Är socialministern fortfarande låst vid tanken om två karensdagar, eller övervägs andra alternativ inom regeringskansliet?

Anf. 63 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Vi har naturligtvis lyssnat på de kritiska synpunkter som har framkommit, men vi tycker inte att de väger så tungt att vi har anledning att ompröva besparingen. Det finns, såvitt vi kan se, inga andra nedskärningar som kan ge lika stora vinster som denna och som kan bäras lika av en stor del av befolkningen.

Front mot rasism

Anf. 64 THAGE G PETERSON (s):

Herr talman! Från socialdemokratisk sida önskar vi regeringsinitiativ på det nordiska och internationella planet för att bilda en internationell front mot rasism och främlingsfientlighet. Jag vill fråga Bengt Westerberg om han har bett statsministern att ta upp frågan om den ökande rasismen, antisemitismen och främlingsfientligheten i Europa i sina samtal med FN:s general-

sekreterare och USA:s president. Om inte Bengt Westerberg har gjort detta, tror Bengt Westerberg att Carl Bildt har tagit upp denna viktiga fråga?

Anf. 65 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag har inte särskilt frågat vad Carl Bildt skall säga i sina samtal när han befinner sig i USA, men jag kan mycket väl tänka mig att han helt på eget initiativ tar upp dessa frågor. De är mycket aktuella i Sverige nu, och vi har haft anledning att diskutera själva sakfrågan vid många olika tillfällen.

Under alla förhållanden instämmer jag i Thage G Petersons önskan att dessa frågor tas upp, att Sverige skall spela en mera pådrivande roll internationellt än vad vi har gjort under senare år.

Barnomsorg

Anf. 66 BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag vill vända mig till socialministern, som enligt uppgifter i Svenska Dagbladet i går anser att det kan bli nödvändigt att lagstifta om kommunernas skyldighet att garantera barnomsorg åt alla barn. Det är alldeles utmärkt att Bengt Westerberg nu instämmer i de krav som vi socialdemokrater fick nej till i riksdagen så sent som strax före jul.

Jag vill fråga: Betyder detta att regeringen kommer att stödja det förslag om lag om rätt till barnomsorg för alla barn som vi åter har framfört?

I samma tidningsartikel redovisas också att socialdepartementet har ringt runt till landets kommuner för att få fram siffror på intresset för att starta privata daghem. Jag frågar därför om socialdepartementet samtidigt frågade hur många barnomsorgsplatser i kommunal regi som nu försvinner i rask takt. Kan Bengt Westerberg redovisa om nettoresultatet är att vi har kommit närmare målet om full behovstäckning, eller har vi kommit längre från målet?

Anf. 67 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag börjar med den sista frågan. Det enkla svaret är att vi inte har ställt den. Utgångspunkten är dock självfallet att vi skall bygga bort de barnomsorgsköer som Birgitta Dahl och övriga socialdemokrater överlämnade till den nuvarande regeringen.

När det gäller initiativet till en lagstiftning, är det många som tidigare har varit inne på den frågan. Vi i folkpartiet liberalerna – om jag får tala för oss ett ögonblick – har också motionerat om detta, men fått avslag av socialdemokraterna.

I intervjun i Svenska Dagbladet diskuterade jag kopplingen till den kommunalekonomiska kommitténs förslag. Om detta förslag kommer att genomföras, vilket innebär att bl.a. barnomsorgsbidraget läggs i den penningpåse som kommunerna får, är det nödvändigt att också överväga en lagstiftning om barnomsorg. Frågan kan alltså komma att bli aktuell under förutsättning att kommunalekonomiska kommitténs förslag genomförs.

Anf. 68 BIRGITTA DAHL (s):

Herr talman! Jag tycker att det är uppseendeväckande att folkpartiet liberalerna i höstas röstade nej till förslaget om lagstiftning. I dag behövs verkligen en sådan lag som försvar mot de borgerliga majoriteter i kommunerna som nu stänger daghem och avskedar dagmammor och som försvar för föräldrarnas och deras barns rätt till en barnomsorgsplats.

Jag kan förstå att det kanske inte var så trevligt att ställa frågan om hur det går med den kommunala barnomsorgen, men jag kräver verkligen av regeringen att man håller rätt på vad nettoresultatet blir. Vi vet att nu försvinner dagisplatser fortare än de tillkommer.

Anf. 69 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Som Birgitta Dahl väl känner till genomförs det varje år ordentliga statistiska undersökningar om situationen på barnomsorgsområdet. En sådan undersökning kommer att genomföras också nu för att man skall kunna ta reda på hur situationen ser ut. Inom sinom tid kommer jag därför att kunna svara på Birgitta Dahls fråga.

Dessutom kommer den lagstiftning som kan bli aktuell att omfatta alla kommuner, också de få kommuner som är socialdemokratiskt styrda.

Äldrevård

Anf. 70 MY PERSSON (m):

Herr talman! Jag vill anknyta till det som det talades om tidigare, nämligen citatet från gårdagens tidning om att det kan bli nödvändigt att lagstifta om kommunernas skyldighet att garantera barnomsorg åt alla barn. Utifrån detta undrar jag hur socialministern har tänkt sig att garantera den kommunala omsorgen om den stora tysta grupp i samhället som utgörs av våra mycket gamla.

Anf. 71 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Det finns ju redan i socialtjänstlagen inskriven en skyldighet för kommunerna att tillhandahålla en sådan service för våra gamla. Men vi vet alla att detta inte fungerar tillfredsställande i alla sammanhang. Därför sker nu en stor omorganisation – den genomfördes på papperet vid årsskiftet och håller nu på att genomföras i verkligheten – av omsorgen om de äldre. Syftet med denna reform, den s.k. ÄDEL-reformen, är naturligtvis att situationen för våra äldre skall förbättras för att vi skall kunna leva upp till de stolta mål som finns uppställda i bl.a. socialtjänstlagen.

Anf. 72 MY PERSSON (m):

Herr talman! Jag känner till detta, men eftersom man kanske måste lagstifta för att den gemensamma kommunala potten av pengar inte skall gå barnomsorgen förbi, undrar jag om det inte är risk för att den gemensamma potten kan naggas i kanten också när det gäller våra riktigt gamla. Frågan är om man inte också i det fallet måste, kanske inte lagstifta men vidta åtgärder.

Anf. 73 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Det finns en lagstiftning som man nu håller på att se över och som gäller de äldre och i och för sig också barn. Om man tar bort statsbidraget till barnomsorg, är problemet att det blir oerhört lönsamt för kommunerna att lägga ned barnomsorgsplatser. Kommunerna förlorar på det sättet nämligen inga inkomster, samtidigt som de blir av med hela kostnaden. En stor del av de skattepengar som de kvinnor som huvudsakligen utnyttjar barnomsorg betalar in går enbart till landsting och stat.

I dag kompenseras kommunerna genom att det finns ett statligt bidrag, men om bidraget försvinner måste vi på annat sätt säkerställa att kommunerna fullgör sina skyldigheter mot barnfamiljerna. Därför kan det krävas en lagstiftning. Någon motsvarande problematik finns inte när det gäller äldreomsorgen, vilket självfallet inte hindrar att insatser på det området är minst lika angelägna.

Öresundsbron

Anf. 74 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! I september förband sig Sverige till att Östersjöländernas experter skulle få medverka vid miljökonsekvensbeskrivningen när det gäller Öresundsbron. Jag undrar hur det går att uppfylla det målet med tanke på den senaste utvecklingen.

Anf. 75 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Vi kommer att uppnå målet att Östersjöländerna skall ha möjlighet att lämna förslag om vilka experter som de vill ha med i den internationella panelen. Det är en något annorlunda inställning när det gäller förhållandet till våra nordiska grannländer och även till länderna i Östersjöområdet, med tanke på att man i det avtal som skrevs på tillsammans med Danmark och som riksdagen beslutade om under den socialdemokratiska regeringen skrev bort tvånget att genomföra en miljöprövning enligt den nordiska konventionen.

Öresundsbron

Anf. 76 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Jag vill följa upp föregående fråga. Vi i Skåne har i över 100 år längtat efter och hoppats på att det skall bli en bro över till Köpenhamn. Det finns en bred majoritet i Skåne som önskar att bron skall byggas. Vi är nu väldigt oroade för att denna miljöprövning kan dra ut ytterligare på tiden, så att tidpunkten för förverkligandet av denna förbindelse, som stockholmarna kan hindra enbart för att det råkar röra sig om en nationalgräns, förskjuts. Finns det risk för ytterligare en lång fördröjning?

Anf. 77 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Huruvida det blir en fördröjning eller inte hänger på trovärdigheten i det material som tas fram och lämnas in tillsammans med ansökan till miljö- och naturresursdepartementet.

Om det sedan behövs mer tid för att få fram ett tillräckligt underlag för beslutet, måste den tiden tas i anspråk, eftersom miljöfrågorna är så viktiga.

Anf. 78 BERTIL PERSSON (m):

Herr talman! Är man beredd att i varje fall sträva efter att minimera tiden till dess att bron kan vara på plats, under förutsättning att miljökonsekvenserna inte blir större än vad de blir vid Stora Bält, där de ju är negligerbara?

Anf. 79 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Vi strävar efter att över huvud taget förkorta ärendebehandlingen, samtidigt som vi strävar efter att ha ett tillräckligt beslutsunderlag. Den enhet som arbetar med dessa frågor har också förstärkts, så att det skall finnas mer resurser för att man skall klara av så pass stora frågor – det rör sig inte bara om en fast Öresundsförbindelse. Men tidsperspektivet kan jag inte uttala mig om, annat än att vi skall försöka arbeta så snabbt vi kan.

Miljöprövning

Anf. 80 HARALD BERGSTRÖM (kds):

Herr talman! Jag vill fråga Görel Thurdin i ett specifikt ärende. I Karlshamn finns det ett oljeeldat kraftverk som i stor utsträckning har bidragit till försurningen. För 19 månader sedan lämnades det in en koncessionsansökan om att få bygga om ett av verken till en höggradig rening. Är det acceptabelt att man under 19 månader inte kan få svar på sin ansökan, när byggandet för 600 milj. kr. kunde sättas i gång genast, om man bara får besked i dag? I så fall kan man börja med upphandlingen redan i morgon.

Anf. 81 Statsrådet GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag kan inte riktigt uttala mig om huruvida väntetiden är acceptabel eller inte. Det finns en mängd ärenden av den typen som skall hanteras inom vårt departement. Dessa ärenden skall hanteras gemensamt, för att man skall kunna följa samma principer vid varje beslut.

Vi har upptäckt att det har varit dåligt med resurser på den enhet som har arbetat med dessa ärenden, och det har vi försökt reparera. Om detta är anledningen till att denna koncessionsansökan har blivit liggande, kan jag inte avgöra. Det ansvaret vill jag lägga på den tidigare regeringen. Jag vill ändå framhålla vikten av att man hanterar ärendena så fort det går, och det är också en rättssäkerhetsfråga.

Arbetsmarknadspolitik

Anf. 82 JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Socialbidragskostnaderna ökar för tillfället mycket kraftigt runt om i Sverige. Man kan befara att utvecklingen kommer att accentueras under året som kommer. Huvudorsaken är den försämrade arbetsmarknadssituationen.

I flera kommuner väljer man nu att försöka att sänka socialbidragskostnaderna genom att sänka normen. Man avviker alltså från socialstyrelsens all-

männa råd om skälig levnadsnivå. Jag vill fråga socialministern: Är det inte bättre att angripa huvudorsaken, den försämrade arbetsmarknadssituationen, med en bättre ekonomisk politik och med en aktivare arbetsmarknadspolitik än att försämra levnadsvillkoren för dem som kanske har det sämst i samhället?

Anf. 83 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):
Herr talman! Svaret på frågan är jo.

Asylsökandes boende

Anf. 84 BERITH ERIKSSON (v):
Herr talman! För några veckor sedan var jag inbjuden till invandrarverket i Norrköping. Där fick jag veta av generaldirektör Rogestam att det inte var så många som hade utnyttjat möjligheten att under utredningstiden bo hos bekanta eller släktingar. Jag tror att en av de viktigaste orsakerna är de ekonomiska. Det är inte lätt för en släkting eller en bekant att klara uppehället för ytterligare personer. Jag undrar om det är regeringens intention att ändra dessa bestämmelser så, att det blir möjligt att få dagbidrag även om man inte är inskriven på en förläggning. I så fall skulle man spara in förläggningskostnader, samtidigt som de asylsökande fick en bättre tillvaro under utredningstiden.

Anf. 85 Kulturminister BIRGIT FRIGGEBO (fp):
Herr talman! Nästa torsdag förväntas regeringen lämna direktiv till en utredning som skall se över just flyktingmottagandet. Inriktningen är att se över hur frivilligorganisationerna kan hjälpa till och också att ge möjlighet för dem som väntar att själva ordna sitt boende. Självfallet kommer då också frågan om de ekonomiska förutsättningarna för detta att belysas. Tanken är att detta arbete skall vara slutfört under hösten.

Ålderdomshem och vårdhem

Anf. 86 JOHAN BROHULT (nyd):
Herr talman! Krisen inom sjukvården bottnar mycket i att det finns för få ålderdomshem och för få vårdhem, vilket alla politiska partier är medvetna om. Jag skulle därför vilja veta om man är beredd att satsa på att bygga fler ålderdomshem och vårdhem i offentlig regi och också att tillåta friska privata initiativ, som kan bidra till att situationen inom hemsjukvård och på sjukhus förbättras.

Anf. 87 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):
Herr talman! Jag delar helt uppfattningen att en av de stora bristerna inom äldrevården är just avsaknaden av tillräckligt många ålderdomshem, gruppbostäder och andra boendealternativ för äldre. Genom den stora ÄDEL-reformen gör staten en betydande satsning för att det skall byggas ut alternativ för äldre, eller rättare sagt: för att hjälpa kommunerna ekonomiskt för

att de skall kunna bygga ut dessa alternativ. Självfallet är förhoppningen att denna utbyggnad verkligen skall ta fart.

När det gäller gruppbostäderna, som är ett av alternativen, räknar man med att de statliga bidragen skall ge 20 000–25 000 platser under de kommande åren. Det innebär inte att det kommer att finnas alla de platser som kommer att behövas för åldersdementa, psykiskt sjuka och andra, men de statliga bidragen innebär ett rejält steg på vägen mot målet att helt kunna tillfredsställa efterfrågan.

Anf. 88 JOHAN BROHULT (nyd):

Herr talman! Jag medger att ÄDEL-reformen är ett stort steg i rätt riktning, men det är inte tillräckligt. Ett stort problem utgörs av det dubbla huvudmannaskapet mellan landsting och kommun, vilket innebär att det inte är någon som tar det fulla ekonomiska ansvaret.

Det är nu byggkris i Sverige, och man skulle verkligen behöva få fart på sysselsättningen. Då är det väl ett alldeles utmärkt tillfälle att sätta i gång att bygga ålderdomshem som drivs i privat eller offentlig regi.

Anf. 89 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Jag delar helt den uppfattningen. Men jag tror att det inte längre är fråga om ett huvudmannaskapsproblem. Efter ÄDEL-reformen har nu primärkommunerna ett alldeles entydigt ansvar för att erbjuda äldre olika boendealternativ. Den frågan borde nu vara löst. I flertalet primärkommuner i Sverige har man också tagit itu med uppgiften att bygga ut olika alternativ för äldre.

Jag delar naturligtvis uppfattningen att det är bra om kommunerna utnyttjar den konjunktursvacka med skjunkande byggkostnader som vi nu har för att man så snabbt som möjligt skall kunna tillfredsställa den efterfrågan som finns.

Frågestunden var härmed avslutad.

Meddelande om ändrade regler för "Aktuell debatt"

Anf. 90 ANDRE VICE TALMANNEN:

Debattreglerna har justerats på så sätt att företrädaren för det parti som har begärt debatten får inleda med ett kort anförande om 3 minuter. Dessutom får statsrådet rätt att alltid tala 10 minuter i sitt första anförande.

De med anledning härav ändrade reglerna för aktuell debatt framgår av kammarkansliets MEDDELANDE 1991/92:31 som har delats ut till ledamöterna.

8 § Aktuell debatt: Regeringens ekonomiska politik

Anf. 91 ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Sverige är unikt. Sverige är det enda land som har en regering som sätter in all sin kraft på att bekämpa en djup konjunkturnedgång

med hjälp av en stenhård åtstramningspolitik. Det är en politik som slår hårt mot alla de många företag inom och utom industrin som producerar varor och tjänster för den svenska marknaden.

När regeringen i höstas aviserade den nya åtstramningspolitiken fick det omedelbart två effekter. Orderingången från hemmamarknaden rasade, och omvärldens förtroende för Sverige försvagades. Valutorna flödade ut ur landet, och räntorna steg kraftigt.

Regeringen tvingades i sin budgetproposition att räkna ner tillväxten och räkna upp arbetslösheten till 4–5 % nästa år. Nu kommer den ena rapporten efter den andra om att utvecklingen blir ännu värre än vad regeringen har sagt. Arbetslösheten ligger redan över den nivå som regeringen angav för hela 1992. AMS-chefen har hävdat att arbetslösheten kan nå upp över 6 % i början av nästa år. Veckans Affärers konjunkturexpert målar upp en ännu mörkare bild av regeringens politik. Han skriver att arbetslösheten kan vara uppe i över 7 % i mitten av nästa år.

Det är framför allt fyra inslag i politiken som ger upphov till djupgående skador på den svenska ekonomin. Det är finanspolitiken med ingrepp mot byggandet, hushållen och kommunerna. Det är ingrepp som skär ned efterfrågan på varor och tjänster och som därmed skapar arbetslöshet. Det är näringspolitiken, vars huvudnummer är att staten genom att realisera, sälja ut, sina företag lägger beslag på det sparande som behövs som riskkapital i det privata näringslivet. Det är fördelningspolitiken med ökade bördor för dem som lever på knappa marginaler och stora skattelättnader för dem som har det allra bäst i Sverige.

Detta är en fördelningspolitik som kommer att ge upphov till starka kompensationskrav, vilket i sin tur underminerar stabiliseringspolitiken. I arbetsmarknadspolitiken håller arbetslinjen på att överges. Ingen svensk regering i modern tid har planerat att satsa så stor andel på passivt kontantstöd och så liten del på aktiva åtgärder som regeringen Bildt och Westerberg.

När regeringar i andra länder tar initiativ för att stimulera den ekonomiska aktiviteten, ägnar sig den svenska regeringen åt att stå på bromsen. Inte nog med det: regeringen angriper oss som vill slå vakt om arbetslinjen och få till stånd investeringar, arbete och utbildning.

Förra veckan gästspelade statsminister Carl Bildt i riksdagen. Han var uppenbarligen helt ur balans och riktade våldsamma angrepp mot oss socialdemokrater. Men han hade ingenting att säga om den politik som driver upp arbetslösheten till nivåer som vi inte har sett sedan 1930-talet.

Frågan är om Bengt Westerberg har kommit hit för att upprepa vad Carl Bildt sade eller om Bengt Westerberg kan ge besked om vilka slutsatser regeringen drar av det faktum att arbetslösheten kommer att stiga långt över era egna prognoser. Tänker regeringen fortsätta in i återvändsgränden med massarbetslöshet som följd? Eller tänker ni överge den enda vägen?

Anf. 92 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Uppenbarligen tyckte inte socialdemokraterna att debatten förra veckan gick särskilt bra, eftersom de nu vill ha en ny debatt i nästa ämne som en slags förberedelse inför den debatt som kommer om några veckor. Det skall vi i regeringen naturligtvis ställa upp på.

Svaret på Allan Larssons fråga, om vi har ändrat politik sedan förra veckan, är nej. Vi kommer att fullfölja den politik som vi redovisade i debatten för en vecka sedan.

Vår ambition har två klara och tydliga utgångspunkter. För det första att den ekonomiska stagnationen i Sverige skall brytas. Det är nödvändigt om nya arbetstillfällen skall skapas och om välfärden skall kunna tryggas. Den andra huvuduppgiften, som naturligtvis hänger ihop med den första, är att vi skall säkra en varaktigt låg inflation. Det kräver, som Allan Larsson väl vet, en stram finanspolitik och en fast valutapolitik.

Det här är inga lätta uppgifter. Vi har ärvt svåra ekonomiska problem av den tidigare regeringen. Nu vill jag med det inte alls säga att allt är socialdemokraternas fel och att vi själva skulle sakna all skuld för den utveckling som har skett i Sverige. Det är bara den som är okunnig i ekonomiska frågor som tvärsäkert kan uttala sig om hur en framgångsrik politik skulle ha sett ut på varje punkt.

Men det är också självklart att socialdemokraternas misslyckanden på det ekonomiska området har gett oss erfarenheter som vi nu försöker dra nytta av när vi lägger upp vår egen ekonomiska politik. Vi har också, som bekant, varit kritiska mot mycket av det som ni har gjort under årens lopp. Det är också en viktig utgångspunkt när vi fösöker utforma en annorlunda ekonomisk politik.

Vi har fått en del hjälp på traven. Produktivitetsdelegationen, som Allan Larsson en gång ledde innan han blev finansminister, har på ett förtjänstfullt sätt belyst orsakerna till Sveriges ekonomiska problem och har också lämnat en rad rekommendationer om hur problemen skall kunna lösas. Delegationen har pekat på brister i både stabiliserings- och strukturpolitiken.

Man kan kort sammanfatta detta att våra åtgärder på strukturområdet ligger mycket väl i linje med vad produktivitetsdelegationen föreslår. Det handlar om att driva på internationaliseringen, att skärpa konkurrensen, förnya den offentliga sektorn, satsa på utbildning och forskning, förändra försättningarna för kapitalbildning, osv.

Kapitalskatterna är en fråga som har diskuterats och där socialdemokraterna har ifrågasatt regeringens politik. Låt mig få citera vad produktivitetsdelegationen säger i sin sammanfattning: "Vidare bör skatten på sparande sänkas. Kapitalbeskattningen är i dag högre i Sverige än i de flesta länder i Europa. Ju rörligare kapitalmarknaden blir, desto större blir risken att den höga skattebelastningen medverkar till kapitalutflöde. Kapitalbeskattningen bör därför sänkas."

I stycket efter understryks särskilt hur viktigt det är att helt ta bort förmögenhetsskatten på arbetande kapital i småföretag, vilket riksdagen sedan dess har beslutat om.

Allan Larsson och socialdemokraterna insåg sent under sitt regeringsinnehav behovet av en del strukturåtgärder. Det ledde fram till skattereformen, förändringar i sjukförsäkringen, reformen för rehabilitering av arbetsskadade, ecu-anknytningen, ansökan om medlemskap i EG, osv. Vi från de nuvarande regeringspartiernas sida har stött dessa åtgärder och har i hög grad varit pådrivande. Det är naturligtvis bra att allt detta har kunnat ske i stor enighet.

Nu går vi vidare. Men samtidigt kan vi konstatera att socialdemokraterna tycks ha återintagit den gamla positionen, dvs. den position man intog innan omprövningens tid kom. Den motvilja man har visat mot förändringar på kapitalbeskattningsområdet är ett exempel.

Men även det stabiliseringspolitiska sammanhanget är oerhört viktigt vid utformningen av den ekonomiska politiken.

Produktivitetsdelegationens analys har lett fram till slutsatsen att det framför allt är under två skeden under de senaste 20 åren som Sverige på allvar har sackat efter. Det ena var i mitten på 70-talet, då man drev överbryggningspolitiken. Det andra var i slutet på 80-talet, då vi hade den stora överhettningen i den svenska ekonomin.

Därför måste vi nu, när vi utformar politiken framöver, ta hänsyn också till de erfarenheter och kunskaper som vi har fått genom denna analys. När man utformar politiken måste man också ha det stabiliseringspolitiska perspektivet. Egentligen handlar det om två perspektiv. Det är dels det mycket korta perspektivet, vad som skall hända i år, dels det något längre perspektivet, vad som skall hända 1993/94.

Låt mig börja med det mycket korta perspektivet. Vi kan nu konstatera att den arbetslöshetsbomb som vi varnade för under valrörelsen har briserat. Detta är inte någonting som är en följd av den nya regeringens politik. Det är en följd av den ekonomiska politik som har förts tidigare. Vi såg detta komma redan under valrörelsen, samtidigt som Allan Larsson mest talade om att vi hade passerat vändpunkten.

Regeringen satsar självfallet på många olika sätt för att hålla tillbaka arbetslösheten, eftersom arbetslinjen fortfarande skall gälla. Där finns det stor politisk enighet. Vi ger stora resurser till arbetsmarknadsstyrelsen för arbetsmarknadsutbildning och för att människor skall kunna hitta nya jobb. Vi gör insatser för att ge ungdomar meningsfull sysselsättning.

Just nu förbereds en proposition inom arbetsmarknadsdepartementet, som presenteras inom några dagar, och som syftar till att praktikarbeten skall inrättas för ungdomar mellan 18 och 24 år. Vi har tidigarelagt investeringar. Redan beslutade satsningar motsvarar flera miljarder och beräknas ge uppåt 4 000 jobb. Räknar man in underleverantörer blir det naturligtvis ännu många fler.

Kommunikationsdepartementet håller nu på att utarbeta program som skall göra det möjligt för oss att ytterligare utvidga dessa aktiviteter. Dessutom har vi redan satsat pengar på statliga byggnadsinvesteringar, ungefär 1 miljard kronor, som beräknas ge 3 000 jobb under detta år.

Infrastrukturinvesteringar och aktiv arbetsmarknadspolitik går hand i hand med politik för tillväxt och stabila priser. Det finns ingen motsats mellan dessa, som man kan tro när man läser Jan Berqvists framställning till talmanskonferensen.

Däremot tror vi inte på att man generellt skall stimulera byggande av bostäder och kontor. Problemen i byggbranschen beror till stor del på den subventionspolitik vi har haft i Sverige. Alla vet att byggbranschen till stor del på grund av denna subventionspolitik har verkat som en inflationsmotor i den svenska ekonomin. Det är ett viktigt sundhetstecken att byggkostna-

derna nu går ner. Under sista kvartalet i fjol föll de med 2–3 %, och det är utomordentligt positivt.

Det andra perspektivet som vi måste anlägga på stabiliseringspolitiken är det medellånga. De flesta av de åtgärder vi nu diskuterar kommer att få effekt först 1993/94. Därför måste vi när vi utformar politiken ha en uppfattning om hur situationen kommer att te sig då. Då måste man naturligtvis luta sig mot prognoser, med all den osäkerhet som ligger i alla prognoser.

Den bedömning vi gör från regeringens sida är att den internationella konjunkturen kommer att vända i år och att vi kommer att märka det tydligt i svensk ekonomi under 1993, dvs. vi står nu inför en uppgång i konjunkturen. Vår bedömning är då att det är viktigt att inte "elda på" ekonomin 1993/94, för att undvika att göra de misstag socialdemokraterna har gjort i flera skeden, när de har fört en felaktig stabiliseringspolitik. De har eldat på när det har varit goda tider och kanske stramat åt när tiderna har blivit sämre.

Om man nu, som socialdemokraterna föreslår, skulle spä på den inhemska efterfrågan genom att låta de offentliga utgifterna öka, riskerar det att leda till ny överhettning så småningom, till snabba prisökningar och till urholkad konkurrenskraft. Det skulle göra det svårare för svenska företag att haka på när världskonjunkturen vänder. Resultatet skulle bli att vi missade chansen till en exportledd tillväxt och att vi i stället skulle driva in den svenska ekonomin i en ny och djupare kris, med fortsatt utslagning av företag och arbetstillfällen.

Prognoser är prognoser. De kan slå fel. Om det visar sig att de bedömningar vi nu gör är helt fel kan vi också tvingas att ompröva politiken på både kort och medellång sikt. Men det finns ännu inga tecken som är så tydliga att vi har funnit anledning till någon sådan omprövning.

Låt mig, herr talman, avsluta med ett citat.

"Finanspolitiken måste fortsatt inriktas på att varaktigt pressa ner inflationen. En fortsatt stark återhållsamhet med de offentliga utgifterna är också nödvändig för att skapa utrymme för en utbyggnad av den utlandskonkurrerande sektorn —. Av dessa skäl begränsas expansionen i den kommunala verksamheten."

Citatet är hämtat ur Allan Larssons kompletteringsproposition för knappt ett år sedan. Vi instämde då och gör det fortfarande. Därför håller vi fast vid politiken.

Anf. 93 ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Det är utmärkt att Bengt Westerberg citerar vad vi skrev i finansplanen för ett år sedan. Det är en riktig linje, och den ligger fast i vår ekonomiska politik.

Men den ekonomiska politiken måste också vara känslig för vad som sker. Det är på den punkten som regeringen nu gör fel.

I det svåra konjunkturläge vi har klipper regeringen till med en åtstramningspolitik, som redan har fått effekter på en lång rad områden. Ni satte i gång med en rivstart i höstas. Ni satte bl.a. hela byggsektorn i gungning. Kom inte och säg att det inte var en följd av den politik ni för.

Var litet försiktiga i er beskrivning av utgångsläget! Jag hörde Per Unckel tidigare tala om Sveriges ekonomi på det lättsinniga sätt som ni gjorde i hös-

tas, när ni gav omvärlden en felaktig bild av svensk ekonomi, något som sedan ledde till valutautflöde och räntechocker. Vi vet vad det betyder.

I stället för att gå på i den stilen borde ni tala om fakta, att Sverige är ett av de få länder som uppfyller EG:s stränga krav när det gäller stabiliseringspolitik. Det är utgångsläget. Utifrån det är det möjligt att med en klok ekonomisk politik få i gång tillväxten.

Ni har tvingats revidera de prognoser som gjordes i höstas till finansplanen. I dag har Handelsbanken kommit med nya, mycket dystra siffror. Det är för att man räknar in effekterna av er politik. Det är åtstramningen som börjar göra verkan. Hushållen tvingas disponera om sin ekonomi. Kommunerna har redan börjat anpassa sig till de indragningar på 10 miljarder ni laddar upp för. Byggsektorn drabbas hårt. Det här har lett till arbetslöshet runt om i landet.

Skyll inte ifrån er! Stå upp och ta ansvaret för den politik ni för! Det är ni som har ansvaret. Det är ni som fattar beslut. Det är era åtgärder som nu börjar göra verkan.

Jag tycker att Bengt Westerberg skall tala om ifall prognoserna för arbetsmarknaden som ni lade fast i januari står sig. Eller skall vi tro mer på de bedömningar som AMS-chefen har gjort, eller på de bedömningar som Handelsbanken nu har gjort, som visar en ännu högre siffra?

Vilken är utgångspunkten när riksdagen nu skall ta ställning till den ekonomiska politiken. Vad är det för ekonomisk politik ni tänker föra? Här säger Bengt Westerberg att det blir fortsatt stenhård åtstramningspolitik, som håller tillbaka efterfrågan, försvårar för företagen att få avsättning för sina produkter och därmed försvagar tillväxten. Det är det som har varit budskapet sedan i höstas.

Eller skall vi tro på Mats Odell och Börje Hörnlund, som säger att nu skall man stimulera ekonomin?

Ni måste tala om vad det är som gäller. Det går inte att ha två olika linjer i diskussionen.

Förklara för oss det som var huvudnumret i januari, att svensk ekonomi genom nedskärningar i utbildningen skulle bli bättre. På vilket sätt blir svensk ekonomi bättre om ungdomar förvägras en gymnasieutbildning med kvalitet? På vilket sätt blir den bättre om vuxna, som har ambitionen att utbilda sig, får avstå från det? På vilket sätt blir svensk ekonomi bättre?

Förklara för oss varför ni lägger upp en politik där ni de facto överger arbetslinjen. Det är också vad ekonomerna säger.

Det var en stor artikel i Dagens Nyheter i veckan med uttalanden av Lars Calmfors, som är ett av era egna orakel. Han säger att "den svenska regeringen är på väg att upprepa EG-ländernas 80-talsmisstag. Det verkar som om de inte tar tillräckligt mycket lärdom av det som hänt i EG-länderna.Synen hos de flesta ekonomer har vänt sedan 80-talet."

Detta är budskapet från en av de ledande ekonomerna, som ni tidigare har lyssnat på. Nu säger han att er politik får de effekter som vi har sagt. Ni driver en politik som medvetet eller omedvetet – jag vet inte vilket som är värst – leder till en ökad arbetslöshet. Det är en återvändsgränd.

Min uppmaning till Bengt Westerberg är: Försök att ta er ur återvändsgränden. Det är oerhört svårt att komma ner från den höga arbetslöshet som

ni nu är på väg att etablera. Det har vi sett i land efter land, där man har gått denna väg.

Det är dags att tänka om. Ta chansen nu! Överge "den enda vägen"!

Anf. 94 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Jag var mycket nyfiken på aktualiteten inför denna debatt. Jag har inte kunnat hitta något spår av den ännu, av vad som skulle vara så aktuellt. Vi fick inte ens debattera den ekonomiska politiken under den allmänpolitiska debatten.

Vi stödjer i allt väsentligt regeringens politik – den här debatten skall ju gälla regeringens politik. Skillnaderna är mer nyansmässiga. Vi önskar gå litet snabbare fram, mer radikalt än regeringen gör. Vi är medvetna om de svårigheter det innebär. Det är svårt att skära ner utgifter. Vi märker inte minst hur alla särintressen kommer i gång så fort man petar i någonting. Men det är en nödvändighet.

Vi tycker dessutom att det är mer angeläget att försöka satsa på tillväxtfrämjande åtgärder, dvs. att sänka de tillväxthämmande skatterna. Vi säger att man bör rikta in sig på en sänkning motsvarande 1–1,5 % av BNP per år. Det är en något högre målsättning än regeringens.

Det tycks handla en hel del om arbetsmarknadspolitik i denna debatt. Det är ju ett angeläget område. Vi hade det uppe till debatt i fredags i förra veckan. Vi framförde ett par litet annorlunda förslag i detta sammanhang, att man skulle angripa arbetslösheten speciellt hos ungdomar. Det skulle vara intressant att höra om vice statsministern har någon synpunkt på det.

Regeringen talar mycket om små och medelstora företags möjligheter att förbättra sin verksamhet, inte minst när det gäller riskkapitalförsörjningen. Det är rätt och riktigt, och det är ett av våra huvudmål. Men vi vill se litet av praktisk politik i detta sammanhang. Med en viss tjatighet vill vi upprepa vårt förslag om en privat investeringsbank. Vi menar att man skall använda en del av löntagarfondskapitalet för att förbättra små och medelstora företags möjligheter till kapitalförsörjning.

En annan aktuell fråga, som kanske speciellt kan riktas till socialministern och vice statsministern, är fattigpensionärernas situation. Jag utgår från att han delar vår uppfattning att man måste göra någonting, men vi efterlyser åtgärderna. Vi har inte sett några sådana. Det är faktiskt fråga om ganska litet pengar.

Vi har vidare med en viss förskräckelse uppmärksammat att pensionärerna svarar för merparten av förmögenhetsskatten i vårt land, och vi håller på att fördjupa oss i den problematiken. Det skulle vara intressant att få del av socialministerns syn på den frågan – förhållandet måste vara väl känt. Nu skall ju förmögenhetsskatten försvinna, och därmed kommer problemet automatiskt att försvinna, men det är några år till dess. Pensionärerna är redan gamla och har ofta inte så många år kvar att vänta på detta.

Vi har i vår motion om den ekonomiska politiken framhållit att det skulle vara meningsfullt att i de förnämliga medierna informera svenska folket om hur de ekonomiska sambanden ser ut i ett nationalekonomiskt perspektiv. Man gör många gånger nationalekonomin mera svår och mystifik än den behöver vara. Jag tror att man på ett pedagogiskt riktigt sätt skulle kunna ut-

bilda hela svenska folket i en förenklad nationalekonomi, relaterad till en vanlig hushållsbudget. Jag tror att det skulle skapa en större förståelse hos allmänheten för bakgrunden till och nödvändigheten av åtgärder som vidtas.

Vi har vidare, för att gå över till något annat, nu mycket goda förutsättningar för att locka utländska investerare till vårt land. Vi har mycket goda förutsättningar inom industrin. Vi har resurser, vi har ett högt tekniskt kunnande och vi har välutbildad personal. Det skulle inte skada om man ökade informationen till olika länder, t.ex. till Japan, och framhöll att vi med all sannolikhet snart kommer att vara en del av EG och att den japanska industrin skulle ha goda möjligheter att investera här. Jag vet att näringsministern skall resa till Japan inom kort, men jag tänker här på mera praktiska och längre syftande åtgärder.

När det sedan gäller rationaliseringen av landsting och kommuner är det mycket viktigt att tänka på att kommunerna har en betydligt större del, nästan tre gånger så stor, av BNP som staten. Därför måste man inrikta sig extra mycket på att rationalisera på det kommunala området.

Jag återkommer i ett kommande anförande, eftersom jag ser att min tid för detta anförande har runnit ut.

Anf. 95 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Jag tror att det var 1983 som Bengt Westerberg skrev en artikel i Ekonomisk Debatt där han erkände att den borgerliga regeringspolitiken i slutet av 70-talet – då Westerberg själv en tid varit statssekreterare på finansen – i stort sett varit ett fullföljande av den tidigare socialdemokratiska politiken. Den enda viktiga skillnaden var att man sänkt ett antal skatter med därav följande budgetunderskott. Det var en hedersam självbekännelse av en oppositionspolitiker.

Också Kjell-Olof Feldt har ju biktat sig, men från Allan Larsson har man ännu inte hört särskilt mycket av självkritik. Är inte den nuvarande borgerliga regeringspolitiken trots allt och i grova drag ändå ett fullföljande av den socialdemokratiska politiken som den såg ut med Allan Larsson som finansminister? Jag skulle kunna ta fram många fler citat än de som Bengt Westerberg med välbehag anförde.

En fråga i denna debatt är om en kortsiktig och mer aktiv ekonomisk politik i nuvarande lågkonjunktur leder till ett alltför stort budgetunderskott och till att nödvändiga strukturförändringar på längre sikt och en varaktig inflationsbekämpning försvåras. Jag vill först hänvisa till vad nästan alla var överens om för ett antal år sedan, nämligen att det statliga budgetunderskottet inte är så viktigt som hela det finansiella sparandet i den offentliga sektorn. Den stora problematiken är bytesbalansen.

Bytesbalansen beräknas i finansplanen hamna på ett minus om ca 17 miljarder i år. Det innebär en dramatisk förbättring i förhållande till de prognoser som gjordes i Allan Larssons finansplan förra året. Om en mer expansiv politik nu inriktas på importsnåla verksamheter som byggande, utbildning och kommunal service, kan vi till ett i bytesbalans mätt mycket billigt pris åstadkomma väsentligt fler jobb.

Att slopa konfiskeringen av kommunernas pengar, satsa mer på folk- och vuxenutbildning samt att ge större summor till byggstartklara investeringar

inom exempelvis kollektivtrafik och för upprustning av skolor är också mycket billigt sett ur offentligfinansiell synpunkt. Låt mig ta situationen hemma i Göteborg som exempel. Kommunen är nära en finansiell katastrof och varslar i stor skala, samtidigt som byggarbetslösheten ökar starkt.

Också inom industrin och den privata tjänstesektorn varslar man i Göteborg. Indragningarna inom den offentliga sektorn och i byggandet gör att kommunalanställda och byggarbetare går rakt ut i arbetslöshet, varvid de belastar A-kassan och på sikt socialbidragen med nästan lika mycket som nuvarande lönekostnad. De mår också sämre. Med hänsyn till att man betalar mindre i skatt när man blir arbetslös är konfiskeringen av kommunala pengar samhällsekonomiskt en ren förlustaffär.

Så över till frågan om dagens kortsiktigt negativa politik är långsiktigt nödvändig. Regeringen hävdar att man vidtar dagens åtgärder – som Bengt Westerberg nyss uttryckte det – för att lägga grunden för en uthållig långsiktig politik mot inflation. Jag skulle som Allan Larsson vilja koppla detta till EG-debatten.

Inte bara Calmfors varnar för konsekvenserna av utvecklingen inom EG. En lång rad ekonomer, även socialdemokratiska, varnar oss för att låsa in oss i EG:s byråkratiska och protektionistiska tvångströja och hävdar att både frihandeln och den långsiktigt samhällsekonomiska effektiviteten klaras bättre utanför än innanför EG. Särskilt har kritiken vuxit efter besluten i Maastricht i december förra året.

Allan Larsson har här citerat Calmfors. Jag har tidigare hört att man citerat amerikanska ekonomer, och jag vill hänvisa till en – som jag tror – f.d. socialdemokratisk ekonom, Ingemar Ståhl, som den 15 december uttalade sig så här i Göteborgs-Posten: "Den politik som en gemensam EG-valuta kommer att medföra blir influerad av mer inflationsbenägna länder än Tyskland. Man får ständiga spänningar och konflikter. Möjligheterna till egen budgetpolitik är i praktiken noll eftersom alla deltagande länder måste disciplineras."

Det finns också andra aspekter på EG. De statsfinansiella konsekvenserna nämns mycket sällan. Bl.a. lär medlemskapet netto kosta Sverige i storleksordningen 8–10 miljarder om året. Jag har inte hört någon från regeringen tala om hur detta skall finansieras. Jag vill också peka på en färsk rapport från riksrevisionsverket, där man pekar på att EES-avtalet och EG-anpassningen "kan medföra behov av en sammantaget större inhemsk regelbyråkrati". Man skriver att beslutet om att dra ner statsförvaltningen med 10 % under en treårsperiod står i strid med detta.

I den långsiktigt trovärdiga inflationsbekämpande politiken ingår tydligen också ett skrotande av fördelningspolitiken. Jag vill avsluta med att åberopa ytterligare en nationalekonom, nämligen Knut Wicksell. Han ansåg att ett system med frihandel och marknadskonkurrens fungerar bäst vid en jämn fördelning av inkomster och förmögenheter. Mot honom stod högerns ekonomer, som exempelvis Vilfredo Pareto – för övrigt senare finansminister under Mussolini – som hävdade att ekonomisk tillväxt och effektivitet stod i strid med en stark fördelningspolitik.

Jag är säker på att Bengt Westerberg hellre ser Wicksell än Pareto som

ideologisk förfader. Man nu skall han regera ihop med Paretos andliga barnbarn, och jag tror inte att han mår särskilt bra av det.

Snart är det vår, Bengt Westerberg. Släpp loss vänsterliberalerna ur högerburen!

Anf. 96 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Det här blev ju ingen debatt i en aktuell fråga utan i snart sagt alla aktuella frågor. Johan Lönnroth får ursäkta om jag väntar med EG-inläggen till ett senare tillfälle. Jag vill dock bara konstatera att jag snarare regerar tillsammans med Ingemar Ståhls vänner än med Paretos vänner. Om det är någon tröst för Johan Lönnroth vet jag inte.

Jag vill ta upp de trådar som Allan Larsson spann vidare på. Till att börja med: Är det en stenhård åtstramningspolitik som regeringen bedriver? Nej, det kan man inte gärna påstå, i ett läge när vi ändå har ett budgetunderskott på 70 miljarder kronor. Det har vuxit mycket snabbt under kort tid. En viktig ambition med de besparingar som vi föreslår i budgetpropositionen är att hålla tillbaka budgetunderskottet. Vi ser att ett snabbt växande budgetunderskott riskerar att leda till just de höga räntor som långsiktigt håller tillbaka investeringarna och driver upp inflationstakten.

Allan Larsson åberopade Lars Calmfors. Lars Calmfors är en god vän till mig, och vi har diskuterat ofta. Däremot har jag kanske inte alltid lyssnat till hans råd. Han tillhörde dem som kritiserade den politik som vi förde i början av 80-talet för att hålla arbetslösheten nere. Den rekommendation som Lars Calmfors nu gör, den slutsats som han drar av de citat som Allan Larsson läste upp, är att vi skall sänka arbetsgivaravgifterna.

Allan Larsson utnyttjar ofta metoden att anföra ett lösryckt citat från någon ekonom för att ge auktoritet åt sina egna bedömningar, men löper sedan inte linan ut och ser efter vilka rekommendationer ekonomen har. Det är att använda ekonomerna på ett felaktigt sätt. Om Allan Larsson är beredd att förespråka sänkningar av arbetsgivaravgifterna, säg det rakt ut och stå för det själv, utan att åberopa Calmfors!

Jag vet att Allan Larsson i tidigare debatter liksom sin partiledare har åberopat den amerikanske ekonomen Paul Krugman. Denne har, liksom många ekonomer, en hel del bra synpunkter, men också många synpunkter som vi inte delar, t.ex. att det krävs minst 5 % arbetslöshet för att hålla inflationen nere.

Jag tycker att man skall akta sig för att ge större auktoritet åt sina egna uttalanden genom att åberopa personer vars åsikter man inte till fullo delar, utan bara i form av något slags lösryckta citat. Jag tror för övrigt att Johan Lönnroth hade samma problem när det gällde Ingemar Ståhl. Johan Lönnroth delar nog inte många av Ingemar Ståhls uppfattningar.

Nu vill socialdemokraterna satsa på stark expansion. Man säger t.ex. nej till de nedskärningar i statens bidrag till kommunerna nästa år som vi har föreslagit. Man vill i praktiken föra en mycket expansiv politik också inom hela byggområdet. Man vill bygga fler kontor, bostäder och annat. Jag tror att denna politik är utomordentligt farlig, vilket jag försökte utveckla i mitt huvudanförande. Jag tror nämligen att risken är betydande för att dessa åt-

gärder kommer att få expansiva effekter just i ett läge där vi behöver åtstramning för att inte få en huggsexa på den svenska arbetsmarknaden.

De åtgärder som vi nu diskuterar kommer att få full effekt under 1993 och 1994. Förutsatt att inte alla prognosmakare, inkl. den auktoritet som Allan Larsson på den punkten åberopar, nämligen Veckans Affärers prognosmakare Kjell Olsson – som ju tror att vändningen kommer redan i år och kommer att blomma ut under 1993 – har fel, är det oklokt att föra en politik som skulle få mer expansiva effekter 1993–1994.

Allan Larsson sade mycket riktigt att Sverige är ett av de länder som klarar de stabiliseringspolitiska krav som EG ställer upp. Det är riktigt, och därför är det även betydelsefullt att vi ser till att föra en politik som gör att vi även nästa år och året därefter kan klara dessa krav. Det är viktigt att vi kan hålla inflationen nere när vi nu kommit ned i en takt som faktiskt ligger under vad som är fallet i snart sagt alla andra länder i Europa. Med den socialdemokratiska politiken skulle man överge mycket av denna inflationsbekämpande politik, och risken för att vi i stället skulle få en uppgång i inflationen och försämrad konkurrenskraft 1993 är betydande.

Allan Larsson frågade vem man skall tro på. Skall man tro på finansplanen, på Börje Hörnlund eller på Mats Odell? Regeringen är naturligtvis en enhet och för en politik som hänger ihop, vilket jag också visade i mitt inledningsanförande. Det är inte så att åtgärder i form av infrastruktursatsningar, tidigareläggningar av investeringar eller arbetsmarknadspolitiska åtgärder av olika slag står i strid mot regeringens strategi på det ekonomisk-politiska området – tvärtom. Vi tror att arbetsmarknadspolitiska åtgärder och tidigareläggningar av investeringar är utomordentligt bra för att kortsiktigt bekämpa den alltför höga arbetslöshet som vi nu har. Vi menar att infrastruktursatsningar är oerhört centrala för att vi skall få i gång den ekonomiska tillväxten och komma bort från den stagnation som Allan Larsson efterlämnade när han avgick från finansministerposten.

Till sist, herr talman, ställde Bo G Jenevall några frågor. Jag hinner tyvärr inte kommentera alla, men låt mig säga om fattigpensionärerna att vi i enlighet med vad vi redovisade i regeringsförklaringen i höstas håller på med en kartläggning av de sämst ställda pensionärernas situation och att vår avsikt är att komma tillbaka till riksdagen med förslag inför 1993 om hur vi skall förbättra deras läge. Jag vill också säga att det inte är särskilt billigt. Tvärtom är det ganska dyrt. Vi måste därför göra stenhårda prioriteringar för att få utrymme för dessa satsningar, men de är så viktiga att vi kommer att se till att ett sådant utrymme finns.

Anf. 97 ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Bengt Westerberg kommer i ett besvärligt läge när han å ena sidan skall beskriva hur dålig Sveriges ekonomi är, å andra sidan medge att Sverige är ett av de få länder som uppfyller EG:s mycket stränga krav på stabilitet. Det är inte ett förhållande som har uppstått under de senaste månaderna. Grunden är lagd genom en rad åtgärder. Vi har med insatser för att bekämpa både inflationen och arbetslösheten och i gott samspel med arbetsmarknadens parter kunnat åstadkomma en snabbare och bättre nedväx-

ling från inflationsekonomi till stabila priser än vad andra länder har gjort. Det är ju det utgångsläge som man har haft.

Hur ser det ut på de viktiga områdena i ekonomin? Kostnadstrycket har minskats, inflationen har pressats ned, inflationsförväntningarna är lägre än någonsin, räntorna har kunnat sänkas – bortsett från i höstas, när ni drev upp dem – och konkurrenskraften har förbättrats. Detta är ett utgångsläge på vilket man kan bygga en ny tillväxt.

Men vad har ni gjort med er rivstart? Jo, ni har ställt er på bromsarna, så att ni själva tvingas redovisa en nedskrivning av tillväxten. Jag har respekt för Bengt Westerberg, som talar vackert för ökad tillväxt, men de åtgärder som ni har satt in har motsatt effekt.

Nu kommer den ena prognosen efter den andra som säger att t.o.m. den nedräkning som ni har gjort i januari underskattar problemet. Det finns i den utveckling som ni nu skapar inom byggsektorn och som sprider sig på många andra håll i samhället en stor risk för att vi kan hamna i ett mycket allvarligt läge. Det är därför som jag uppmanar vice statsministern att besinna sig. Tänk efter, stå inte bara på och avvisa kritiken! Det är någonting djupt oroande i den utveckling som ligger i förlängningen av er politik.

Är det en stenhård åtstramningspolitik? Ja, det är det. Den bidrar inte till att återvinna tillväxten utan till att dra ned den, och det kommer ni att få visa i kompletteringspropositionen.

Behövs det en åtstramning i detta läge? Det säger Bengt Westerberg. Argumentet för denna åtstramningspolitik är att den behövs. Då är frågan: Är det en kapacitetsbrist i den svenska ekonomin som gör det motiverat att hålla tillbaka efterfrågan för två tredjedelar av samhällsekonomin? Jag kan inte se att det finns en sådan kapacitetsbrist.

Finns det ett inflationstryck i ekonomin som det är motiverat att hålla nere, för att hålla tillbaka efterfrågan och därmed inflationen? Nej, det finns inget inflationstryck. Inflationsförväntningarna är låga.

Har vi ett bytesbalansproblem som gör att vi måste bedriva en stenhård åtstramningspolitik? Nej, vi ser alla att bytesbalansen har förbättrats påtagligt. Enligt fackekonomerna är den inte nu ett bekymmer som kräver den typen av uppmärksamhet.

På alla de här viktiga områdena talar alltså situationen emot den typ av politik som ni bedriver. Det är skälet till att jag med gott samvete kan citera Lars Calmfors kritik av er politik. Jag behöver inte ansluta mig till hans metoder, men han är en kompetent bedömare av vad politiken nu leder till. Vi kommer fram till samma slutsats som han har gjort, att politiken leder till en arbetslöshet på EG-nivå.

Vi drar en annan slutsats när det gäller åtgärderna som man skall sätta in. Vi menar att det inte skall vara generella insatser utan insatser som är mer riktade när det gäller investeringar, utbildning och arbete.

Paul Krugmans böcker rekommenderar jag varmt till läsning. Jag vet att Bengt Westerberg har läst dem. Men kom ihåg att den arbetslöshetsnivå som Krugman talar om gäller den amerikanska arbetsmarknaden, därför att den har en stelhet som inte den svenska arbetsmarknaden har. Just genom att vi har bedrivit en aktiv arbetsmarknadspolitik har vi fått en arbetsmarknad

som fungerar bättre än vad den gör i resten av Europa och i USA. OECD har omvittnat detta, och även många andra internationella bedömare gör det.

Så vi kan väl citera och åberopa Paul Krugman, när han säger att den typ av ekonomisk politik som nu förs inte leder till de mål som ni sätter upp, utan detta är en politik, Bengt Westerberg, som leder rakt in i återvändsgränden. Ni drar med er företag och löntagare in i denna återvändsgränd och i arbetslöshet.

Ta chansen, medan tid är! Tänk efter! Fördjupa inte lågkonjunkturen och driv den över branten till en depression! Det finns fortfarande tid, Bengt Westerberg. Ta nu ledningen och försök omorientera den ekonomiska politiken!

Anf. 98 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Till Bengt Westerberg vill jag säga: Stå på dig! Ni är inne på rätt väg. Vi skall stödja er.

Den situation som råder i dag är resultatet av en lättsinnig politik som har förts under 80-talet. Det är regeringen som nu får klä skott för effekterna av den politiken. Det gäller att nu inte börja på att svaja utan stå rätt upp i den hårda vinden.

Vi måste komma till rätta med det här. Det finns ingen annan medicin. Däremot skall vi se till att försöka mildra effekterna, framför allt för enskilda människor. Där skall vi hjälpas åt allihop. Jag hoppas att man skall kunna se litet mera pragmatiskt på en del av de föreslagna åtgärderna, bl.a. på förslag som har framförts av oss.

Någonting som har slagit mig under den korta tiden i politiken såsom det största hindret för att kunna föra en rationell politik tycks vara den politiska retoriken. Man säger på fullt allvar när man diskuterar saker och ting: "Nja, men det kan vi inte göra. Vi skrev en motion för sju år sedan, då vi sade si och så, och det kan vi inte ändra på nu." Skulle man säga samma sak ute i företagsvärlden, skulle företagen få slå igen efter sex månader.

Man måste ändra sig snabbt inför förändrade situationer. Även när ett land ställs inför förändrade situationer måste man ta konsekvensen av det och göra snabba förändringar. Vi måste lära oss det i det här huset också: Upp med problemen på bordet! Diskutera problemen och vidta åtgärder direkt! När ekonomin befinner sig i ett allvarligt läge, får man lägga den politiska retoriken på hyllan.

Så litet grand om sjukvården. Vi har kanske en litet annan syn på den. Vi vill nämligen påstå att sjukvården i dag bedrivs planekonomiskt. Som ett litet exempel på det kan jag nämna att på 1960-talet hade vi ungefär 4 000 läkare i landet, och vi hade då en väl fungerande sjukvård. 1975 hade antalet läkare växt till 8 000. I dag har vi 24 000 läkare och en dåligt fungerande sjukvård. Vad håller vi på med för någonting? Vi måste skapa incitament för den gruppen att effektivisera sig.

Det finns otroligt mycket att göra. Vi kan få en mycket bättre sjukvård för de medel som vi i dag satsar, om vi gör det på ett annat sätt.

Slutligen någonting som skulle vara intressant att prova i motionsfloden. Tänk, om vi skulle avlämna alla motioner hemligt och bedöma dem på deras egna meriter! Då tror jag att vi skulle få helt andra beslut här i huset.

Anf. 99 JOHAN LÖNNROTH (v):

Herr talman! Varken Bengt Westerberg eller Allan Larsson har någon större lust att prata med mig om EG och sambandet mellan EG och den ekonomiska politiken, och jag har en viss förståelse för det. Det är naturligt att såväl socialdemokraterna som regeringen vill ha en debatt sinsemellan, och då har man också ett intresse av att något blåsa upp motsättningarna.

Sedan tror jag också att det finns en annan orsak bakom oviljan att diskutera EG. Man har, tror jag, insett att de ekonomiska argumenten för EG-medlemskap har blivit svagare och svagare.

För något år sedan pratade både borgerliga och socialdemokratiska politiker väldigt gärna om det här med ekonomi och EG och varför det var ekonomiskt nödvändigt osv. för Sverige att gå med i EG. Nu talar man nästan inte alls om det. Är det några argument som hörs för EG-medlemskapet, så är det politiska argument – försvarspolitiska, den s.k. sociala dimensionen, osv.

Bengt Westerberg tycker att jag kanske inte skall citera Ingemar Ståhl som inte har samma åsikt som jag, men det finns en rad både socialdemokratiska ekonomer och vänsterekonomer som i stort sett säger samma sak. Jag kan peka på Nils Lundgren t.ex., och det finns en hel rad andra.

Vi skall ju diskutera den ekonomiska politiken i dag, och jag förmodar att både Allan Larsson och Bengt Westerberg är överens med mig om att det föreligger ett mycket starkt samband mellan det handlingsutrymme som finns för den ekonomiska politiken och anpassningen till EG inkl. anknytningen till ecun, som ju Sverige redan har gjort på ett frivilligt sätt.

Allan Larsson säger, och det är helt riktigt, att Sverige redan uppfyller EG:s krav på stabilitet. Inflationstakten i Sverige blir i år väsentligt lägre än inom EG. Arbetslösheten, den öppna, är tack och lov fortfarande väsentligt lägre än inom EG, men vi är i rasande fart på väg mot samma dramatiskt höga arbetslöshetsnivå. Det är det stora, fundamentala problemet. Alla vet att om vi inte får bukt med utvecklingen, blir det en permanent stor arbetslöshet.

Så jag vill fråga både Allan Larsson och Bengt Westerberg: Finns det några omständigheter, någon händelseutveckling inom EG, som gör att ni är beredda att ompröva anpassningen till och medlemskapet i EG, för att vi skall kunna undvika en hotande massarbetslöshet?

Anf. 100 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Allan Larsson frågar: Behövs det åtstramning nu? Mitt svar på den frågan är nej. Det behövs ingen åtstramning nu, och regeringen har heller inte föreslagit någon åtstramning nu.

Det vi diskuterar i den här debatten och när vi behandlar den aktuella budgetpropositionen är framför allt utvecklingen under 1993 och i viss mån 1994. Då måste man ha någon bild av hur konjunkturen kommer att se ut. Hur kommer ekonomin att se ut? Vilken ekonomisk politik behövs då?

Ett stort problem när den socialdemokratiska regeringen, och för all del den gamla borgerliga regeringen, har bedrivit stabiliseringspolitik har varit just att man inte har haft siktet tillräckligt långt mot framtiden utan man har tittat på de närmaste månaderna, det närmaste året. Var och en vet att i det mycket korta perspektivet är våra handlingsmöjligheter starkt begränsade.

Om vi t.ex. menar att det vore bra, stabiliseringspolitiskt, att minska utgifterna 1993/94, för att på det sättet kunna föra en stram finanspolitik, måste vi nu våga lägga fram de förslagen, därför att när vi kommer till våren 1993 och upptäcker att det riskerar att bli kaos på arbetsmarknaden, att vi riskerar att få för mycket expansion i ekonomin, då är det för sent. Då finns det bara skattehöjningar att ta till, och det vill vi undvika.

Det är därför som vi nu håller oss till perspektivet 1993/94, när vi diskuterar utgiftssidan. Jag vill understryka att den information vi nu har naturligtvis kan vara felaktig. Att vi kan få anledning att revidera våra prognoser, vill jag inte alls sticka under stol med – det har Allan Larsson tvingats göra många gånger – men med den information vi nu har tyder det mesta på att vi kommer att se en vändning i den internationella ekonomin under 1992 och i den svenska ekonomin under 1993. Då är den politik vi har lagt fast den riktiga politiken, och därför kommer vi att fullfölja denna politik.

Jag skulle vilja fråga Allan Larsson: Om våra bedömningar är korrekta, att vi kommer att få en förbättrad konjunktur i svensk ekonomi under 1993 och fram mot 1994, hur ser då socialdemokraternas politik ut?

Det förslag ni nu lägger fram innebär satsning på en mer expansiv politik i detta tidsperspektiv. Allan Larsson delar, förmodar jag, min uppfattning att det vore olämpligt att föra den politiken ifall vi fick den konjunkturutveckling som jag talar om. Då är min fråga: Hur kommer ni då att vilja strama åt ekonomin, när ni på våren 1993 upptäcker att det är motiverat att göra det? Är det nya skattehöjningar som väntar, eller vilka åtgärder kommer socialdemokraterna då att vilja föreslå?

Allan Larsson sade att våra åtgärder motverkar tillväxt. Nej, det är klart att de inte gör det. Det som nu håller tillbaka den svenska ekonomiska tillväxten är den politik som har förts under en lång följd av år. Det är det som man brukar kalla strukturproblemen i svensk ekonomi som gjort att vi i både goda och dåliga tider har haft en sämre ekonomisk tillväxt än andra länder. Det är det problemet som produktivitetsdelegationen analyserade, där Allan Larsson var med och drog i gång många av de viktiga projekt som nu har gett oss information och underlag för att föra den ekonomiska politiken.

Man har pekat på en rad strukturproblem som kan förklara varför Sverige har släpat efter när det gäller ekonomisk tillväxt, varför Allan Larssons år som finansminister inte gav någon tillväxt alls och varför socialdemokraternas senaste mandatperiod inte gav någon tillväxt alls i svensk ekonomi utan total stagnation. Man har pekat ut en rad saker, som jag nämnde exempel på i mitt huvudanförande, som vi nu försöker åtgärda och där ni själva, så länge ni satt i regeringen, var inne på att det behövde göras en hel del. Ni tycks nu ha glömt bort det och återfallit i något slags gammaldags traditionell socialdemokratisk politik.

Allan Larsson har själv upplevt, utifrån och som medverkande, hur vi har haft total stagnation under den socialdemokratiska regeringstiden. Allan Larsson vet innerst inne att det krävs någonting annorlunda, något nytt, att det inte går att fortsätta i gamla hjulspår. Det vi försöker göra är just att lägga grund för en politik som skall ge bättre ekonomisk tillväxt.

Vi är beroende av att det blir en svängning i den internationella konjunkturen för att få i gång tillväxten i Sverige. När den kommer i gång, hoppas vi

att vi genom vår ekonomiska politik har lagt grunden, så att vi snabbare skall kunna haka på och framför allt hänga med när den internationella tillväxten sätter fart och på det sättet dels få möjligheter att pressa ned arbetslösheten och få upp sysselsättningen, dels också klara välfärden.

Johan Lönnroth återkom till EG, och jag drar mig inte alls för att föra en debatt om EG och ekonomisk politik. Jag ägnade i själva verket 80 % av mitt anförande i den allmänpolitiska debatten åt just denna fråga, och jag skall gärna återkomma till den i andra sammanhang.

Låt mig gärna bekräfta att det under hela den tid som jag och mitt parti har förordat svenskt medlemskap i EG har varit de politiska argumenten som varit tyngst vägande – långt tyngre än de ekonomiska argumenten. Det är i och för sig sant att det skulle bli svårt för oss att locka hit investeringar från andra länder om Sverige inte var medlem i EG.

Jag skrev t.o.m. i en uppsats, som publicerades i en bok som ABF gav ut hösten 1989, att för mig var de ekonomiska argumenten inte särskilt tunga, utan det var de politiska argumenten. Sveriges möjligheter att påverka beslut som är viktiga för Europas framtid och för oss själva var huvudskälet för att Sverige skulle gå med i EG, och det är fortfarande för mig det avgörande huvudskälet.

Jag tror inte alls, som Johan Lönnroth, att svenskt EG-medlemskap leder till massarbetslöshet, utan tvärtom till att vi får bättre förutsättningar att hålla nere arbetslösheten och hålla uppe sysselsättningen i Sverige.

Anf. 101 ALLAN LARSSON (s):

Herr talman! Det har ifrågasatts varför den här frågan skulle tas upp i en aktuell debatt. Jag kan inte se någon fråga som är viktigare än just kampen mot arbetslösheten som vi behöver ta upp. Vi ser nu effekterna av regeringens politik, där den ena prognosen efter den andra kommer som visar och bevisar det vi har sagt, dvs. att denna åtstramningspolitik leder till arbetslöshet. Den ger inte de effekter som regeringen har sagt att den vill uppnå, utan den leder till motsatsen.

Det var intressant att höra Bo Jenevall som Bengt Westerbergs skyddsängel. Det var inte så länge sedan vi såg Bengt Westerberg resa sig upp ur TV-soffan på valnatten och springa ut. Nu sitter Bengt Westerberg i Ny Demokratis knä.

Johan Lönnroth tog upp en viktig debatt, och jag för gärna en diskussion om EG och dess politik och om Sveriges förhållanden, men på den knappa tid som vi har i dag vill jag koncentrera mig på det som är huvudproblemet. Det är inte EG:s politik, utan det är den svenska regeringens politik, som leder till arbetslöshet i Sverige. Jag skall gärna komma tillbaka i en annan debatt och ge mina synpunkter på detta.

Om jag skall säga någonting om EG:s syn på arbetsmarknadspolitik, är det att man rekommenderar medlemsländerna, som har drivit en kontantstödspolitik, att lägga om och i stället driva en arbetslinje. Det är den svenska linjen, och det är en bra politik, där vi kan medverka på olika sätt.

Bengt Westerberg säger att det inte behövs någon åtstramning. Jo, men er politik innebär ju en åtstramning, och den biter nu. Den biter på de hushåll som vet att ni det här året drar in ungefär 3 000 kr. av ett genomsnittligt hus-

hålls köpkraft. De kan förutse att de nästa år får ytterligare en indragning på ca 6 000 kr. Hushållen anpassar sig efter detta. Byggsektorn håller på att anpassa sig efter de neddragningar och den gungning som ni har satt hela systemet i, genom att riva ned finansieringssystemet. Kommunerna håller på att anpassa sig efter den indragning på sammanlagt ca 10 miljarder som ligger i budgeten. Åtstramningen biter nu, och det är därför vi får arbetslöshet.

Min fråga till Bengt Westerberg är slutligen: Hur hög måste arbetslösheten vara för att er ekonomisk-politiska strategi skall fungera?

Anf. 102 Socialminister BENGT WESTERBERG (fp):

Herr talman! Låt mig då med samma envishet som en drucken papegoja upprepa att den här debatten handlar om två perspektiv. Den handlar om det mycket korta perspektivet, 1992. Arbetslösheten är för hög i Sverige och måste bekämpas, och det skall vi göra med hela den arsenal som står till vårt förfogande – tidigarelagda investeringar och arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Däremot är jag inte beredd att förespråka – det är inte heller den regering som jag sitter i – att vi nu skall föra en generellt stimulerande politik, av det slag som t.ex. Lars Calmfors förordar.

Om det skulle vara så att vår bedömning av den ekonomiska utvecklingen är felaktig, att vi inte får den internationella svängningen i år och i Sverige 1993, kan vi naturligtvis tvingas ompröva denna strategi, men för dagen har vi ingen information som motiverar en sådan omprövning, utan än så länge utgår vi från de prognoser vi har och utformar politiken därefter.

Det viktiga är perspektivet på meddellång sikt, 1993/94, därför att allting tyder på att det då kan behövas åtstramande åtgärder. Det är därför som vi nu lägger fram en serie förslag till nedskärningar av de offentliga utgifterna. Därmed fullföljer vi den strategi som var Allan Larssons ännu i kompletteringspropositionen förra året.

Jag hoppas att alla noterade att Allan Larsson sorgfälligt undvek att besvara min fråga hur den socialdemokratiska åtstramningspolitiken kommer att se ut våren 1993, förutsatt att vi då har fått en konjunktursvängning. Det beror naturligtvis på att det i så fall, om man väljer socialdemokraternas strategi i dag, bara finns ett alternativ, nämligen skattehöjningar. Den metoden har prövats många gånger förr, och den har fått mycket allvarligt negativa effekter på den svenska ekonomiska utvecklingen. Därför är den metoden olämplig. Vi vill nu pröva en annan strategi, som skall ge tillväxt i stället för stagnation, som under de tre senaste socialdemokratiska åren.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Information från regeringen om arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdomar

Anf. 103 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Bekymren på dagens svenska arbetsmarknad är omfattande. Det finns i dag ledig arbetskraft med stor yrkeserfarenhet. Detta gör att ungdomarna får det speciellt svårt att komma in på den ordinarie arbetsmarkna-

den. Det gäller såväl i Sverige födda som invandrare och olika handikappgrupper.

Även om tiderna förbättras under senare delen av 1992 och konjunkturen blir hygglig 1993 är min bedömning, att med de stora produktivitetsförbättringar som i dag sker i vårt land kommer företag, kommuner och landsting att utföra väsentligt mycket mera med det antal anställda som de redan har. Det här är mycket bra för företagen och deras anställda och även för Sverige, då vår konkurrenskraft därmed förstärks. Men för de arbetslösa är det bekymmersamt, liksom för alla dem som jobbar med våra arbetslösa.

Det är alltså min och regeringens bedömning att situationen på arbetsmarknaden blir än mer bekymmersam under resten av 1992 och under 1993 innan den blir bättre.

Svenska undersökningar, men framför allt internationella erfarenheter, visar att unga människor som går långtidsarbetslösa far illa. Det finns länder runt om i världen som har 10 % arbetslöshet eller mer, och när det blir litet fart på hjulen i dessa länder börjar de få överhettningstendenser vid en öppen arbetslöshet på 6–8 %.

Vad betyder detta? Det betyder i klartext att en så stor del av deras arbetskraft har farit så illa, framför allt av långtidsarbetslöshet, att den egentligen inte står till arbetsmarknadens förfogande. Så får inte ske i vårt land.

För unga människor är det mycket viktigt med en fast dygnsrytm, med egen försörjning, även om den är knapp. Det är viktigt med det kamratskap man får på våra arbetsplatser. Allt detta är viktigt för deras självkänsla.

I dag har vi 120 000 ungdomar utanför ordinarie arbetsmarknad. Det är ett högt tal.

Jag övergår litet till det samhällsekonomiska läget. Den lågkonjunktur vi upplever ger starkt stigande kostnader för att bekämpa arbetslösheten samtidigt som statsbudgeten får minskande inkomster på grund av konjunkturläget. Detta medför problem som vi försöker hitta en lösning på, som både kan förbättra ungdomarnas situation och tillgodose samhällsekonomins krav.

Sedan vill jag säga – och det är väldigt viktigt – att det är min och regeringens uppfattning att ungdomarna när denna svåra tid är över kommer att bli mycket eftersökta. Jag är övertygad om att just våra unga välutbildade kommer att bli en viktig förnyelsekraft ute i företagen och i kommuner och landsting.

Därför har regeringen i dag lagt fram ett förslag om utbildning och praktik för ungdomar. Jag skall strax redogöra för detta förslag, men jag vill säga att det är en försöksverksamhet. Vi kommer att noga, månad för månad, följa försöksverksamheten. Den första stora utvärderingen skall komma redan efter ett halvår.

Vad innebär då det nya systemet för ungdomarna? Det skall gälla alla ungdomar i åldern 18–24 år. Det skall gälla för hela arbetsmarknaden och på lika villkor för alla arbetsgivare. Systemet skall vara enkelt och obyråkratiskt. Efter en kortare tids arbetslöshet skall ungdomarna in i s.k. jobbsökarklubbar, där ungdomarna skall få information, vägledning och förmedlingsinsatser. För många kommer man att upprätta en individuell plan för vad som

skall göras månaderna framöver. Det rör sig då om regelrätt utbildning genom att man köper platser i ordinarie skolväsende, i AMU eller liknande.

Men det gäller också – och det är det nya – praktik och därmed utbildning inbyggd i företag. Den praktik vi tänker oss skall omfatta sex månader och kunna förlängas när det finns skäl. Under praktiken skall ungdomarna kunna gå ut och aktivt söka arbete på den öppna arbetsmarknaden. Under praktiken skall arbetsgivarna förse de unga med de uppgifter och instruktioner som behövs för att de skall få en viktig yrkes- och arbetslivserfarenhet.

Som ersättning kommer ungdomar upp till 19 år att få utbildningsbidrag med 239 kr. per dag. Ungdomar mellan 20 och 24 år får 338 kr. per dag i utbildningsbidrag.

De kostnader som detta system medför kommer att rymmas inom den budget AMS i dag har, om man utgår ifrån det antal ungdomar som för närvarande är arbetslösa och som kommer in i de här skisserade åtgärderna.

Däremot blir det besparingar på arbetslöshetskassornas konton, och det blir också stora besparingar för hårt pressade kommuners sociala budgetar.

Jag vill dock betona att risken är stor att antalet ungdomar ökar. Då blir det naturligtvis också en merutgift, men så fungerar det system som vi i dag har beslutat om i regeringen.

I denna proposition vädjar jag till arbetsmarknadens parter. Jag ser därför gärna att de centrala parterna i samförstånd aktivt verkar för att ungdomarna tas emot på arbetsmarknaden och får erforderlig utbildning och praktik.

Jag vänder mig nu direkt till ett antal åhörare på läktaren. Där sitter sida vid sida företrädare för våra stora organisationer, LO, TCO, SACO, Svenska arbetsgivareföreningen, de båda kommunförbunden och AMS generaldirektör. Jag vill tacka er för det arbete som ni under ett antal dagar och kvällar har utfört tillsammans med mig för att komma fram till detta förslag. Vi har haft olika åsikter. Vissa av meningsskiljaktigheterna kvarstår. Men jag upplever att detta samarbete har varit positivt för Sveriges ungdomar och därmed också för Sveriges framtid.

Jag vill avslutningsvis säga att detta är ett stort system. Alla stora system som ligger utanför den ordinarie arbetsmarknaden orsakar vissa problem. Men problem är till för att lösas. Det verkligt stora problemet är en omfattande långtidsarbetslöshet bland ungdomar upp t.o.m. 24 års ålder. Jag menar att vi tillsammans nu gjort något bra för att lösa detta stora problem.

Därmed, damer och herrar på läktaren och ärade ledamöter i kammaren, tror jag att vi tillsammans också kan lösa de små problem som kan uppstå. Det stora är det viktiga. Tack för ordet.

Anf. 104 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Att göra insatser mot ungdomsarbetslösheten är oerhört viktigt i dagsläget, inte minst med tanke på att det är så oerhört många ungdomar som går arbetslösa under en längre tid.

Det är också bra att man arbetar vidare med principen att ungdomar skall erbjudas utbildning och praktik eller någon form av jobb.

Det man som ungdom här i riksdagen kan fråga sig är först och främst om det kommer att finnas tvångsmoment. Tvingas ungdomar in på detta, eller

skall det ske på frivillighetens grund? Det kanske arbetsmarknadsministern kan kommentera.

En annan tveksamhet gäller givetvis ersättningsnivåerna som är löjligt låga. Har man funderat över vad det innebär för ungdomarna att försöka överleva ekonomiskt på de runt 4 700 kr. i månaden som de skulle få för praktiken eller utbildningen? Kommer man inte att behöva belasta också socialbudgeten?

Anf. 105 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Alla har ju rent principiellt rätt att avstå från att arbeta. Min uppfattning är att om man får ett erbjudande om utbildning, praktikplats eller ordinarie arbete bör erbjudandet antas. Det är inte tillfredsställande att man väljer att leva på bidrag i det läget. Det är bättre för en själv och för samhället i stort att man går till ett arbete eller en utbildning för att få sina pengar.

Beloppet för 18–19-åringarna blir, beroende på antalet arbetsdagar i månaden, ca 5 300 kr. per månad. För äldre ungdomar, om man nu får kalla 20–24-åringar för äldre ungdomar, blir beloppet ca 7 500 kr. per månad. Det är ju vad som gäller om man går på olika utbildningar. Det har kommit länsarbetsnämndsdirektörer till mig och talat om hur otillfredsställande det är att personer som gått på ett tillfälligt arbete, t.ex. i en kommun, och erhållit ca 10 000 kr. i månaden och sedan behöver utbildning, svarar att de inte vill gå på utbildning eftersom det ger ett lägre belopp.

Här är det fråga om utbildning och praktik i företag. Jag vill då jämställa utbildning i regelrätt kursverksamhet i AMU eller komvux med utbildning i företag. Därför anser jag med stor bestämdhet att ersättningarna bör vara likartade.

Jag tycker också att det är riktigt att ersättningen ligger under de avtal om ungdomslöner som finns på den ordinarie arbetsmarknaden. Det skall också finnas ett stort intresse att aktivt skaffa sig ett ordinarie jobb. Det finns inte så många nu, men ändå. Detta är vad samhällsekonomin har råd med.

Detta är en ersättning som är högre än KAS-ersättningen och högre än vad man får via socialbidragen. Det är ett led i ungdomarnas utbildning. Jag tycker att det är fullt godtagbart i detta besvärliga läge.

Anf. 106 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag måste tolka arbetsmarknadsministern så att den formella frivillighet som tydligen är inskriven i det här förslaget inte egentligen är någon frivillighet. Det finns ett förtäckt tvång som innebär att man nästan skall kunna tvinga in ungdomar i insatser som man dessutom betalar mycket dåligt. Jag skulle vilja beteckna det här närmast som en frivillighet under yxan, som innebär att man upprättar ett slags slavkontrakt. Det är inte möjligt att leva på den ersättningen. Det skall ändå, om jag har förstått det rätt, utföras ett heltidsarbete hos de arbetsgivare som får de här praktikplatserna.

Anf. 107 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag hoppas att Kent Carlsson inte menar att det skulle vara bättre för unga människor, och speciellt unga människor som av någon an-

ledning börjat fara illa i samhället, att gå och slå dank på bidrag och vända på dygnet än att vi på alla sätt försöker få in dem i rätt utbildning eller på en praktikplats inom ett yrkesområde som de tror att de kan vara intresserade av att jobba inom framöver.

Anf. 108 BO G JENEVALL (nyd):

Herr talman! Arbetsmarknadsministern och jag hade en liten diskussion här i kammaren i fredags i samband med att vi i den allmänpolitiska debatten diskuterade dessa frågor. Jag vet inte om läktaren var lika väl besatt då. Jag registrerade inte det. Det är intressant att höra att vi har tunga och intresserade åhörare. Därför skulle jag vilja ta upp en tråd från i fredags.

Vi lade fram ett par mycket kontroversiella förslag då. Det kunde vara intressant att se om tankarna har fördjupats hos arbetsmarknadsministern. De gick ut på att man genom en tillfällig dispens från lagen om arbetstrygghet skulle möjliggöra för arbetslösa att få arbeta i företagen med bibehållande av sin arbetslöshetsersättning och med tillägg från företagen upp till avtalsenlig marknadsmässig lön. Det skulle vara ett privat initiativ att låta de arbetslösa ta kontakt med företagen och göra upp detta direkt och snabbt.

Jag som själv kommer från företagsvärlden är övertygad om att detta skulle kunna suga upp många tusen arbetslösa på ett förnuftigt sätt. Vi har ju nu en ny kategori arbetslösa som vi kanske inte har haft tidigare.

Det andra förslaget gick ut på att man skulle befria de företag som anställer ungdomar under 25 år från arbetsgivaravgift under den period som det skulle gälla upp till max 18 månader. Det skulle gälla för den kategori som hade stämplat i minst två månader.

Detta skulle inte kosta samhället någonting, men med initiativ från företag och arbetslösa skulle det kunna leda till att många kom i arbete. När hjulen sedan börjar snurra igen skulle det kunna innebära att många av dem blir kvar på företagen. De har då fått en chans att bekanta sig med varandra. Det skulle vara intressant att höra om arbetsmarknadsministern har haft tillfälle att diskutera detta med sina kolleger och kanske med arbetsmarknadens parter.

Anf. 109 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att frågorna skall anknyta till det meddelande som statsrådet har lämnat.

Anf. 110 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Dagens information gäller ungdomarna. Jag vill för dagen inte svara på annat sätt än vad jag svarade vid den tidigare debatten.

Anf. 111 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Det är naturligtvis inte möjligt att göra någon bedömning av förslaget efter den korta information som vi fått av arbetsmarknadsministern. Vi som sitter i arbetsmarknadsutskottet skall granska det här riktigt rejält. Men några frågor rinner ju på när man har lyssnat till informationen.

Den första frågan gäller finansieringen. Den skall såvitt jag förstår ske inom budgetramen. Det finns alltså inte heller här, liksom inte heller när

Mats Odell presenterade sitt förslag om infrastrukturen i förra veckan, några nya pengar. Det får väl till konsekvens att det dras ett streck över de särskilda inskolningsplatser, utbildningsvikariat, rekryteringsplatser och andra åtgärder för ungdomarna som vi har haft i arbetsmarknadspolitiken. Är det rätt uppfattat att det är på det sättet?

Sedan angav ministern att det fanns vissa kvarstående olösta frågeställningar med parterna. Jag kan tänka mig med vilka delar av parterna som det uppstår meningsskiljaktigheter. Jag skulle vilja höra med ministern hur pass allvarliga dessa meningsskiljaktigheter är.

Sedan rinner det på ytterligare en fråga – det finns väl risk att jag blir för långrandig. Är denna anställning ett jobb eller är det en utbildning? Ministern talade om båda i samma andetag. Ungdomarna skulle in i företagen för praktik och för utbildning och de skulle utföra ett jobb. Vad är det?

Anf. 112 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Sten Östlund vet från den tiden då vi arbetade tillsammans i arbetsmarknadsutskottet att vi i ett tidigare läge då ungdomsarbetslösheten var mycket hög fick ett förslag om ungdomslag. Vi förde diskussioner då. För ungdomarnas skull antog riksdagen förslaget, trots att t.ex. jag personligen var missnöjd med att det gällde arbete på halvtid och att nästan alla ungdomar hamnade i den kommunala sektorn.

Det här förslaget har tillkommit vid en liknande tidpunkt, om man ser det ur arbetslöshetssynpunkt. Jag föredrar verkligen att ungdomarna får de arbetstider som råder ute i näringslivet. Det här förslaget gäller full tid.

Arbetsförmedlingens personal skall vägleda dem som behöver komplettera sin utbildning. Min förhoppning är att personalen får dessa personer att välja utbildningsalternativet. Men det finns många ungdomar som är mycket välutbildade. De kanske redan har gått igenom påbyggnadskurser och verkligen längtar efter att få praktik, känna att vingarna bär och lära sig den praktiska delen av arbetet. I förslaget kallar jag även detta för utbildning. Dessa ungdomar måste få känna på att jobba på ett bra sätt i ett företag. Det är så man lär sig saker och ting.

Vi har sagt att 4–8 timmar per vecka – man kan spara och slå ihop timmarna – får användas till att söka jobb ute på den öppna marknaden eller till utbildning och information. Arbetsförmedlingen håller i den delen.

Förslaget – med den volym vi har att räkna med när systemet startar – kommer att kosta i runda tal 2,9 miljarder kronor. De åtgärder som det här systemet ersätter kostar drygt 2,9 miljarder kronor. Vi sparar dock ganska många hundra miljoner kronor på arbetslöshetskassorna. När arbete bereds slipper kommunerna också betala ut en hel del socialbidrag till unga människor. Sammantaget upplever jag att förslaget är så bra det kan bli i en situation då vi har en så hög ungdomsarbetslöshet att den ordinarie arbetsmarknaden inte orkar med.

Beträffande meningsskiljaktigheter är det mycket positivt att alla har besjälats av en vilja att medverka, komma med synpunkter och diskutera. Det finns många detaljer som vi har enats kring, men det kvarstår naturligtvis delar som vi ännu inte har blivit riktigt eniga om. Det tycker jag emellertid är av underordnad betydelse. Jag har en känsla av att de inblandade par-

terna – var och en för sig och alla tillsammans – är beredda att göra något bra av det här.

Anf. 113 STEN ÖSTLUND (s):

Herr talman! Jag är orolig över att man skall spara på A-kassan. Låt mig ta ett konkret exempel. Min son är 24 år och kvalificerad elektriker med sex års praktik. Vad händer om han blir uppsagd och arbetslös? Får han behålla ersättningen från arbetslöshetskassan eller tar det här förslaget ifrån honom den? Han har som sagt jobbat sex sju år.

Arbetsmarknadsministern sade att ungdomarna skall följa den vanliga arbetstiden. Jag fick inget svar på frågan hur det skall bli med anställningen. Vi får väl återkomma till det senare i behandlingen av förslaget.

Är inte risken, Börje Hörnlund, att förslaget medför att inga arbetsgivare kommer att anställa ungdomar i den aktuella åldersgruppen? På den här punkten känner man den största oron när det gäller utformningen av förslaget. Vilken arbetsgivare kommer att anställa ungdomar i 20-årsåldern om han kan få ungdomar gratis i sexmånadersperioder med möjlighet till sex månaders förlängning?

Anf. 114 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Sten Östlunds son och andras söner och döttrar som har kvalificerat sig för A-kassan får i detta system den ersättning som A-kassan ger. Övriga får den ersättning som jag tidigare har redogjort för.

Jag vill se det här positivt. Företag som behöver folk för regelrätt produktion och regelbundet arbete kommer säkert att anställa personal som vanligt. Många små företag som har haft en ung människa hos sig i sex månader kommer säkert att upptäcka att det är en stor tillgång för företaget. Jag tror därför att det här systemet kommer att leda till ett antal anställningar.

Den typ av problem som Sten Östlund tar upp gäller sådant som man hela tiden får följa upp.

Jag vill upprepa vad jag sade avslutningsvis i mitt anförande, nämligen att det viktiga är att se till att vi har bra, fräscha och fina ungdomar, som utbildningsmässigt går framåt under arbetslöshetstiden och som sedan skall ta itu med att klara Sveriges ekonomi när den svåra tiden är över. Detta är det viktiga. Sedan finns det naturligtvis vissa delproblem som vi måste vara uppmärksamma på och – mina damer och herrar – tillsammans lösa.

Anf. 115 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Jag är liksom tidigare talare skeptisk till den ersättningsnivå som nu föreslås. Jag vill ställa en rak fråga. Vilket motiv har man för att göra en sådan skillnad mellan ungdomar som är 19 resp. 20 år? Man blir myndig när man fyller 18 år. Jag kan garantera Börje Hörnlund att jag inte åt mindre när jag var 18 år än när jag hade fyllt 20 år. Vad är motivet till denna stora skillnad i ersättningsnivån?

Hur länge skall man ha varit arbetslös innan man kan ställa krav på att få ta del av de föreslagna åtgärderna? Kan man ställa som krav på de arbetslösa ungdomarna i dessa åldrar att de flyttar för att få lämplig praktik, t.ex. i an-

knytning till deras tidigare utbildning? Om det kravet kan ställas på dem är ersättningsnivån katastrofalt låg.

Kan samma villkor gälla för ungdomar som vill skaffa sig praktik och delvis utbildning för att starta eget företag?

Finns det möjlighet till flexibilitet när det gäller de fyra till åtta timmarna som man kunde röra sig med för att t.ex. täcka behov av kompletterande utbildning? Kan man vara på en praktikplats två dagar i veckan för att sedan studera på komvux – om komvux kommer att finnas kvar – tre dagar i veckan? Kan det här individanpassas samtidigt som man får denna, för all del låga men ändock, ersättning?

Anf. 116 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag sade också, Björn Samuelson, att vi eftersträvar mycket enkla regler. Jobbsökarklubben skall ha samma omfattning för 18–19-åringar som den har i dag, medan den skall ha större omfattning för ungdomar mellan 20 och 24 år. Det är ett förslag som är framlagt i budgetpropositionen och som riksdagen i vår skall behandla.

Den unge skall efter att ha lärt sig hur man möter chefer och skriver ansökningar på egen hand gå ut och försöka skaffa sig praktik och erfarenhet inom den gren av näringslivet där han eller hon tror sig trivas. När det inte går har arbetsförmedlingen ansvaret för arbetsplatsanskaffningen. Arbetsförmedlingen har alltid ansvaret, men mycket av detta jobb kommer att göras av de unga.

Vi har mycket positiva erfarenheter av dessa jobbsökarklubbar för personer i åldrarna 18–19 år, och erfarenheterna kommer inte att bli mindre positiva för de äldre ungdomarna.

Vi har i dag en bestämmelse som säger att utbildningsbidraget ligger på den storlek jag har nämnt, dvs. en normal månadslön för yngre är ca 5 500 kr. Det är så i dag för ungdomar på 18 och 19 år, och för dem mellan 20 och 24 år är utbildningsbidraget ca 7 500 kr. per månad. Vi har alltså inte i detta sammanhang gjort några förändringar, utan vad vi har fört in under denna huvudrubrik är utbildningspraktik i företag, där samma villkor gäller.

Skall ungdomarna flytta eller inte? Dagens arbetsmarknad är ju sådan att det i alla län och i alla kommuner finns en mängd ungdomar som söker jobb, och det finns alltså inte så mycket att flytta till just nu, inte heller tillfälliga jobb. Jag är därför helt övertygad om att man kommer att försöka hjälpa ungdomarna på hemmaplan. Det kan sedan finnas en unik utbildning, en unik erfarenhet man vill ha men som inte finns hemmavid. Jag är medveten om detta.

Starta eget-bestämmelserna är desamma som tidigare. Jag har dock i ett par sammanhang sagt att jag inom departementet vill se över just de bestämmelserna, men det är ännu inte gjort.

Det är ganska viktigt att reglerna är klara och enkla. Den lille företagaren skall veta att en viss flicka eller pojke kommer att vara på hans arbetsplats mellan 32 och 36 timmar per vecka eller att hon eller han kommer att vara där alla veckodagar under ett antal veckor men sedan vara borta ett tag för att genomgå någon kort utbildning eller för att söka jobb, eftersom den unge

nu tror sig ha fått en erfarenhet som gör att den ordinarie arbetsmarknaden kan öppna sig.

Anf. 117 BJÖRN SAMUELSON (v):

Herr talman! Börje Hörnlund påpekar själv att förhållandena är olika på olika ställen i landet, och det är därför jag menar att det är viktigt att det finns klara öppningar för en väldig individanpassning om förslaget skall antas av riksdagen. Jag tror att det är viktigt om det skall fungera.

Jag tolkar det arbetsmarknadsministern sade som att man inte kan ställa krav på ungdomarna att de skall flytta till en anvisad praktikplats. Jag har förstått det arbetsmarknadsministern sade som att ungdomar efter genomgången jobbsökarkurs om de så vill har rätt att ställa krav på att få en praktikplats. Är det riktigt uppfattat?

Anf. 118 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Den praktiska handläggningen sker till syvende och sist hos den aktuella arbetsförmedlingen.

Praktikplatser är det som prövas i sista hand. Först prövar man om det finns mer att göra inom ordinarie skolväsende, om den unge med avbruten utbildning inom ett visst område nu är mogen att komplettera och göra sin utbildning färdig. Efter det att man har löst det problemet tar man ställning till ungdomsplatsen, och den unge skall då ha sin ungdomsplats, sin praktikplats, efter jobbsökeriet.

Anf. 119 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! I motsats till tidigare frågeställare tycker jag att det här är ett bra och intressant initiativ från regeringens sida. Låt oss pröva det!

Jobbgarantin, som jag vill kalla den, skall ge arbete under upp till sex månader. Arbetsmarknadsministern säger sedan att anställningen "under vissa förhållanden" kan förlängas. Min fråga är då: Under vilka förhållanden kan dessa ungdomar få sin anställning förlängd? Risken är ju i många fall att man efter en sådan här insats under sex månaders tid går mot en ny arbetslöshetsperiod.

Anf. 120 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Detta avgörs av arbetsförmedlingarna. Jag har inte varje ord i propositionen i minnet, men där står skrivet att man naturligtvis först skall söka på alla sätt och vis på ordinarie arbetsmarknad. Detta gäller över hela den ordinarie arbetsmarknaden, inte minst där man har fått praktik.

Anställningen kan förlängas för exempelvis en person med ganska besvärligt handikapp, som har mycket svårt att komma ut på arbetsmarknaden. Det kan också ske i fråga om en ung människa som av olyckliga omständigheter har haft bekymmer med sin personliga livsföring men som under tiden i praktik har blivit bättre och bättre. Om det inte går att komma ut på den öppna marknaden kan arbetsförmedlingen göra den bedömningen att det nog är väldigt klokt att personen i fråga får stabilisera sig en tid till.

Personalen på arbetsförmedlingen måste mycket noga titta på skälen, men det är sagt att alla andra möjligheter skall prövas först.

Anf. 121 GULLAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Jag vill faktiskt ge en eloge till arbetsmarknadsministern för ett konstruktivt förslag som är framåtsyftande. Det är viktigt att de unga inte behöver sluta sin skolgång för att sedan gå ut i en passiv arbetslöshet. Här finns nu en chans att ändå få visa att man är intresserad och att man duger.

Jag delar helt arbetsmarknadsministerns uppfattning att arbetsgivaren efter att ha fått kontakt med den unge kanske finner att det är en duktig kille eller tjej och att han eller hon då kan få ett riktigt jobb. Jag tror att det är viktigt att vi nu samfällt besjälas av en vilja att göra något positivt av detta och inte se svårigheterna utan möjligheterna.

Jag tycker mig delvis ha fått svar på de två frågor jag hade, men jag vill kontrollera att så är fallet. Arbetsmarknadsministern vet att vi i Värmland har svåra arbetsmarknadsproblem, särskilt inom vissa kommuner, där arbetslösheten faktiskt kan ligga på upp till 10 %.

Min första fråga är: Det är alltså inga särskilda kvalifikationsvillkor för dessa ungdomar annat än att de skall gå in i en jobbsökarklubb?

Den andra frågan gäller något som jag ofta har blivit kontaktad av ängsliga föräldrar om, nämligen de värnpliktiga som fick lov att avbryta sin utbildning men som är i den här åldern. Dessa har väl en möjlighet att nu söka på det här sättet och komma in på arbetsmarknaden i stället för att, som en mamma sade, ligga hemma på soffan och nätt opp bli apatiska? Det är vad många av de här ungdomarna i dag har drabbats av. – Det är de två frågor som jag vill ha svar på, så att jag har detta helt klart för mig.

Anf. 122 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Ungdomarna anmäler sig på arbetsförmedlingen. Efter kortare karenstid träder jobbsökeriet in. Efter jobbsökeriet har man fått ordinarie jobb eller kommit fram till om man skall komplettera utbildning eller om man väljer praktikvägen. Det här gäller självfallet inte minst värnpliktiga som har avbrutit sin utbildning.

Anf 123 TAGE PÅHLSSON (c):

Herr talman! Jag får sälla mig till den kader som har kommit med beröm. Jag tänkte bara gratulera arbetsmarknadsministern till en som jag ser det ganska avgörande reform på ungdomsarbetslöshetssidan. Speciellt bra tycker jag att det är med samarbetet med myndigheter, fackförbund, Kommun- och Landstingsförbund m.fl. Men jag har några frågor – det kommer naturligtvis att bli många frågor innan man får det att fungera praktiskt.

Innebär det här att alla eventuella problem med fackförbunden är undanröjda? Jag tänker då på de bekymmer som vi hade med de s.k. inskolningsbidragen – det gick flera år innan man kom till rätta med dem.

Är det inte tal om något slags motprestation från arbetsgivarsidan? Vi pratar ju nu om ersättningsnivån, som en del tycker är låg. Är det något som hindrar att arbetsgivarna går in och betalar någon typ av flitpengar, bonus eller något slags lön som komplement? Det skulle vara intressant att höra om ni har tänkt på det.

Innebär det här sedan också att hela batteriet med särskilda inskolningsplatser, rekryteringsstöd m.m. kommer att slopas eller ersättas?

Jag fattade det så att detta skulle gälla alla arbetsgivare. Är det alltså samtliga branscher? Det är mycket viktigt att veta det om man skall ut och prata om det här sedan.

En brist i tidigare arbetsmarknadsåtgärder är att det alltid har varit problem med begränsning med avseende på branscherna. Servicesektorn har oftast varit undantagen.

Blir detta något slags måste för myndigheterna, så att alla ungdomar av den här kategorin kan kräva att få denna typ av arbete eller utbildningsplats om de inte har någonting annat? Jag uppfattade det så, men det vore bra att få klarhet i det.

Jag uppfattade inte riktigt giltighetstiden. Är det tänkt att detta skall gälla fr.o.m. den 1 juli, dvs. från nästa budgetår, eller kan det eventuellt träda i kraft tidigare?

Sedan bara en fundering som jag har: Det kan komma att bli aktuellt med samarbete mellan arbetsmarknadsmyndigheterna och de sociala myndigheterna. Är det någonting som ni har tagit under övervägande?

Anf. 124 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Jag anser att arbetsgivarna inte skall betala ett enda öre utöver det som vi har varit eniga om, nämligen utbildningsbidragets nivå. Vill man använda ungdomarna som regelrätt arbetskraft skall man betala hela summan eller följa de regler som finns om rekryteringsbidrag, m.m.

De särskilda inskolningsplatserna i kommunerna försvinner. Det gäller bara två nivåer, en för yngre ungdomar och en för äldre ungdomar. Hela arbetsmarknaden öppnas på samma villkor.

Pengarna – lönen – betalas ut via försäkringskassan, och bidraget är 100 % i den här verksamheten. Arbetsgivarnas ansvar är att göra det här utbildningsmässigt meningsfullt och bra, så att det verkligen för ungdomen framåt.

Förslaget till riksdagen – det är ju ni som avgör – är att det här systemet skall träda i kraft den 1 juli. Men samtidigt vill vi inte komma in på sommarlovsarbetsmarknaden. Man får väl börja anmäla sig i augusti. Det innebär att tidigaste jobbsökeri i stort sett börjar i september. – Så ungefär kommer det att bli.

Det här är utbildning – det är icke anställning. AMS kommer att anmäla alla platser som kommer in, via ungdomarna själva eller egenanskaffning, till rätt facklig organisation. Finns det då i denna fackliga organisation någon kunskap om att en viss plats är mycket olämplig – t.ex. att det är en konstig krog någonstans – får länsarbetsnämnden och AMS signalen och har skyldighet att åtgärda det.

Sedan finns det naturligtvis ett övervakningsansvar. Övervakningen kommer att ske på flera sätt. AMS, länsarbetsnämnden och arbetsförmedlingarna har det ansvaret, men naturligtvis kommer också facken på de här olika ställena att noga följa detta och se till att det blir bra och riktigt. En sådan god anda räknar jag med att kunna åstadkomma – det vore tråkigt annars. Det här är att överbrygga en svår tid för att skapa något mycket fint framöver.

Anf. 125 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Tillgången till utbildningsplatser är oerhört viktig. I den region i sydöstra Sverige som jag representerar är det utomordentligt stor arbetslöshet, inte minst för ungdomar. Vi möter där i den lokala debatten starka krav, inte minst från företrädare för centern i regionen, på att staten skall ha fler arbetsplatser. Nu vill jag fråga: Hur ser ministern på statens ansvar för att ta fram de utbildningsplatser som kan behövas för att täcka behovet av ökad sysselsättning?

Ministern säger att detta kostar 2,9 miljarder kronor och att man kommer att spara pengar bl.a. på A-kassesidan. Är detta riktigt?

Som svar på en fråga tidigare under diskussionen sades det, att om man har kvalificerat sig för ersättning från A-kassa, skall A-kasseersättningen utgå. Om det svaret i den tidigare diskussionen var riktigt, innebär det att man inte sparar någonting på ersättningen från A-kassan.

Anf. 126 Arbetsmarknadsminister BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Man får sin A-kasseersättning, eftersom man har gjort rätt för en ersättning på den nivån, via försäkringskassan.

Staten har i det här fallet samma ansvar som alla andra arbetsgivare. Finessen, som jag ser det, är att om jag har gått en lång datautbildning och ingen arbetsgivare tar emot mig kan jag gå till en dataavdelning som tillhör ett statligt företag, ett privat företag eller ett kommunalt företag för att själv be att få praktiken där.

Om jag däremot har tänkt bli skomakare – det är ju inte så många som har det – skall jag gå och få min praktik hos en skomakare och inte på kommunalkontoret. Det är finessen i jämförelse med hur det fungerade med ungdomslagen och hur det fungerar i dag med särskilda inskolningsplatser, där nästan alla kommer in till kommunen, eftersom de inte tas i tidigare skede; efter sju veckor går man in till kommunen.

Jag vill här säga som i andra sammanhang: Jag förutsätter att statens ansvariga är lika goda och förstående arbetsgivare som jag vill förutsätta att andra är.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Propositionerna

1991/92:88 Ändrade regler om utlänningars rätt att idka näring i Sverige

1991/92:91 Ombildning av Samhall till aktiebolag, m.m.

1991/92:104 Ändring i patientjournallagen (1985:562) m.m.

Redogörelse

1991/92:6 Styrelsens för stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond berättelse över fondens verksamhet och förvaltning under år 1991

Motionerna
med anledning av prop. 1991/92:89 Uppsägning av internationella arbetsorganisationens (ILO:s) konvention (nr 96) angående avgiftskrävande arbetsförmedlingsbyråer
1991/92:A4 av Lars Werner m.fl. (v)
1991/92:A5 av Mona Sahlin m.fl. (s)

med anledning av förs. 1991/92:16 Riksdagens revisorers förslag angående konsumentprisindex
1991/92:Fi31 av Barbro Westerholm (fp)

11 § Anmälan om interpellation

Anmäldes att följande interpellation framställts

den 19 februari

1991/92:111 av *Marianne Jönsson* (c) till justitieministern om straffet för olovligt bortförande av barn, m.m.:

Att olovligt bortföra ett barn och därmed försvåra för den andra föräldern att träffa sitt barn och barnet att träffa sin förälder måste anses vara en mycket allvarlig handling. Egenmäktighet med barn ger böter eller fängelse i högst sex månader. Är brottet att anse som grovt skall gärningsmannen dömas till fängelse i högst två år. Några anvisningar om när brottet skall anses som grovt har inte lämnats i lagtexten. Brottet anses inte tillräckligt grovt för att utvisning skall ske.

Omtanken om barnen måste vara avgörande. I ett nyligen avgjort mål i högsta domstolen tilldömdes fadern vårdnaden trots att han bor i Sverige och barnet tas om hand av släktingar i hemlandet. Detta barn saknar således både mor och far.

Jag vill fråga justitieministern:

Anser justitieministern att straffet för olovligt bortförande av barn bör höjas?

Anser justitieministern att utvisning skall följa på ett sådant brott?

Anser justitieministern att svenskt medborgarskap skall accepteras efter ett sådant brott?

12 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 19 februari

1991/92:400 av *Marianne Jönsson* (c) till utrikesministern om konventioner gällande vårdnad om barn:

Haagkonventionen om de civila aspekterna på internationella bortföranden av barn och Europarådskonventionen om erkännande och verkställighet när det gäller vårdnad om barn har inte biträtts av länder i världsdelar som exempelvis Asien och Afrika. Ofta kommer männen som kidnappar sina barn just från dessa länder. Det är därför en angelägen uppgift att fler länder skriver under dessa konventioner.

Jag vill fråga utrikesministern:

På vilket sätt ämnar utrikesministern verka för att fler länder biträder konventionerna?

1991/92:401 av *Margitta Edgren* (fp) till kulturministern om olovligt bortförande av barn:

Om en invandrare gifter sig med en svenska och därefter rövar bort deras barn till sitt hemland kan han trots detta återvända till Sverige och arbeta här.

Barnarov inträffar i cirka ett hundratal fall årligen. Barnen hamnar i 90 % av fallen hos släktingar i muslimska länder, men fäderna återvänder hit för att fortsätta arbeta i Sverige. Ett barnarov enligt nuvarande lag gör inte att den skyldige förlorar sitt svenska medborgarskap. Om lagstiftningen ändrades på den punkten skulle dessa barnarov säkert minska betydligt i omfattning.

Avser regeringen vidta ändringar i lagstiftningen för att minska antalet barnarov?

13 § Kammaren åtskildes kl. 17.00.

Förhandlingarna leddes
av förste vice talmannen från sammanträdet början t.o.m. 5 § anf. 35 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 100 (delvis) och
av tredje vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

ULF CHRISTOFFERSSON

/Barbro Karlsson

Innehållsförteckning

Torsdagen den 20 februari

Meddelande om information från regeringen 1
Förste vice talmannen
1 § Anmälan om kompletteringsval till krigsdelegationen och valberedningen 1
2 § Avsägelser 1
3 § Justering av protokoll 2
Förste vice talmannen (om debattiden)
4 § Svar på interpellation 1991/92:89 om hemkunskapsämnet 2
Statsrådet Beatrice Ask (m)
Inga Berggren (m)
Inger René (m)
Marianne Carlström (s)
Stina Gustavsson (c)
Charlotte Cederschiöld (m)
Elvy Söderström (s)
Margareta Viklund (kds)
Margitta Edgren (fp)
5 § Svar på interpellation 1991/92:96 om en aktiv kamp mot rasismen och invandrarfientligheten 18
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Thage G Peterson (s)
Hans Göran Franck (s)
Lars Moquist (nyd)
Sten Andersson i Malmö (m)
6 § Svar på interpellation 1991/92:92 om avdrag för underhållskostnader för jordbruksbostäder 30
Statsrådet Bo Lundgren (m)
Lars Björkman (m)
Ajournering 34
Återupptagna förhandlingar 34
7 § Muntliga frågor till regeringen 34
Gymnasieskolan 34
Björn Samuelsson (v)
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Vuxenutbildningen 35
Bengt Silfverstrand (s)
Utbildningsminister Per Unckel (m)
Sändningsrätt för radio 36
Åke Gustavsson (s)
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)

Jämställdhet 37
Sonia Karlsson (s)
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Vårdnadsbidrag 37
Stefan Attefall (kds)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Öresundsbron 38
Ingela Mårtensson (fp)
Statsrådet Görel Thurdin (c)
Karensdagar 38
Leif Bergdahl (nyd)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Front mot rasism 38
Thage G Peterson (s)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Barnomsorg 39
Birgitta Dahl (s)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Äldrevård 40
My Persson (m)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Öresundsbron 41
Bengt Hurtig (v)
Statsrådet Görel Thurdin (c)
Öresundsbron 41
Bertil Persson (m)
Statsrådet Görel Thurdin (c)
Miljöprövning 42
Harald Bergström (kds)
Statsrådet Görel Thurdin (c)
Arbetsmarknadspolitik 42
Jan Andersson (s)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Asylsökandes boende 43
Berith Eriksson (v)
Kulturminister Birgit Friggebo (fp)
Ålderdomshem och vårdhem 43
Johan Brohult (nyd)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Meddelande om ändrade regler för ”Aktuell debatt” 44
Andre vice talmannen
8 § Aktuell debatt: Regeringens ekonomiska politik 44
Allan Larsson (s)
Socialminister Bengt Westerberg (fp)
Bo G Jenevall (nyd)
Johan Lönnroth (v)

9 § Information från regeringen om arbetsmarknadspolitiska åtgärder för ungdomar 60
Arbetsmarknadsminister Börje Hörnlund (c)
Kent Carlsson (s)
Bo G Jenevall (nyd)
Tredje vice talmannen (om debattreglerna)
Sten Östlund (s)
Björn Samuelson (v)
Hugo Bergdahl (fp)
Gullan Lindblad (m)
Tage Påhlsson (c)
Bengt Kronblad (s)
10 § Bordläggning 71
11 § Anmälan om interpellation
1991/92:111 av Marianne Jönsson (c) om straffet för olovligt bortförande av barn, m.m. 72
12 § Anmälan om frågor
1991/92:400 av Marianne Jönsson (c) om konventioner gällande vårdnad om barn 72
1991/92:401 av Margitta Edgren (fp) om olovligt bortförande av barn 73

gotab 40962, Stockholm 1992